

Szabó Ferenc

SZAVAK FORRÁSA CSEND

műfordítások

SZAVAK FORRÁSA CSEND

SZABÓ FERENC

SZAVAK FORRÁSA CSEND

VÁLOGATÁS

CLAUDEL, VALÉRY, EMMANUEL

KÖLTEMÉNYEIBŐL

RÓMA 1985

A fedőlapot Szokoly György tervezte

Hamza Ferenc felvétele alapján

SZAVAK FORRÁSA CSEND

(BEVEZETŐ)

Amikor három kedves francia költőm — Paul Claudel, Paul Valéry és Pierre Emmanuel — műveiből készített fordításaimat itt közzéteszem, kutatom, mi is a közös mindhármuknál. Miért éppen ezt a hármat választottam?

Ha a « kapcsolatokat » keresem, először is néhány életrajzi adatra utalhatok: Claudel ifjúkori mestere Mallarmé volt, miként Valéryé. Emmanuel fiatalon Valéryért (és Gide-ért) lelkesedett. Miután « beleúntam abba a szépbe, amit Valéryben vagy Gide-ben találtam (...), felfedeztem, hogy a szó éltethet, sőt megszentelheti azt, aki kimondja: a művészet, az ember legemelkedettebb tudata, arra készteti a költőt, hogy saját sorsát a formákban, a színekben vagy a szavakban játssza. Minden kép a szellem egy gesztusa, amelyet pontos cél irányít: egy költemény erkölcsi cselekedet » (*Emmanuel,* Autobiographiques, 1970, 111). *Emmanuel számára Jouve költészete, majd barátsága egészen újat hoz: szinte « szülőjének » tartja a* Vérverejték *költőjét. Hogy mit köszön Baudelaire-nek, azt is elmondta a* Romlás Virágai *szerzőjéről írt könyvében. Úgyszintén gyakran vallott Claudelhez fűződő szálairól is.*

De túl ezeken az éppen csak jelzett kapcsolódásokon, van a három költő között mélyebb összefüggés is: mindhármuknak a Szó *a művészi teremtés kulcsa: Valéry számára (itt is Mallarmét követi) a szó (költői forma) fontosabb, mint az eszme; a « szent Nyelvezet »* (La Pythie) *lesz az istene. Claudel megnevezi a dolgokat, kimondja azt, amit a teremtett dolgok mondani* akarnak, *és velük együtt dicséri a Teremtőt. Emmanuel — Claudel és Péguy nyomán — az Isteni Ige, a megtestesült isteni Szó szolgája kíván lenni.* És mindhárom számára a szavak forrása: a CSEND. *Bár más-más jelentést adnak e csendnek.*

* * *

« Claudel*nél — írja Charles du Bos* (Choix de Textes, 1959, 81) —, *miként a legnagyobb zseniknél, a hang minden. Egy ember hangja, aki — anélkül, hogy ennek tudatában lenne — szüntelenül*

beszél önmagának... *Folytonos bensőséges zsoltározás zsongása kíséri egész élete folyamán: magának beszél, és hirtelen* beszél, *és az első szó sohasem az első: mögötte, benne zümmög az a zsongás, amelyet nem fejezett ki; a kiejtett szó csak a kiemelkedő csúcsa annak a világnak, amelyet már a mélyben a morajlás borított be. Claudel első szava a háló lassú felemelkedése, amely a felszínre hozza egész terhét: ez a teher nehéz, visszahúz egy kicsit, és éppen ez adja a* La Messe là-bas *költeményének azt a tengeralatti minőségét, nosztalgiáját és kiválóságát.* »

F. Varillon SJ, miután idézte ezt a szép jellemzést, így folytatja:

« *De túl ezen a zsongó zsoltározáson, amely már kifejezése az összeszedett léleknek, ott van a költészet és a zene őseredeti egysége. Ez az egység a lét szívében van. Jean Cassou szavaival 'mélyebben van, mint amilyen mélyre a mélységmérő leereszkedhet'. Ez az ősegység még sem nem költészet, sem nem zene, hanem Csend, csendörvény.* (Sigè l'Abîme *kifejezéssel fejezi be Claudel az* Idő megismerése *c. írását). Szent Ágoston és a legmetafizikusabb misztikusok a Memóriát nevezték ennek a magányzónának, amely előtte van a szellemi tehetségek (értelem és akarat) működésének, előtte megkülönböztetésüknek is, tehát* afortiori *előtte a művészet technikáinak. Az ember ott önmaga csúcsa révén kiszabadul az időből. Hiába való lenne* Animus *pszichológiai vagy történeti szintjén haladnunk, ha előbb nem időznénk el* Anima *titkos birodalomában, ahol 'Mnémosyne sóhajt a csendjében'. Valóban minden a Memória Múzsájával kezdődik, aki elválaszthatatlanul önmaga emlékezete és Isten emlékezete. Claudel csodálatos* Első Ódájáról *van szó:*

« Az idősebb (Múzsa) nem beszél! Idősebb, bár egykorú!
Mnémosyne sohasem beszél!
Hallgat, szemlélődik.
Megérez (mivel a szellem belső érzéke),
Tiszta, egyszerű, sérthetetlen! emlékezik.
Ő a lelki súly. Ő a viszony, melyet egy szép szám fejez ki.
Kimondhatatlan módon van jelen.
Magának a Létnek a pulzusán pihen.
Ő a belső óra; a szökellő kincs és az elraktározott forrás;
A kapcsolat ahhoz, ami egyáltalán nem idő a nyelv által kifejezett időből.
Sosem beszél, később sem; azzal foglalatoskodik, hogy ne beszéljen.
Egybeesik.
Birtokol, emlékezik, és valamennyi nővére az ő szempilláinak
rezdülését figyeli... »

Később Claudel egy olyan szép zenét idéz fel, amelynél csak a csendet tartaná előbbre valónak. A Csend a művészet forrása és célja. Csend a kezdetnél és a végpontnál. Ezt kell 'elvetni' az emberek szívébe. Ez a művész feladata, hacsak nem enged az esztétikai zsonglőrködés élvezetének, a 'gyermektorna-mutatványok lágyságának'. Mert ha a csend magány, ugyanakkor kommúnió (másokkal összekapcsoló) is. Ezért talán a kifejezés abszolút innenije csak határeset. Mnémosyne nem az Örökkévalóság, hanem az örökkévalóság és az idő 'kapcsolódása'. Ezért nincs is egyedül, hanem valamennyi Múzsa-nővére 'figyeli szempillái rezdülését'. A csend tehát már zene. Már hangjegy. Először egyetlen hangjegy; ez a zene és a csend határa.

Mallarmé mondta egy ablaküveg női szentjéről, hogy 'a csend zenésze'. Claudel pedig: a zene-múzsa, Euterpé, a 'szellem szent lángocskája', kezében tartja a 'nagy hangtalan hárfát'. Hangtalan és mégis zengő. 'Hallom az egyetlen hangjegyet virulni legyőzhetetlen ékesszólással'. Euterpé nem az, 'aki énekel', hanem 'maga a keletkezőben levő ének... a csodálatos kérdés megszületése, a tiszta párbeszéd a kimeríthetetlen csenddel'.

'Kimeríthetetlen' a misztérium legfőbb jelzője. Claudel szembehelyezi vele a 'kikutathatót' (inventoriable). *A 'tiszta párbeszéd' költeményekbe bontja ki az őseredeti Csend végtelen gazdagságát úgy, hogy a végső Csendet, a Boldogság örök Csendjét célozza ».* (*F. Varillon,* Isten alázata és szenvedése, *Róma* 1982, 30-31).

De az Első Ódát *olvasva még más vonásokat is felfedezünk Claudel ars poeticájából. A költőt Múzsája az első teremtésre emlékezteti, amikor Isten a csendben kimondta az első* Legyen!*-t. A költő nagy szeretettel, mint valami gyermek, ismétli a teremtő szót, szívében szemléli a teremtett dolgokat és jóváhagyja azokat, és keresi maga is,* hogyan mondja ki őket:

> « Így tehát, amikor beszélsz, ó költő gyönyörködve felsorolva,
> Kimondva minden dolog nevét,
> Mint atya titokzatosan eredetükben hívod-szólongatod őket, és amint
> Hajdan részt vettél teremtésükben, közreműködsz létezésükben!
> Minden szó ismétlés.
> Ez az az ének, amelyet a csendben énekelsz, és ez az a boldogító összhang,
> Amelyből magadban táplálod az összegyűjtést és a szétosztást... »

Ezeket a gondolatokat megtaláljuk az Art poétique*-ben és a* Városban *is. Claudel tehát felfedezte a titkot. Az* Első Óda *ezt így fejezi ki:*

« Megtaláltam a titkot; tudok beszélni; ha akarom, kimondhatom nektek azt,
Beavattak a csendbe; van kimeríthetetlen élő ünneplés, vagy egy meghódítandó világ; van egy telhetetlen költemény — megtölthető a búza és a gyümölcsök tömkelegével... »

* * *

Valéry*nek is « drága » útitársa a csend* (A baráti erdő)*; ez a legfőbb szál, amely ehhez a világhoz fűzi* (Az Öv)*; magányban él, az éj felé fordul; neki nem kell a Nap és a fény* (A kegyetlen madár)*. A legmélyebb emberi szellemek — magyarázza Valéry* Az Ifjú Párkához *írt bevezető költeményében — egy bizonyos éjszakából hozzák elő legfőbb javukat és nemes szerelmük legtisztább tárgyait:*

« Sötét kincs napjaitok ragyogása:
A csend a versek különös forrása.
Tudjátok: bennetek beszédem tárgya,
Belőletek az árny, mely kínoz bennetek.
Engem lel meg ki önmagában tévelyeg.
Az élet sűrűjében hol elvész a szem,
Az idő munkál, lappang a halál,
Egy Párka gondol rá a rejteken.
ÉN vagyok... Szeresd az ifjú lázadót:
« *Bár néger, mégis szép vagyok* »
Mondja a jegyes a Király Énekében,
S ha megrettentem észrevétlen,
Én a vers, az olvasót ki nem követhet
Mi sem egyszerűbb? csukd be könyvedet! »

(*A filozófus és az « Ifjú Párka »*)

A három változatban is feldolgozott Nárcisz*-téma* (*Ovidius mítoszát idézve*) *Valéry szellemi magatartását kiválóan érzékelteti. Az önmagára hajló tudat meddőségre van kárhoztatva: az ÉN és az ÉN « párbeszédes » monológja, az önmaga képmásában tetszelgő Alany, nem talál kiutat magányosságából mások és a Másik felé. Nárcisz élvezi saját magányát. Egyedül van az éjszakai csendben; csak a vizek jelenléte és elhaló rezzenések,* sóhajok *zavarják az erdő sűrűjében. A hold a tóban tükröződik, amelyet már nem világít*

meg a nap (« kihunyt forrás »). Az éj édessége segíti Nárciszt, hogy tudatosítsa: önmagába szerelmes. (A következő részletet megközelítő fordításban közlöm).

« Egyedül!... Ha Istenek, echók és habok
S a sok sóhaj engedik, egyedül vagyok!
Egyedül!... de még az, ki képmásához
Közelít, ha lombtól áldott parthoz járul...
A csúcsokat már nem fosztja a szél;
A forrás hangja halkul, az estről beszél;
Nagy béke hallgat, hol a reményt hallom én.
Ni! az éj füve nő a szent árny rejtekén,
S az álnok hold kinyújtja tükörét
Egész a kihunyt forrás titkai közé...
Egész a titkokig — félek tudni őket —
Miket rejt az önszeretet-redőzet,
Az est csendjéből nem siklik ki semmi sem...
Testemre száll az éj s suttogja: szeretem.
Vágyaimmal csaknem egyetért friss hangja,
A fuvalomban mintha nem hazudna,
Hallgatag temploma sok remegése
Cinkosa lett e hely tágas csendjének. »

(*Fragment du Narcisse*)

A költemény folytatódik: Nárcisz saját szerelmetes képét akarja elérni, de amint széthúzva a lombokat a vízhez ér, a víztükör megremeg és képmása elenyészik.

Valéry számára a csend a költemény forrása; a nyelv(ezet) — a « szent Nyelvezet! » — lesz az a bálvány, amelynek önmagát áláveti, kiszolgáltatja. A Jósnő (La Pythie) *végén erről vall:*

« Emberek dicsősége, Szent SZÓ
Prófétai, pompásan hangzó
Szép lánc: ebben a bilincsben
A testben eltévedt isten,
Megvilágosodás, szélesség!
Íme itt szól a Bölcsesség
És hangzik a magasztos Hang
Mely szólva ismer magára:
Senki hangja se annyira
Mint habok, erdők suttogása. »

Gyergyai Albert ragyogó Valéry-tanulmányában (1930) *így jellemzi a költőt: « Valéry egy percre sem mond le legbensőbb vágyairól vagy eszméiről: ezek az ő forrásai és mozgató erői, ezekkel él,*

ezek alkotják — legfeljebb, kora fiaként, igyekszik őket minél gazdaságosabban s minél módszeresebben értékesíteni. Legtöbb művét, verset vagy prózát, éppen ez a kettősség, ez az állandó ingadozás a külső és a belső élet, az 'être' és a 'connaître' örök dialógusa élteti. (...) Sémiramis *és az* Aurore *a bűvös hajnali percet ünnepli, amikor az ébredő lélek teremteni, uralkodni, élni akar. A* Pythie, *a lázadó papnő, siratja közprédává váló titkát — hogy aztán nyugtot találjon a 'szent szó', a kifejezés boldogságában. A* Serpent *a jó s a rossz, a lét s a nemlét drámája, ahol még isten is 'belefárad önmaga tiszta látványába'. A* Cimetière Marin*-ben, 'az űr s tiszta esemény közt' s szemben az egyetemes elmúlással, Valéry elveti a meddő várást: élni próbál. S a* Palme*-ban (a* Charmes *záróversében) valóságos himnuszt zeng a hallgatag érésnek, a termékeny türelemnek diadaláról.* (...)

« *Mert, szemben a teológusokkal, akik szerint mi magunk nem érünk fel a végtelent tükröző eszméinkkel — nem az egyes eszme számít, hanem az elmélkedés képessége; nem az egyes mű a fontos, hanem aki megalkotta: s nem is a művész külsőleges, lírai vagy romantikus énje, hanem az a meztelen, mintegy metafizikai én, amely nem hús, nem érzékenység, nem ideg és nem 'személyiség', hanem ismeret, egyszerűség, tudat és mély állandóság — magának a létnek a hangja, amely hogyha figyelünk rá, átüt minden zűrzavaron és szenvedélyen. Valéry ezt az ént kutatja, mind a csöndben, mind az alkotásban; ehhez próbál közelebb férni akár a belső meditáció, akár a külső megnyilvánulás révén; ez az ő egyetlen 'bálványa', felfedezése és erőforrása — amely, mint Narcisse-é, tükör és elérhetetlen mélység...* » (*Gyergyai A.*, Kortársak, 107-109).

Valéry belső drámáját részletesebben elemeztem Jelek az éjszakában *c. kötetemben. Itt még egy részletet idézek Naplójából, ahol a szerctet és Isten kapcsolatát érinti:*

« *Ez a misztérium — vagy bármi legyen is — feltételezi a kérdést — Én misztérium vagyok, én — Én feltételezem a rejtettet — Feltételezés — Illúzió; A lehetséges helyettesítés érzése — hogy eltűnjenek mindezek a dolgok, hogy* mások *megjelenjenek — Sorsom különböző tőlem! — Sorsom: rámerőszakolt görbület (pálya), belém nyomott erő — Akkor az Én az, aki magától követné az 'egyenest', a háromszögelési átlót, a lehető legkevésbé görbe vonalat, amely-Istenhez-vezet!* Szeretet, *talán —, egyetemes gravitáció.*

Magunkban birtokoljuk az egyetemes élet lerakódását, amely néha egy másik, részleges élet címén megnyilvánul, élet az én élet-szenvedélyemben — Esztelenség követni, követni akarni az isteni *vonalat.* (Cahiers, VIII, 50).

Valéry megsejti, hogy a szeretet esetleg lehet az egyetemes gravitáció, amely Istenhez vezet (Amor meus, pondus meus; *szeretetem = súlyom, mondotta Szent Ágoston*), *de nemet mond annak a szándéknak, amely követné az* « isteni *vonalat* ». *Elfogadni mást is önmagán kívül, annyi, mint engedni másnak, kiszolgáltatni magát. Bálványozás és illúzió lenne. Mert egyedül az ÉN-t érdemes bálványozni. Szellemének szüksége van arra, hogy önmaga képét kivetítse és énje másával folytassa a « párbeszédet ». De végül is nem tud kitörni önmaga bűvös köréből: ez Narcisz, ez a saját farkába harapó kígyó. Gyakran « női » képeket vetít ki, mint más költők is* (*Laura, Beatrice, Euridiké*), *de csak azért, hogy jobban önmagához csatlakozzék: ez csak 'dialektikus' távolság az én és az én között. Nem igazi kettősség, polaritás a szellem és a szív között,* animus *és* anima *között, nem az igazi « alter ego » felfedezése a Másikban. Az a « párbeszéd », amelyről Valéry a következő naplójegyzetben beszél, csak fikció, illetve csak* funkció: *a Te csak monológ-pár:*

« Mihelyt kommunikáció van a létezők között, és még inkább a lét és önmaga között, a tudat párbeszéd, csere lesz. E rendkívüli ténynek az elképzelhető leglényegesebbnek kell lennie: megjelöli a szakadást, a kapcsolatot, ahova minden erőfeszítést összpontosítani kell. Csak annyiban létezem, amennyiben kettő vagyok. Ugyanaz vagyok, amennyiben kettő vagyok. Gondolkodom, és én magamtól valamit várok » (Cahiers, VIII, 594).

Narcisz nem ismer mást magán kívül; a világ az ÉN projekciója, « aki olyan szellem, amely mindig tagad » (Mon Faust *finaléja*).

* * *

Pierre Emmanuel *is sokáig a bűvös körben forgott; az* Animus *és* Anima *kettőzöttsége gyakran mesterkélt volt; fikció; meddő párbaj a « szkizofréniás » tudat két énje között, amint erre e kötetben közölt tanulmányomban rámutatok. De végül felfedezte a Másikat, a Te-t és a legfőbb TE-t, Istent. Így lett « megtért » költészete tanúságtétel a Szeretet mellett:* « Szólni annyi, mint sze-

retni ». Az emberi arc (La Face humaine, 1965) *hasonló című tanulmánya ezt részletesen kifejti. (Költeményei különben magukért beszélnek).*

« *A teljes létező, a személy, kimeríthetetlen. A két személy közötti szeretet mindegyikük számára szakadatlan kilépés önmagából a másik felé, saját alapja irányában, a lét magassága-mélysége irányában: vagy legalábbis, amikor a határt elérjük, megszületik a be nem teljesedett követelmény tudata, valami hiány, amelynek léte lemérhető. A természetes kapcsolat csődje szimbolikus jelentést kap, elkötelezve a személyek sorsát annak rejtett vagy még meg nem jelent részében.* (...) *Teljességünk vagy hiányunk egyaránt felébreszti bennünk az éneklés igényét.* (...) *A* leírás *térbeni és egymásutáni, a* kinyilatkoztatás *viszont mindenütt jelenlevő, örökkévalóságot felvillantó szikra. A megfigyelés önmagában, mégha kimerítő is, nem ragadja meg a valót, amelyet kimerít. Egyedül a látomás ragadja meg ezt a valóságot, amelynek teljességét szimbólumba foglalja. Ezáltal és ebben a minden átkarolja a szellemet: egyetlen lomb rezgése jelentheti az egész tájat. 'Sokfajta zaj van a világban, mondja Claudel, mégis egyedül a fájdalomtól meghasadt szívű szerető hallja a fa csúcsán a szibillikus levél remegését.* » (...)

« *A költészet, mint az imádság figyelem-aktus. A költő és az imádkozó felkészíti lelkét, tájékozódik — készek, betájoltak — egy bizonyos csend meghallására. A teremtéshez, mint az imához, bíznunk kell a csendben, hinnünk kell neki. Hinni kell, hogy lehetséges a* kapcsolat *a csend és a csendes (hallgató) ember között. A költő szellemében a kapcsolatnak* ez az (utóbbi) oldala *alkotja a figyelmes jelenlét tárgyát: a költő a belőle származó szót nem mint a csend hírnökét ismeri fel, hanem mint a csend konkretizálódását, sűrített lényegét. A költői szó a csend olyan egyedüli foka, amelyre a költő eljuthat. Ez a szó egyben, paradox módon, a csend korlátozása, ellenállás az abszolút csendnek. A imádkozó ember célja viszont a kapcsolat* másik oldala. *Az imádság jelenlét a csendnek, nyitottság a csend felé.* (...) *Ha Isten előbb nincs jelen, tehát még az ima első szava előtt, nem tudok imádkozni. Mégha feltételes módon imádkoznék is, Isten keresése, Isten kérdezése létéről: ez már elismerés, mindenesetre ez már Isten* űre, *hiánya (le* creux *de Dieu)...* ».

« *A modern költészet — az, amelynek ambíciója a legmagasabb, és amellyel itt foglalkozom — magában hordja mint fullánkot és ösztökét, a teljes csend kísértését, amelyet, paradox módon, a szavak bizonyos használatával akar elérni. A fehér lap és a misztikus szó, megdörzsölve a szellemtől, egyre elevenebb izzásra hevítve, mígnem kigyullad a tűz. Ennek a költészetnek legvégső törekvése az, hogy eljusson az eredethez, a sötétségek termékenyítő pontjához, akár pszichológiai sötétségről, akár a mindenség eredeti éjszakájáról legyen szó. Mintha az emlékezet nosztalgikusan a jövő felé fordulna, egészen a forrásig, ahol elveszne, minthogy az Elveszett Paradicsom mítosza elérné a végső ártatlanságét. Hogy ezt megértsük, rá kell ébrednünk a születő szó csodájára, újra megtalálni egy őseredeti esemény vakító meglepetését. A költő szereti a szavakat; tiszteli őket; sőt egészen addig mehet, hogy bálványozza a szavak kimondásának aktusát. Az ige imádója, szent hatalom; a teremtő* Én *hatalma, aki túlszárnyalja a közönséges ént. A szónak ez a hatalma abban a csendben van, amelyet tartalmaz. A szó nem a mindenség magyarázata, nem leíró és rendező tevékenység. Más nyelvezet, mint a láthatóé: a dolgokat* belül *tartja össze. A költői aktus a* Fiat lux, *amely létrehozza a világot, és egyben a szimbólumban beteljesedett örökkévalóság, amelynek a költő kinyilatkoztatója és őrzője lesz...* »

« Szólni annyi, mint szeretni. *Szeretni nemcsak a nyelvet, hanem a szellemet, amely megnyilatkozik benne. Az ember minél inkább bensőségessé teszi a nyelv szeretetét, annál inkább érzékennyé válik a szellem vele szemben támasztott követelményei iránt. A nyelv szeretete aszkézishez vezet: ez a csend általi nevelés, a csend növekvő szeretete a szavakban, óceániz. A szó szeretete a csend szeretete: a* mondani *ebben a belső elmélyítésben fokozatosan a* hallgatni *visszhangjává válik. A lélek lassan megérti, hogy egyedül a csend szeretet.* »

« Ahhoz a szavamhoz, amelyet Te adsz
Téríts meg engem: egyedül Te vagy az értelem.
Tedd egyre figyelmesebbé nyelvemet.
Taníts meg hogyan beszéljek Hozzád
Ha magamhoz szólok. Ha másokhoz szólok.
Mégha vitába kezdek is Veled
Legyen dicséret tiltakozásom... »

(*Emmausz*)

Pierre Emmanuel 1980 *májusától haláláig a* France Catholique *c. hetilap munkatársa volt. Minden héten megírta krónikáját* (« Feuilles volantes »). *Az első két év írásai* L'Arbre et le Vent *címmel könyvalakban is megjelentek* (*Seuil,* 1981). *E könyvet olvasva korunk szellemi helyzete röntgenfényben jelenik meg szemünk előtt. Emmanuel mindig lényeglátó, rátapint a bajok gyökerére. Befejezésül a* Lélek*ről szóló írásából idézek* (i.h. 11-15). *Ez nemcsak a költő személyes vallomása, hanem kor- és kórkép is; egyben rávilágít műfordításkötetem alapvető szándékára.*

« *A Lélek szenved. Nincs többé számára hely ebben a túlzsúfolt világban. Magát a szót is száműzték a szótárból. Mivel többé nem nevezik meg, nem is meghatározott. Húszéves korom óta a Lelket keresem: számomra ez a keresés a művészet. Valójában az egyedüli nyelvezet, amely a Lélek megközelítésére alkalmas, amely lehetővé teszi, hogy* mélyen (à fond = *alapvetően*) *éljek, a költészet. Nagyon korán leszálltam az alvilágba, hogy onnan visszahozzam Euridikét.* (*Utalás* Orpheusz sírja *c. verseskötetére;* ford. megj.) *Egész életem ennek az erőfeszítésnek a története: visszahozni a Lelket az élők közé, hogy ne legyenek többé élő-halottak. Elsősorban én, természetesen. Napjainkban a* psziché *helyettesíti a Lelket. 'Pszichikai komplexusokról' beszélnek, és ennek a kifejezésnek megvan a jelentése. A Lélek összes tudománya közül nekem a pszichoanalízis tanított meg legtöbbet, főleg Jungé. De pontosan Jung idézi fel a 'pszichikai komplexus' mögött egy 'láthatatlan személyes valóság' fogalmát, amely 'látszólag egy, a miénktől nagyon különböző világban él'. A hivatalos pszichoanalízis, az új-freudi ideológia közömbös e fogalommal szemben. Néha mintha látnám, hogy a mai társadalom minden látszatában valami óriási összeesküvés működik, hogy egyszer s mindenkorra végezzenek a Lélekkel. Mégis, csak egy világ van: a Léleké. Nélküle ez a világ, amelyet a miénknek nevezünk, nem rendelkezik semmi valósággal.* » (...)

« *A zaj társadalma, decibelek* (*harsogó hangok*) *nagy termelője. Megszokott terünk nem más, mint képfalak közé bezárt zaj. Magát a természetet is beszennyezte a zaj. A zaj megöli a belső csendet, lehetetlenné teszi az eszmélődést. Mélységünk, miként a tengereké, alkalmatlanná válik az élet számára. A művészet küzdelem a szennyeződés ellen, erőfeszítés, hogy életet adjon a csendnek. De nem jut el erre — erről egyre inkább meggyőződöm —, hacsak nem*

hívja segítségül a Csendet, amely maga az Élet. Az ember csendje Isten Csendjéből merít életet. Sohasem értettem meg, hogy az emberek miért vádolják Isten csendjét. Ha azzal vádolják Istent, hogy hallgat, ez azt jelenti, hogy nem hisznek benne. Isten kifürkészhetetlen Csend. Dicsérnünk kellene ezt a Csendet, mint egyik attribútumát (lényegi tulajdonságát). Csend — a Lélek forrása. Minden ember számára elérkezik az évad, amikor megérti: az egyetlen valóság tekintete előtt elhallgat a zaj, amelyet az emberek önmaguknak csapnak, és hogy elérkezett az idő, hogy törekedjék meghallgatni Lelkét. »

* * *

Claudel, Valéry és Emmanuel műveiből készített újabb fordításaimat közreadva szeretném megosztani azt a gyönyörűséget, amit megéltem e költők tanulmányozásakor és a gyöngyszemek átültetésekor. Mert Szabó Lőrinccel én is ezt mondanám: « készült ez a könyv játékból és gyönyörűségből» (*Bevezetés az* Örök Barátainkhoz).

Mondanom sem kell, hogy mind a három « nehéz » költő: Claudel lehelet-lírája és egyidőben barokk burjánzása, Valéry elvontsága és kristályos ragyogása, Emmanuel lávakitörései és önboncoló retorikája még a francia műértőknek is fejtörést okoznak: az értelmezések egész sorát indították el pl. Valéry egyes kifejezései, képei. Ugyancsak Valérynél, a « tiszta költészet » formai remeklése külön feladatot jelent a magyar műfordítónak, ha hűséges akar maradni egyszerre a tartalomhoz és a formához. Claudel « szabadversei », képei és mondatfűzései, vagy Emmanuel egyszer szabad, másszor kötött formában áradó lírája (gondolati töltése és képgazdagsága miatt) szintén próbára teszik az értelmezőt. De a beleélés és az ihlet gyakran átsegített a buktatókon, amikor a filológia vagy a filozófia már csődöt mondott. Egyébként is: annyi értelmezés, ahány műfordító. Ezt a « szép hűtlenek » (Rába) példája is igazolja.

Izgattak a nehéz szövegek, amelyeket az eredeti franciában élveztem. Hogyan lehetne magyarul megközelítő pontossággal visszaadni őket, úgy, hogy a tolmácsolás több legyen, « pávatollnál ». Remélem, valamicskét sikerült az az « élő lélekcsere, gondolatcsere », amelyről ismét csak Szabó Lőrinc ír versfordításai bevezetőjében.

* * *

Műfordításaim után a Függelék*ben újabb verseimet közlöm. Részben az itt bemutatott három költő, Claudel, Valéry és Emmanuel, részben más költők és írók, illetve jóbarátok írásait olvasva, műveit szemlélve születtek ezek az eszmélődések — a « párbeszéd » szellemében. Nem « utánaérzések », hanem olyan dialógus eredményei, amelyben — önmagamra, létemre, eredetemre és hivatásomra reflektálva — személyes vallomásaimat rögzítettem. Eszmélődésemben sokat merítettem még Gaston Bachelard csodálatos könyvéből*: La poétique de la rêverie (*Az álmodozás poétikája, PUF,* 1960), *valamint François Varillon S.J. két könyvéből, amelyeket magyarra fordítottam és egy kötetben kiadtam* Isten alázata és szenvedése *címmel* (*Róma* 1982).

Az itt közölt költemények folytatásai és kiegészítései Teljes évszak *c. kis versgyűjteményemnek, amelyet barátaimnak szántam* (*Róma* 1982). *E költemények nem pusztán könyvélmények szülöttei, hanem annak a férfinak szorongását és reménységét fejezik ki, aki az « őszi napéjegyenlőség »-hez érkezett.*

1985. Húsvét.

SZABÓ FERENC S.J.

Paul Claudel (1868-1955)

KANTÁTA HÁROM HANGRA
ÉS MÁS KÖLTEMÉNYEK

« ... *Et voici que vous êtes quelqu'un tout à coup!* »

(Claudel, *Magnificat*)

PAUL CLAUDEL

költészete és a *Kantáta három hangra*

Paul Claudel *Kantáta három hangra* c. remekművét 1911-12 között, élete delelőjén írta. 1911. június 8-án Prágából hazatérve mindjárt visszavonul a Júra hegységben fekvő Hostelbe, apósa kastélyába. Itt június 21-én, egy holdas éjszakán fogant meg a *Kantáta* terve, amelynek megszületését levelezése és feljegyzései, könyvéhez írt bevezetései és előadásai alapján nyomon követhetjük. Az itt hozott néhány idézetet *Művei* összkiadásának jegyzeteiből vettük (*Oeuvre poétique*, Pléïade, NRF, 1967, 1084-1089).

Az első kiadás 1913-ban jelent meg ezzel a címmel: *Ez az óra a Tavasz és a Nyár között...* Kantáta három hangra. A *Revue de Paris*-ban Claudel így mutatja be:

« Három fiatal nő, a nyári napéjegyenlőség éjszakáján egy kastély teraszán ül az Alpok között, erdőktől, szőlőktől és búzamezőktől körülvéve. Laeta, Fausta, Beata; az első latin, a második lengyel, a harmadik egyiptomi. Laeta menyasszony, Fausta távol van férjétől, Beata özvegy. Azt is mondhatnánk: az első a szőlőfürt, a második a búza, a harmadik az árny. Álmodoznak, szemlélődnek, beszélgetnek, énekelnek. Ez az az éjszaka, amikor a nap megáll, amikor a természet, elérkezve teljes kibontakozásához, ünnepélyes várakozásban marad. Ah, az örök boldogság, amelynek ez az óra tűnékeny és fenyegetett képét nyújtja, hagyja-e, hogy a három magányos nő meghódítsa, hogy a háromszoros « özvegység » hálója rabságába vonja? Minden elmúlik, igaz, de csak azért, hogy minden évben visszatérjen ugyanahhoz az extázisponthoz. A virág elmúlik, de nem a kelyhéből felszálló gyönyörűség. Minden elmúlik, de, a legteljesebb érettség e pillanatában, legalább ez a három dolog a miénk: a misztikus fürt mámora, az arany aratás, amely megkoronázza a föld hosszú türelmét; végül az árny és az éj, amelyek — miközben beborítják azok tűnékeny alkalmát — megszabadítják örömünket és birtoklásunkat mindattól, ami veszendő. »

Lássunk most még néhány részletet, amelyekben Claudel többet mond az egyes énekekről. (A következő idézetből kitűnik, hogy

A rózsa éneke később lett a *Kantáta* első betétje). « ... Elsőnek a Francia, a Latin Laeta szól; ő énekel *a Rhône-ról*: a sodró és zabolátlan folyóról, amely mindenünnen magához vonzza e rózsaként szétnyíló hegyes vidék vizeit. Jegyeséről énekel, aki eljön, hogy az elvarázsolt boldogság e zárt kertjéből kiszakítsa, ahova, mint egy tó a holdfényben, leányálma szinte bezárta. »

A száműzött lengyel asszony, Fausta, akit férje elhagyott, a *Szétosztott ország*ról énekel. Claudel egy olaszországi előadásában így mutatta be:

« Laeta elhallgatott, most Fausta beszél. Elképzelésemben az első a szőlő képéhez, a második az aratáshoz kapcsolódik. Fausta lengyel nő..., a megosztott népekről és fajokról énekel, amelyeket a szeretet egyesít, jóllehet az erőszak szétválasztja őket. A szellem egybefogja őket, mint a szél, amely a föld egyik szélétől a másikig végigszalad a nagy hullámzó búzamezőn. Lengyelország nem az egyedüli megosztott nép. Amíg az Igazságosság napja fel nem virrad, más népek is megismerik ezeket a gyászos pillanatokat, amikor úgy tűnik, semmit sem várhat az ember a jövőtől, és amikor az antik remény csak csalfa muzsikának tűnik, amelyet a fül alig hallhat meg. Ez a nagy várakozások ideje, amelyből minden erőszakkal megosztott nép végre ki akar kerülni... »

Fausta énekli a *Belső Szoba* énekét is:

« ... Férje holnap visszatér. Mit tesz majd Fausta? Megnyitja neki szívét? Kinyilvánítja neki szerelmét, amellyel tele szíve, hogy elvegye tőle a szükséges bátorságot a megkezdett nagy vállalkozás folytatásához? Inkább induljon útnak újra, anélkül, hogy valaha is átlépte volna e Belső Szoba küszöbét, ami végzetes lenne számára! Fausta ebben az áldozatban találja meg a teljesebb egység útját és mintegy forrását annak a hatalmas aratásnak, amely körülötte fehéren hullámzik és hamarosan beérik... »

« A Belső Szoba éneke után következnek más énekek: a *Bolygó Szekerek*ről szóló azokat a nagy fehér felhőket írja le, amelyek lassan átvonulnak a nyári éjszakán; *Az Arany Éneke, A Kemény Szív Éneke*. A harmadik nő, Beata készülődik. Vége az éjszakának, kialszanak a csillagok, felkél a nap. Ezt a pillanatot választotta ki, hogy az *Árnyról* énekeljen, mielőtt nappal lesz. Beata egyiptomi nő, mint a legendás királynő, aki Cézárt szerette. Férje korán meghalt,

alig volt ideje arra, hogy valamicskét megismerje. De Beata nem veszítette el a halottat. Férje egyszerűen kiszabadult e tűnékeny élet állapotából. Arcát nem látja, de így lelke mélyebben az övével van. És minden éjjel, várva a végső éjszakát, várva azt a tompa és sötét ütődést, amely jelzi, hogy emberi bárkánk végre partot ért (...), az árny, amely közös az élőknél és a holtaknál, minden éjjel visszaadja neki azt, akit szeret. Igaz, a nappal visszatér; de amikor megeleveníti az egész teremtést, látjuk, hogy mindenfelé árnyak szállnak felette, amelyek menekülnek a horizontális sugaraktól. A nap tanúsítja jelenlétünket a múlandó dolgok között, amelyek az év örökké visszatérő körforgásának rabjai. Marad bennünk mindig valami ellenálló — a Belső Szoba, amelyről Fausta énekelt —, egy árny, amelyhez csak a szeretet fér hozzá; elfordul e földi világosságtól, amely — felfedve annak arcát, akit szeretünk — elrejti annak lelkét... »

Ez a néhány idézet Claudeltől kulcsot ad nagy költeménye értelmezéséhez. A tíz « ének » közül itt csak néhányat magyarázott, de így is megsejthetjük mondanivalóját. A *Kantáta*ban a párbeszédek tömör mélysége, a képek pompázó ragyogása, a költemények ritmusa és szárnyalása, kimondhatatlan zenéje magával ragad bennünket. Gyergyai Albert szerint valószínűleg Bartók Béla foglalkozott az egész *Kantáta* megzenésítésével. « Nem lehetetlen, hogy egy időben, amikor Párizsban koncertezett, Bartók is gondolt talán a 'Cantate à trois voix' megzenésítésére vagy legalább olvasta és hatással volt rá. A költemény egy példányát hazahozta, s idővel e sorok írójának ajándékozta. » (Bevezető a *Válogatás Paul Claudel műveiből* c. antológiához, Szent István Társulat, 1982, 17. old.).

A *Kantáta három hangra* teljes fordítását közlöm itt. Nincs tudomásom arról, hogy valaki az egészet magyarra fordította volna. Az előbb említett budapesti antológiában megjelent három ének: *A rózsa éneke* az én fordításomban, *Ének a Rhône-ról* Rónay György fordításában, végül *A szétosztott nép éneke Könnyek az éjszakában* címmel, Just Béla 1939-ben készült fordításában. Az impozáns válogatás számos drámát és költeményt közöl Claudeltől; Gyergyai Albert és Rónay György bevezető tanulmányai segítenek megérteni ezt a költőóriást, akit — sajnos — Magyarországon még mindig nem ismernek eléggé.

* * *

Mielőtt megszólaltatnám a *Kantátát*, Claudel ars poéticája és néhány szakavatott értelmezője alapján felvillantok pár vonást költői szemléletéből, rámutatva a mögötte meghúzódó « filozófiára », illetve keresztény világnézetre.

« A nagy költészet a Védák himnuszaitól Szent Ferenc Naphimnuszáig: dicséret », írja Paul Claudel. Ebbe a dicséret-óceánba simul bele az ő költészete is. Egész műve lényegében a Teremtő dicsérete: az öröm és az élet hangja. A hivő költő a Teremtővel együtt megnevezi a dolgokat, velük együtt születve megismeri, újrateremti a létezőket, és közben a Teremtő dicséretét zengi.

« Ami elbűvöli a szemlélőt, amitől szent borzongásban égre mered a hajunk, az a csodálatos élet, amelytől lelkesen nyüzsög ez a méh-függöny, ez az aritmetikus rét! Elsőnek Rimbaud, a Látnok vette észre: 'az Ég partjait teljesen elborítja ez az örvendező fehér nemzetség'. Jóllehet mi már nem értjük a hangyaboly és a méhkas szociális ösztöneit, a Tér végtelen mélységeit betöltve léteznek olyan intenzív tevékenységben nyüzsgő nemzedékek, hogy — úgy tűnik — csak fülelnünk kell és meghallunk egy nagy Világváros emberi nyüzsgéséhez hasonló morajt. »

Claudel, aki így látja a világot, Pascal ellenpólusa, aki ezeket írta: « E végtelen csillagterek örök csendje rémülettel tölt el ». Valéry szemére is vetette a hivő Pascalnak: A Zsoltárok szerint « a bibliai éjszakák az Úr dicséretét visszhangozzák. Néha a csillagok versenyre kelnek Isten gyermekeivel, az angyalokkal, és a szellemeknek meg a csillagoknak ez a megszámlálhatatlan serege hatalmas kiáltásokat hallat a földnek. 'Egek hirdetik Isten dicsőségét, és kezeinek művét dicséri az égboltozat...' Pascal viszont — folytatja Valéry gúnyolódva 'variációját' — csak némaságot (csendet) vesz észre a végtelen csillagterekben. Azt mondja: 'megrémül'. Keserűen panaszkodik, hogy magárahagyatott ebben a világban... » (Vö. Szabó, *Jelek az éjszakában*, 25-26).

Nos, Claudel — örvendező hittel — éppen a szkeptikus Valéryével ellentétes világszemlélet oldaláról bírálja Pascalt. « De hogyan rémülhet el az ember e rétség láttán? Vajon egy csillag nem annyira meghitt szívünknek, mint egy nyaláb gyöngyvirág, nem annyira kívánatos, mint egy drágakő? Csak le kell szakítanunk. Csak fel kell emelnünk szemünket, hogy leolvassuk mindenfelé a Béke hirdetését. Hogyan panaszkodhatnánk azért, hogy birodalmunk túl

gazdag? és milyen félénkség kívánna neki határt szabni? Könyörgöm, miért beszélünk csendről, amikor csak figyelnem kell és hallom a hurrát, az imát, a Krédót és a Hozsannát és a Confiteort, — és az atyai magyarázat hatalmas hullámaiba belevegyül a fecskék és a gyermekek kiáltozása, és egy örömtől kerge asszony zokogása? Csend, de az igazi! De vajon nem a Zsoltárosnak van igaza, aki azt mondja, hogy 'Egek hirdetik Isten dicsőségét', és Izajásnak, amikor azt kiáltja a Szigeteknek, hogy hallgassanak? *Taceant insulae ad Me*! Hallgassanak *Rám* a szigetek! Íme, ilyen az ő csendjük! »

Claudel számára a « vad misztikus », a Látnok Rimbaud villanásai, « megvilágosodásai » jelentették az első ihletet, hogy az undok pozitivizmus világában — 1886-ban — észrevegyen valamit, ami túlmutat ezen a világon. Rimbaud termékenyítette meg *lelkét* (*Anima*), jóllehet a szellemi « lökést » Mallarmétól kapta. A mester ezt kérdezte a dolgok előtt: « Mit akar ez mondani? » Nem arról van szó, hogy a romantikusok módjára leírja a valóságot, hanem hogy meglássa az utalást: nem az érthetőt, a kifejezhetőt, hanem azt a jelentést, amire egy váza, egy virág vagy egy test utal, a *szimbolikus* jelentést. Claudel — Mallarmén túlhaladva — mindenütt egy *akarás* jelenlétét sejti. Mit *akar* mondani a dolog *nekem*? Éppen mivel az én veti fel a kérdést, és én nem vagyok a másik, a jelentés engem érint. (Itt ki van zárva Rimbaud misztikusa: « az én = egy másik », « *je est un autre*! ») A tárgy nemcsak nekem beszél, hanem bennem: nyelvemen, szívemben, elér, áthat, megvilágosít.

Claudel *ars poeticá*jában (*Art Poétique*, II. rész) hosszasan megmagyarázza, hogy a megismerés = együttszületés (*connaître* = *co-naître*). Nem születünk egyedül, hanem azzal a dologgal, amellyel kapcsolatba kerültünk. Megismerem a másikat, másokat, a mindenséget, a tőlem különböző valóságot. Mallarmé végül is Arisztotelészhez vezeti Claudelt, illetve a tamási realizmushoz. « Claudel arisztotelészi filozófiája elválaszthatatlan poétikájától, a kettő szétválaszthatatlanul egyet alkot (ez az *Animus-Anima* párbeszéde), és Claudel művészete, amely poétikájának engedelmeskedik, ezt nem akarja elhagyni egy ujjnyira sem, sohasem akarja szem elől téveszteni (...), ez maga a természet művészete. (...) Azt mondhatnánk: ha a természet az emberben ébred tudatára annak, *ami*, akkor a *költő*-emberben ébred tudatára annak, amit *tesz*... » (Stanislas Fumet).

Claudel maga így határozza meg a költészet *tárgyát* és *célját*:

« A költészet tárgyait nem az álmok, az illúziók és az eszmék alkotják — mint gyakran mondják —, hanem a szent valóság, amely egyszer s mindenkorra adva van, és amelynek közepében ott vagyunk, mert oda helyeztettünk. Ez a látható dolgok univerzuma, amelyhez a Hit hozzáadja a láthatatlan dolgokét. Mindez néz bennünket és mi nézzük mindezt. Isten műve, amely a legnagyobb költő elbeszéléseinek és énekének kimeríthetetlen anyagát alkotja, miként a legkisebb madár énekéét is. (...) A költészet célja nem az, mint Baudelaire mondja, hogy belemerüljön a 'Végtelen mélyébe, hogy valami újat találjon', hanem hogy a véges mélyébe merüljön, hogy ott megtalálja a kimeríthetetlent » (*Positions et Propositions* I, 165-166).

A mindenség egyetlen egészet alkot a költő szemében; de nem panteista módon fogja fel ezt a Mindent. A « minden Isten » helyett Claudel ezt mondja: « semmi sem Isten »; és az egyén azért kimondhatatlan, kibogozhatatlan, mivel különbözik a létezőktől és sajátosan valósítja meg a Létet. Egyedül a végtelen Lét, Isten azonos, teljesen egy önmagával. Mindaz, ami nem Isten, Istenen « kívül » van, vagyis különbözik Tőle, mégha létét Tőle kapja is, tehát nem létezhet, maradhat fenn a létben Isten nélkül. « A világegyetem — állítja Claudel — nem más, mint totális módja annak, hogy ne legyen az, ami ». De mindenség és mi vele létezünk, mert éppen a *kontingencia*, az esetleges létezés lényege, hogy az, ami nem (d'*être* ce qui n'est pas!). A költészet ezt a valóságot kutatja ki, amely burjánzón, kimeríthetetlenül létezik, de nem az, ami. Meg kell nevezni ezt a valóságot, szimbólumokat kell találni jelölésére, szavakat kell teremteni kifejezésére. Ebben az értelemben igaz, amit Mallarmé (és Valéry) ismételt: a költészetet nem eszmékből, hanem szavakból « csináljuk ». « Megnevezni egy dolgot annyi, mint vég nélkül megalkotni, mert lételvéhez viszonyítva alkotjuk meg, amely sohasem szűnik meg », magyarázta Paul Claudel (*Art poétique,* 172). És még előbb (p. 132): « Ami egy dologból fennmarad a jelben, tehát a szóban, az nemcsak értelme, hanem szándéka is: amit mondani akar és amit helyette kimondunk » (Lásd: Rilke, *Kilencedik duinói elégia*!).

« Minden művész azért jön a világra, hogy elmondjon egy dolgot,

egyetlen egészen kis dolgot; ezt kell megtalálnia, minden mást köréje gyűjtve » (*Correspondance*, 266).

Claudel *nyelvezetét és költői szemléletét* mélyrehatóan elemezte Pierre Emmanuel. Már a 18-19 éves ifjú költőnél jelentkezik sajátos nyelvezete és ritmusa. Az *Aranyfő* I. felvonása 1. jelenetében bemutatkozó Cebès monológja jól érzékelteti azt, amit Emmanuel így határoz meg: « A claudeli szó kezdettől fogva ritmusos, modulált, olymódon, hogy kora költészetében — és a maiban! — nincs sehol hozzá hasonló. Claudel olyan ember aki különleges módon belélegzi a szót, és úgy gondolkodik, hogy ezt a szót egy bizonyos ritmus szerint kileheli ». Olvassuk el a kérdéses monológot:

Ím, itt vagyok,
Ügyefogyott, tudatlan,
Új ember az ismeretlen dolgok előtt,
És arccal az Év és az esős évszak felé fordulva szívem tele van unalommal!
Semmit sem tudok, semmire sem vagyok képes. Mit mondjak? Mit tegyek? Mire használom ezeket a lecsüngő kezeket? ezeket az álomjáró lábakat?
Mindaz, amit mondanak, a bölcsek értelme már megtanította a dob bölcsességével; a könyvek részegek.
Nincs semmi rajtam kívül, ami néz, és úgy tűnik
Hogy minden, a ködös levegő, a friss szántások
És a fák, és a szálló felhők,
Minden szétfolyóbb nyelven szól hozzám, mint a tenger sóhajtása, mondván:
« Ó fiatal lény, új! ki vagy te? mit teszel?
Mit vársz, ezeknek az óráknak vendége, mikor nincs se nappal, se éj,
Se ökör álmot szippantva, se kései szántóvető a szürke ködben? »
És én válaszolok: nem tudom! és szeretnék magamban
Sírni vagy kiáltozni,
Vagy nevetni, vagy ugrándozni és karjaim lengetni!
« Ki vagyok? » Még itt vannak a hófoltok, és látom, hogy már az ágak gyepűsorán számtalan
Rügy fakad, virít a rét füve,
És a mogyorófákon a barkák és a puha cicamacák!

Ah, felejtsük most, hogy neki kell rugaszkodni a tévedés szörnyű nyarának, behunyt szemmel elindulni a nehéz jövendő útján!
Ó itteni dolgok,
Nektek ajánlom fel magam!
Nézzétek, szükségem van, de nem tudom mire,
És kiáltozni tudnék vég nélkül
Amint jajong a fészekalj egész nap, ha a hollóapa és hollóanya halott!
Ó szél, téged iszlak! ó fák temploma! esős este!
Ne, ma ne utasítsátok vissza kérésemet, amely egy barom reményével tör fel belőlem.

Pierre Emmanuel így kommentálja ezt a szép szöveget:

« Minden, amit Claudel később írt, benne van az idézett töredékben. Először is egy szembesülés megállapítása és az általa keltett kín. A fiatalember a világ előtt állva nem tudja, kicsoda, sem azt, hogy mi a világ. Különös, csaknem néma párbeszéd alakul ki közöttük: a világ az ember meghatározását követeli, és az ember ezt nem adhatja meg neki. A világ előtt bevallja, hogy képtelen meghatározni önmagát. Mégis az ilyenfajta eredeti félreértésből, és az általa teremtett feszültségből születik a szó: válaszolni kell a világ felszólítására, meg kell nevezni a világot is, önmagát is. A következő indít meg leginkább ebben a szövegben: A lét rendkívüli reggeli köde, a kezdődés szétfolyó hajnali fénye, ahol még semmi sem öltött határozott alakot. Továbbá a lét követelő igénye a fiatalembernél, amely azzal a kétségbeeséssel határos, hogy mindörökre lennie kell. Bár nem tudja, mire van szüksége, mégis megsejti, hogy ez az igény ebben nyer kielégülést: *kimondani* a *szót,* amit mondania kell... »

Később Emmanuel — egy kicsit önmagát is jellemezve — megmagyarázza: « A kimondás akarása erőfeszítés, hogy legyünk. Szerintem Claudel ezt végleges módon kifejezte az *Öt Nagy Ódá*ban. A létért kifejtett erőfeszítés állandó ozmózist eredményez a víz és a szellem között. Kapcsolat van a világ természete, az emberi természet és az emberi ige között; folytonosság a világ mivolta és az emberi szó mivolta között: ez a második Óda, *A szellem és a víz* témája. Claudel különösen érzékeny ama feszültség iránt, amely a világ kétértelműségéből eredően egyrészt a jelenlegi valóság, másrészt az új, átalakító valóság között van, amely a szót adja neki.

Ez világosan kifejezésre jut a negyedik *Ódá*ban: *A Múzsa, vagyis a Kegyelem*. Ebben megtaláljuk új formában az egyik legnagyobb claudeli témát. Az ember és a világ közötti feszültség egyik formája a férfi és a nő közötti viszony; a nő szerelmének claudeli felfogása ez. Claudel drámáiban leginkább a nőszemélyiségek nyűgöznek le engem. Úgy tűnik, azért vannak ott mindig jelen, hogy a férfit kihívásukkal arra ösztönözzék, hogy fokozottabban önmaga legyen, hogy a magasba ragadják, tehát hogy jobban önmagát teremtse vagy lerombolja. Természetesen először a *Déli osztozás* nagy szövegére gondolok: Ysé személyiségére, aki Claudel nagy nőalakja. Ysé lényegileg a provokáló, az, aki mindent akar a férfitől, teljesen akarja, nemcsak a testét, hanem szellemét is; az általuk lakott világon túl akarja, mintegy tagadva mindkettőjük jelenlétét a szerelem őrjöngésében, amely egyszerre a lét extázisa és annak lázas lerombolása. Ysé képe, aki Mésát elragadja önmagától, ellentmondásos. (...) Claudel erotizmusának mindig valami köze van saját Istenhez való viszonyához. Addig, amíg ez az erotikus viszony nem megoldott, Istennel való viszonya kétértelmű... »

Henri Guillemin dokumentálta (*Le « converti » Paul Claudel,* 1968), hogy Claudel 1866 karácsonya után (innen számítja « megtérését ») még évekig vívódott: Isten és a világ, az Isten szerelme és a nő szerelme között. 1901-1904 között szinte megszállottá teszi annak a férjes asszonynak a szerelme, akit a Fou-Tschéou-ba tartó hajón ismert meg, és aki azt a lelki drámát okozta neki, amit a *Déli Osztozás*ban örökített meg. A költő, aki korábban arra gondolt, hogy bencés lesz, végül is — Franciaországba visszatérve — 1906-ban megházasodik. A vihar elül.

Claudel maga írta megtérése történetében (*Ma Conversion*):

« Ez az ellenállás négy évig tartott. Merem azt mondani, hogy szépen védekeztem, és hogy a harc lojális és teljes volt. Semmit sem mulasztottam el. Minden eszközt felhasználtam, és egymásután el kellett hagynom azokat a fegyvereket, amelyek semmire sem szolgáltak. Létem nagy krízise volt ez, a szellemnek az az agóniája, amelyről Arthur Rimbaud ezt mondta: A lelki küzdelem éppoly brutális, mint az emberek közötti harc! Kemény Éjszaka! A megszáradt vér füstölög arcomon! »

A második *Ódá*ban erről így énekel:

Istenem, aki név szerint ismersz minden embert, mielőtt megszületett volna,
Emlékezz rám, amikor a hegy hasadékában rejtve voltam,
Ott, ahonnan a forró vízforrások fakadnak, és emlékezz kezemre ott a hatalmas fehér márványfalon!
Ó Istenem mikor a nap kihuny és Lucifer egyedül jelenik meg Keleten,
Szemünk, de nemcsak szemünk, hanem szívünk, szívünk ujjongva köszönti a kiolthatatlan csillagot,
Szemünk az ő fénye felé, vizeink a megdicsőült csepp tündöklése felé!
Istenem, ha ezt a rózsát az égre tűzted, amely annyi dicsőséggel ékes,
Ezt az aranygömböcskét a teremtett fény sugarában,
Mennyivel inkább a halhatatlan embert, kit az örök értelem éltet!
Ahogy a szőlőtő súlyos fürtjeivel, ahogy a gyümölcsfa az áldás napján,
Úgy a halhatatlan lélek, akinek a veszendő test nem elég!
Ha a szomjas test kívánja a bort, ha az imádó szív köszönti a megtalált csillagot,
Mennyivel inkább kielégül a sóvárgó lélek a másik emberi léleknél?
Végül én is megtaláltam — a halált, ami nekem kellett! Megismertem ezt az asszonyt. Megismertem az asszony szerelmét.
A tiltottat magamévá tettem. Megismertem ezt a szomjúság-forrást!
A lelket akartam, ismerni azt, a vizet, mely nem ismer halált! Az emberi csillagot tartottam karjaim között!
Ó barátnőm, nem vagyok isten,
És lelkemet nem oszthatom meg veled, és te sem tudsz megragadni és megtartani és birtokolni engem.
És íme, mint aki hátat fordít, elárultál engem, nem vagy többé sehol, ó rózsa!
Rózsa, nem látom többé arcodat ebben az életben!
És íme egyedül maradtam a hegyipatak partján, a föld felé fordítva arcom,
Mint bűnbánó az Isten hegye tövében, keresztbe fonva karom az ordító hang mennydörgésében!
Íme patakzanak könnyeim!

Úgy vagyok itt mint a haldokló, aki fulladozik a rosszulléttől, és egész lelkem mint óriás tündöklő vízsugár szökell ki belőlem!...

Jean *Mambrino* S.J. egyik szép tanulmánya (« *Le Lac d'Or* ») Claudel *költői képalkotásáról* még közelebb visz bennünket a *Kantáta* megértéséhez is. Az olvasó megfigyelheti, hogy az *arany-tó* képe a *Kantáta*ban is megjelenik, éspedig központi helyet foglal el. Claudel művében visszatérő motívum, miként a Hold, a Nap, a Tűz, a Rózsa, a Zárt Szoba vagy Ház... Ezekről a képekről szól Mambrino.

« 'Egy arany-tó vizén adok nekik találkát', mondja Dona Musique a *Selyemcipő*ben. Ez a vers, mint sóhaj, mint vallomás száll fel az asszony ajkáról. Kimondhatatlan édességgel visszhangzik a harsogó claudeli szimfónia szívében, a szavak és a vágyak végtelen zsibongásában. Úgy tűnik nekem, műve szívébe, titkába vezet be bennünket. Szívesen úgy tekinteném az egész mű pompázását, magasfokú líraiságát, s mesés képek vég nélküli kibomlását, mint valami aranytűz-függönyt, amely arra szolgál, hogy elkendőzze a legalázatosabb, legegyszerűbb éneket. *Animus* zsenije minden erőforrását felhasználja, hogy valami fenséges muzsikával építsen menedéket, amelyben *Anima* védetten dúdolhatja paradicsomi énekét. A *Kantáta három hangra*, amelyet Claudel élete felezőjén írt, először ezt a címet viselte: *Ez az óra a Tavasz és a Nyár között.* Felfedezem itt Claudel előszeretetét a félhangok, a keverék, a félszínek iránt: az alkony és az éjszaka, az éjszaka és a hajnal közötti kimondhatatlan óra elárulja a finom, érzékeny lelket, — pedig Claudelt gyakran tartották vehemensnek és türelmetlennek... Mély hangja a 'gyermekségé az erdő mélyén, ez az (észak-francia) oïl nyelvjárás félhangja, ez az esőtől áztatott tájak behízelgő bája...' Az egész *Kantáta három hangra* tanúskodik arról, hogy a mély csend ott van a költő életműve szívében. A látszatok ellenére ez a lényege: a gyengeség és a könnyek bevallása, a végtelenül szemérmes és szívettépő gyengédséggel megáldott gyermek behízelgő magatartása, kimondhatatlan nosztalgia (a *Másutt* vágya), a szelídség, édesség és boldogság egyedülálló titka... »

Lássunk néhány konkrét, Claudel művében gyakran visszatérő képet Mambrino nyomán. Az egyik a *Hold*, ill. a holdfényes, varázslatos táj. A lélek szinte mozdulatlan marad a csendes szemlélődés-

ben, a boldog elragadtatásban (a *Kantátán* végigvonul ez a « hangulat »). Mambrino Claudel költői prózájából idéz egy megejtő szépségű részletet. A költő — aki gyakran kommentálta a Bibliát — itt az *Énekek Énekét* magyarázza:

Pulchra ut luna! énekli szövegünk.
A béke tükre! belső láng!
Szellemtől kicsorduló edény! Áhítat kosara!
Ó hold! töltsd ajkainkra ezt a nektárt,
amelyet számunkra láthatatlan forrásból merítesz!
Nézünk ott fenn, amint szemlélődsz!
Szeretet szétosztója!
A nap ünnepélyesen megmutatja nekünk a helyet, ahol vagyunk, de a hold felébreszti bennünk annak a helynek sejtelmét, ahol nem vagyunk.
« Szeress úgy, ahogy én! — mondja nekünk — betemetett szem, barát, önmagad központjának kiáradása, amelyet szeretetnek nevezünk,
Ah, ha van benned valami a szelídség és az édesség titkából, ne utasítsd vissza azt ennek a sugárnak, amelyet neked kölcsönöztem mint a tekintet és a harmat sűrített mását!
Az éj teszi lehetővé, hogy elérjelek, a csend adja meg, hogy hallhass engem.
Teljesen annak fényében fürdöm, akit szeretek,
és megadom neked, hogy megoszd boldogságomat.
Nem kérek tőled semmi erőfeszítést, egy szót sem;
csak élvezd éjed mélyén azt, aki lát!
Érezd, hogy éjedben feléled az extázis élvezése!
Milyen szent az a pálya, amelyet méltósággal befutok az égbolt egyik szélétől a másikig!
Sírj! Ne keményítsd meg szíved a meggyőzés előtt!
Használd ki azt, hogy a Világegyetem szánakozik rajtad,
Megesküdve Istennek, hogy nem bánja meg a békét!
Sírj, sirasd vétkeidet! sírj a csodálkozástól és a méltatlanságtól!
Sírj, sírj az örömtől! Sírj Istentől!
Sírj az irgalomban, sírj a mindenhatóságban,
sírj az én örök születésem közlésében!
Sírj, sírj, szeretett gyermekem!

Sírj a szeretettől, sírj az örömtől!
Hagyd, hagyd magadban ezt az eredetet, amely lassan felébred, hogy élvezze azt a szövetséget, amelyet a tengerrel kötöttem. »

Egy másik gyakori kép a *rózsa* titkával kapcsolatos (lásd a *Kantátá*ban *A Rózsa énekét*!). Mambrino szerint valószínűleg egy szeretett, elveszített nő nevéhez fűződik: « Rózsa, soha többé nem látom arcodat ebben az életben! » (*Második Óda*). « A rózsa özönlése, ah, hajdan hogy bebalzsamozott! » « A Rózsa csak pillanatnyi képe fenn annak, amit a szív mélyen gyönyörűségnek nevez ». A rózsa mindig a gyengeség titkát sugallja: a törékenységet, az illanást: « Egyedül a rózsa kellően törékeny ahhoz, hogy kifejezze az örökkévalóságot ». Vagy a *Kantátá*ban:

. . . Nemde csak e kis foszló szívhez jutunk el, amely
Mihelyt ujjunk közé fogtuk, szirmokra hull szét és elenyészik,
Hússzív saját csókjába burkolózva
Ezer szirompólyába szorítva?
Ah, megmondom, nem a rózsa, hanem egy pillanatra
Beszippantott illata örök!
Nem is a rózsa illata! a teljes Teremtésé, amit Isten nyarában alkotott!...

A rózsa képe egyébként *A Rhône énekéb*en és *Az illatok énekéb*en is visszatér.

Végül az *arany-tó*, amely — láttuk — az 1924-es *Selyemcipő*-ben is megjelenik. Még korábban (1912) a *Kantátá*ban a holdfényes, aranyló búzamező, az aratás képével társul (*Az Arany éneke* és *A kemény szív éneke*; mindkettőt Fausta mondja el).

« . . . És e szöges sugarakkal körülvett arany-tó közepe
a hullámzó szélben vörös mint a lángoló tűz és a vérző hús... »

Mambrino szerint Claudel Japánban látott egy arany-tavat, amely egy sötét-smaragd-zöld kert mélyén csillogott. Titka azóta felcsillan Claudel őserdőszerűen tobzódó írásaiban a szózuhatagok alatt. Minden bizonnyal a Tao bölcsessége hódította meg Japánban és Kínában. Elsősorban az üresség (*Vide*) szeretete, ami a visszavonultságot,

az elmosódást jelképezi, főleg pedig a csendes szemlélődő imát. *A fekete gyöngy* c. antológiában, amelyet P. Blanchet válogatott, több olyan darab van, amely ezt a « lelkiséget » tükrözi. Íme az egyik (*L'oiseau noir...*):

« Hoang-Ti visszatérőben remeteségéből Kouan-loun hegyi útján, a Nagy Medve leghegyesebb csúcsán elveszítette Fekete gyöngyét. Kérte a Bölcsességtől, hogy találja meg a Fekete gyöngyöt, de a Bölcsesség nem találta meg. Kérte az Éleslátástól, hogy találja meg a Fekete gyöngyöt, de az Éleslátás nem találta meg. Kérte a Heves-Kereséstől, hogy találja meg a Fekete gyöngyöt, de a Heves-Keresés nem találta meg. Kérte a Minden-szándék-nélkülit, hogy találja meg a Fekete gyöngyöt, és a Minden-szándék-nélküli megtalálta. »

« Ez a teljes elmosódás — írja Mambrino — a legmélyebb édességgel történik, és a képek szerencsés gyengédsége ismételten elárulja a bőszen védelmezett lélek lényegi mélyét. Szívesen azt mondanám, hogy ez a gyermekség titka, a végtelen Ártatlanságé. 'Honnan ered bennünk az ártatlanság e frissen buzgó vize, amely tisztára mos bennünket? Honnan ez a különös kezdeményezés és ez az érintés szívünkön, amely hirtelen oly sürgető és édes?' Nemde az első Találkozás imádandó emléke? 1886-ban, ott a Notre-Dame homályában történt, amikor a kórus az *Adeste fideles*-t énekelte (a karácsonyi vesperáson). 'Hirtelen az ártatlanság, Isten örök gyermekségének nyilalló érzése hasított belém, kimondhatatlan kinyilatkoztatás'. Ez az édesség mint valami paradicsomi illat mélyen áthatja legnagyobb költőnk fejedelmi művét, és senki nem értheti meg azt, hacsak nem lélegzi be annak illatát. 'Vándor! jöjj közelebb és lélegezd be végre ezt az illatot, amely kigyógyít minden mozgásból'.

Claudel — folytatja Mambrino — ezt írta Naplójába: 'Ami legédesebb a világon, az egy gyermekfej, amint a miénkhez hajlik'. Ő maga amellett a kisgyermek mellett nyugszik, akit elveszített. Nem akarja, hogy bármilyen emléket őrizzenek róla, nem akarja arcát mutatni. Végrendeletében ezt kérte: 'Ha emlékművet készítenek számomra, ábrázoljanak egy Szűzet a karjában gyermekével, aki feléje fordulva, hozzásimulva, megérinti ajkát, hogy magára vonja figyelmét. Engem háttal ábrázoljanak — hogy ne lássák arcomat —, amint átkarolom a Szűzet ábrázoló alkotás talapzatát. Mellettem egy botot, és néhány széttépett, lábbal taposott papírlapot ».

Ez a végrendelet arra a nagy költeményére emlékeztet, amelyben 1942-ben — Máriához szólva — Notre-Dame-i megtéréséről vall: 1886. *december* 25. Így zárul ez az ének:

Ó ha megtörténhetne, hogy létrejönne közöttünk e megegyezés,
Asszonyom, mindazt, mit tettem és mindazt, mit írtam,
kérlek, tekintsd semmisnek az egészet!
És én boldogan érintetlenül és üresen állok elébed,
Teljesen megtisztítva ettől az ízetlen irodalomtól!
Add meg csupán azt, hogy összeszedetten várjam,
aminek nemsokára jönnie kell,
Úgy várjam, mint akivel csakhamar rettenetes valami
történik, például az, hogy felemeli szemét és meglát Téged!
és mint aki színlel, úgy tesz, mintha nem is félne!

Paul Claudel (1868-1955) halálának 30. évfordulóján a nagy költő sírjára helyezem tisztelgésül a *Kantáta három hangra* magyar fordítását.

Pierre Emmanuel és Jean Mambrino S.J. fentebb idézett írásai a következő füzetben jelentek meg: *La pensée religieuse de Claudel*, Desclée, 1969.

LA CANTATE À TROIS VOIX
KANTÁTA HÁROM HANGRA
LAETA - FAUSTA - BEATA

LAETA

Ez az óra a tavasz és a nyár között...

FAUSTA

A mai este és a holnap között egyedül ez az óra maradt...

BEATA

Álom minden alvás nélkül mielőtt újraszületik a nap...

LAETA

Éj éjszaka nélkül...

FAUSTA

Folyton tele titkozatos madarakkal és énekkel, amelyet akkor hallunk ha végetért...

LAETA

Tele levelekkel és csipogásokkal, suttogásokkal és zajokkal...

FAUSTA

Távoli vízsuhogásokkal és futó széllel!

BEATA

Az ég teljesen tiszta, makulátlan, a holdfény betölti az azúr eget!

LAETA

Derűs óra!

FAUSTA

Szomorúság és fájdalom...

LAETA

Hiábavaló könnyek! hiábavaló a szomorúság és a fájdalom...

FAUSTA

Hiába a könnyek, hiába a fájdalom...

BEATA

E beteljesedett napé!

LAETA

A tavasz már végetért.

BEATA

Holnap kezdődik a nagy Nyár!

FAUSTA

A hatalmas nap!

LAETA

A hatalmas föld gyümölcse!

FAUSTA

A tartós nappal!

BEATA

A teljesen tiszta ég és a legtündöklőbb nap!

LAETA

De most még tart az éjszaka!

FAUSTA

Igen, most még egy kis ideig...

LAETA

... Mily késlekedő és mennyire fenyegetett...

BEATA

Ez az utolsó éjszaka a Nyár előtt!

FAUSTA

Mily szépséges!

LAETA

E fenyő állandó jele az égen...

FAUSTA

Milyen sötét és ünnepélyes!

LAETA

Énekelj, mesélj, hívj, madár, Filoména!

BEATA

Jupiter...

FAUSTA

... Ragyog ránk, győzelmes és zöld.

BEATA

Vénusz...

FAUSTA

... Nincs többé, és már ajándékainkat viszi magával, *aurum et thus*.

LAETA

... A másik oldalra ment át...

FAUSTA

... A jövő, elhagyva azt, ami kihunyt...

LAETA

... Megelőz bennünket a reggelben!

BEATA

Ah, anélkül hogy megadná nekünk a boldogságot, jogunkat,
Hagyjuk-e, hogy betöltsön bennünket, anélkül hogy valamit megragadnánk,
Ez az óra, mely nem tér vissza soha?

FAUSTA

A pillanat, amelytől minden függ.

LAETA

Az év, a föld legfőbb szava, mely még vágyakozik és beszélni akar!

FAUSTA

És a minket átölelő, mindenütt jelenlevő égé,
Amely lüktet, mindent tud, és amely várakozik?

LAETA

Amikor a reggel egy és ugyanaz az estével.

FAUSTA

És mikor a csalóka nappal ölén, mely szunyókál, lassan-lassan felszabadul az emlékezet.

BEATA

A sajnálkozás kihunyt a reménységgel.

LAETA

És mi marad még?

BEATA

Egyedül a boldogság.

LAETA

Csak a szél suttogását és a víz sírását hallom!

FAUSTA

. . . Szívem halk dobogását...

LAETA

És a csóvás meteor hirtelen felizzik és hamuba hullik szét!

BEATA

Mert nem tudtok hallani.

LAETA

Az ég mely egy pillanatra kibomlott...

FAUSTA

Csak az éjszakát mutatja nekünk.

LAETA

Százszemű Árgus (*) teljes dicsőségében...

(*) Árgus: herceg, akinek a mese szerint száz szeme volt; ebből mintegy ötven mindig nyitva maradt. Árgus szemmel néz: kellemetlenül, éleslátón figyel...

FAUSTA

. . . Minden oldalról szemre veszi a vak és fekete Iô-t (*).

BEATA

Mert nem tudtok látni.

FAUSTA

Beszélj te, Beata, itt vagyunk, Laeta és én.

BEATA

Mindhárman díszesen felöltözve...

LAETA

Karunk és keblünk felfedve...

FAUSTA

Itt ülünk...

BEATA

Arcunk az ég felé emelve...

FAUSTA

Egyikünk sem nézi a másikat...

LAETA

. . . Ülve és félig hátra dűlve
Ünnepélyes ruhában
Mely alól kikandikál aranycipőnk orra!

FAUSTA

Akit én szeretek...

LAETA

. . . Akinek holnap felesége leszek
Vajon mindig ugyanúgy szeret?

FAUSTA

Akit én szeretek,
Aki elhagyott engem és távol jár
Vajon holnap visszatér-e hozzám?

(*) Iô: Inachosz lánya, Zeusz kedvese; Héra üszővé változtatta, Árgus őrizte.

BEATA

Akit én szeretek
Nincs már többé, a holnap soha nem hozza vissza már.

LAETA

Azt mondod, meghalt?

FAUSTA

Soha nem kapod vissza őt!

BEATA

Soha nem szökik meg tőlem.

LAETA

És te beszélsz nekünk a boldogságról?

BEATA

Számomra mindannak vége, ami meghal.

FAUSTA

Mi marad hát, ha mindennek vége?

BEATA

Ez az óra, amely se nappal, se éjjel.

FAUSTA

Mindaz, ami kezdődött, múlandó.

BEATA

Kivéve
Ez az egyetlen óra a Tavasz és a Nyár között.

LAETA

Hogy-hogy az évnek ez a végső pillanata és a legélesebb...

FAUSTA

Amikor minden végső csúcsára ér és nem akar többé lenni...

LAETA

Milyen lakást találsz benne, és milyen csalfa erényt?

FAUSTA

Holnap már nem leszünk többé szépek.

LAETA

Csak szegény nők vagyunk egy pillanatig, gyengék és törékenyek.

BEATA

De ma az örökkévalóságba hívattunk.

FAUSTA

Beszélj mindhármunk nevében, Beata.

BEATA

És mit kell mondanom?

FAUSTA

Énekelj, magyarázd meg
Amit már szívem mélyén értek
Homályosan: hogyan lehet, hogy ez az egyetlen pillanat,
A végső és a legélesebb,
Már most az, amely nem múlik el soha.

BEATA

És te, Laeta, te mit mondasz?

LAETA

Hagyj engem és énekelj!
Csak halljam a holdfényben egy nő kicsattanó
Hatalmas és komoly, meggyőző és édes hangját,
Az én hallgatásommal, amely megelőzi azt és találékonyan
Egészen halkan oktávot dúdol rá!

FAUSTA

És nővéreid két hangja kész, hogy felszárnyaljon a tiéd alatt,
Magyarázd meg nekik, honnan éppen
Ennek az órának a boldogsága,
Amikor hiányzik az, akit a szívünk szeret.

LAETA

Mondd el csak a rózsát!

BEATA

Melyik rózsát?

LAETA

. . . Az egész világét ebben a pompásan kinyílt virágban!

A RÓZSA ÉNEKE

BEATA

Elmondom, mivel kívánod,
A rózsát. Mi a rózsa? Ó rózsa!
Nos hát! amikor belélegezzük illatát, mely az isteneket élteti,
Nemde csak e kis foszló szívhez jutunk el, amely
Mihelyt ujjunk közé fogtuk, szirmokra hull szét és elenyészik,
Hússzív saját csókjába burkolózva
Ezer szirompólyába szorítva?
Ah, megmondom, nem a rózsa, hanem egy pillanatra
Beszippantott illata örök!
Nem is a rózsa illata! a teljes Teremtésé, amit Isten nyarában alkotott.
Egyetlen rózsa sem! hanem kimondhatatlan körben a tökéletes szó,
Melyben végül egy pillanatra e magasztos órában minden megszületett!
Ó paradicsom a sötétségben!
Maga a valóság bomlik ki egy pillanatra e lenge selymek mélyén
És lelkünkben mély gyönyörűsége mindannak, mit Isten alkotott!
Veszendő lény számára van-e halandóbb lehelet
Mint az örök lényeg és egy pillanatra a rózsa kimeríthetetlen illata?
Minél inkább meghal egy lény, annál inkább önmaga mélyéig jut el,
Annál inkább kifullad a szótól, melyet kimondani nem tud és a titoktól, mely vonzza!
Ah, mily törékeny, végső és lebegő az év közepén az örökkévalóság e pillanata!

— És mi hárman, Laeta, Fausta, Beata,
Nem tartozunk-e ehhez a kerthez is
E pillanatban, mely a tavasz és nyár között csöppnyi éjszaka,

Mint ha szemek egy pillanatra becsukódnak a gyönyörben;
Illatunkhoz a hang és e megnyíló szív társul,
Annak karjai várnak, ki szeret minket így, meghalni képtelen rózsákat!
Ah, a fontos nem élni, hanem meghalni és feleméstődni!
És ismerni egy másik szívben azt a helyet, ahonnan nincsen visszatérés,
Mely oly törékeny egy röpke érintésre, mint a rózsa, mely elillan ujjaink között!
És a rózsa épp-hogy-csak virít egyetlen este,
S máris minden szárról elrepült a rabszárnyú furcsa lepke!
De te, lelkem, mondd: Én nem születtem hiába és az, aki létrehívott, hogy leszakítson, létezik!
Ah, maradjon egy kicsit távol! akarom, hogy maradjon még egy kis időre távol!
Hisz' hol lenne a hit, ha itt lenne? hol lenne az idő? hol a kockázat? hol lenne a vágy? és ha itt lenne, hogy' lehetnénk teljes rózsák?
Egyedül távolléte szül a létre minket
És a halálos télben s bizonytalan tavaszban tökéletesre ő mintázza a tövises levelek közt a piros vágyvirágot lángoló kezével!

— És holnap már kihuny a föld nása és nem lesz többé éjszaka.
De mit számít, ha, túl a nyár óriás űrén és a mélyülő télen,
Szerájunk szűzei már a jövő kertben köszöntik megjelenő nővéreiket?
Ki a boldogságot megtalálta, makulátlan zárt kertre lel,
Ilyenek a szent virág szirmai egymásra rendeződve,
Oly művészettel összerakva, hogy nem látod, hol a kezdetük s a végük.
Ahol én vagyok, ott vagytok velem ti is nővéreim,
És kezeink misztikusan egyek, külön nem látszanak, bár sorjában megvilágítja arcunkat a hold.
Ki egyiket bírja, vele a másik kettő is övé, mivel ezentúl rab már, mint a szám rabja a hatalomnak.
Hol hiányzik a rózsa, jelen a gyümölcs.
Hol megszűnik a csók, felfakad az ének!
Hol a nap elrejtőzik, fényt szikráz az ég!
Nem léptünk ki a gyönyörűség paradicsomából, hova kezdetben Isten plántált minket,

(S csupán csak a kert meg birtokosa sebzett.)
Sövénye tűznél áthatolhatatlanabb és oly szövetből kelyhe,
hogy kiutat belőle velünk maga Isten se lelne.

FAUSTA

Hány nő énekelte előttünk ugyanezt az éneket ezen a helyen!

LAETA

Ahonnan felfedezhető az *Alba Via* és a hatalmas mélység...

FAUSTA

... Hol összetalálkozik hat völgy, mint a kerékagyban a küllők;

LAETA

Tíz fehér út, sziporkázók, előbukkannak, összetalálkoznak és eltűnnek kanyarogva...

FAUSTA

... Száz falu ősi latin nevekkel: Artemare, Virieu, Biollaz, Maximieu, Chandossin...

LAETA

... Hostel, ami egyszerre jelent Kaput, Menedéket és Oltárt...

FAUSTA

... E tejjel folyó völgy bejáratánál, ahonnan lila bor gyöngyözik,

LAETA

Hostel, prés és oltár, áldozat és jóslás helye,
Aminek jele ez a földből kiálló kő a lábam alatt,
Frigiai bikát és áldozati kést mutatva.

FAUSTA

E két kilátó között, melyek a hajnalt és az estét elkerítik,
Melyeket a nap egymás után beragyog,
Le Colombier és Montagne-de-Colère (*),

(*) Jelentése: Galambdúc és Harag Hegye.

Melyek egymást csókolják és egymást felváltva beborítják árnyékukkal,
Egymás nyakát nyalva mint két egymáshoz befogott ökör.

LAETA

Boldog éjszaka!

FAUSTA

Hol a Természet ajkára virág és ambróziaillat száll...

LAETA

... Erdei eper és magát kínáló cseresznye...

BEATA

Hány leány előtted arra várt, hogy leszakítsák...

FAUSTA

... E rövid idő alatt, amikor a zöld gabona már fehér, de még nem aranyságra...

BEATA

... Előtted annyian hozzád hasonlóan letekintettek innen a Rhône felé!

A RHÔNE ÉNEKE

LAETA

Míly szép a fekete hajó, melyet a szél és e fuvallat arcomon
Egyenesen iderepít pár pillanat alatt a távoli tengerről,
Amikor leereszti árbócrúdját és fordul és oldalára dől!
Míly szép annak a lába, ki a mérhetetlen vakító fövenyen
Elindul hazája felé kötelességétől hajtva,
Annak lába, aki a győzelmet hírül hozza!
Szárnyas lába szinte repül, csak ujjhegye éri az elsuhanó földet,
És a szűzek, kik a domb csúcsáról nézik, csak két váltakozva felszálló porfelhőt látnak sarui nyomán!
És míly szép a vőlegény amint végre a Rhône e kanyarulatánál
Feltűnik, elsőnek testvérei lovascsapatából,

A vele egykorú ifjak közül a legsudárabb és legszebb,
villogó fegyverzetbe öltözötten!
Ah! vegye csak karjába kedvesét ki tántorog és aléltan omlik össze,
Mint drága borral teli nagy urnát, mit egy isten asztalához állítanak
és hegyes talpán imbolyog!
Mert mire való a nő, ha nem arra, hogy leszakítsák?
És ez a rózsa, ha nem arra, hogy felhabzsolják? Miért születtem,
ha nem azért,
Hogy egy másiké legyek és zsákmánya egy óriás oroszlánnak?
Ah! vegyen csak szívére és karjai sosem tűnnek túl keménynek,
És öljön meg csak, ha tetszik neki, csak ne engedjen elszabadulni!
Mások dicsérjék csak a rózsát, én a szabad, elérhetetlen és váratlan
férfit dicsérem,
A hímet, a mestert, az elsőt, a lelkesítőt.
A férfit, aki magától Istentől eredt és egyedül hozzá tartozik!
És a boldogság erős börtön. De mire szolgálna e bűvös tó zárt
kelyhe és mire e szerelmes éjszaka hálói, hol még a virradást
váró nap lépte is tétovázik,
Ha nem lenne a Rhône, tudom, hogy minket belőle kiemeljen és
e felfegyverzett folyó zenélő vize, melyet semmi part sem tart
fogva!
Nem földből forrásozik, egyenest az égből száll alá! És nézzétek
körülöttünk Európát, amint köröskörül felnyúlik és kinyílik
mint óriási rózsa, hogy csonkig leszakítsák,
A földet egészen az égig érő jégcsúcsokig, hosszú, egymásra kör-
körösen rétegződő hegyfalakkal,
Amint felnyúlik és kinyílik mint romváros és szétroncsolt rózsa!
Mennyi hegy kell az egyetlen Rhône-hoz!
Csak egyetlen Rhône van, de számára száz Szűz a magasokban!
Csak egyetlen Rhône van és ezért az egyetlen bikáért
Ezer mérföldnyi hegység, száz Szűz, húsz öklelő szarv,
Húsz Kolosszus a fullasztó levegőben súlyos fegyverzetben, húsz
csúcs, hogy felfogja a négy világtáj szelét,
Húsz Arc, hogy a végtelen Egek áldását fogadja és azt rázúdítsa
a föld minden tájára ömlő és merev áradatban,
Üvegfalként, egyetlen aranytömbben, anyagtalan vízesésben, az Extá-
zis merev merőlegesében!
Száz hegység és közöttük egyetlen Rhône

Melyet a Magasság apadhatatlan jeges mellei és a szirtek meggyűlt mirigyei táplálnak!
Íme, kiszolgáltatva a földnek, és folyásában megtalálja mindig e föld legmélyebb üregeit,
Ő a Rohanó, fenséges finomsággal követi a leheletnyi hajlatokat is!
Minden távoli forrás hallja hangját, mint a bérci tetőkön legelő tehenek felelgetnek a pásztor messzi kürtszavára!
Minden feléje folyik, lám a lassú Saône is elindult már, hogy vele találkozzék.
Üdvözlégy Rhône, a föld ivója és e körötted kitáruló óriás-rózsa szimatolója, és serkentő vér ellenállhatatlan lüktetése, mely mindennek értelmet ad!
Mindenek felett vagy, Szeplőtelen és örök ékesség a magasságban!
Aztán ott az az égi kert a felhők között, ahol minden virág magától bomlik ki, és a fű, aztán az erdő,
És aztán a legelők után a hegyek lépcsős hajlatában a szőlők,
Befutva az egész erőd kiszögeléseit, a bástyák és a tornácok sűrű oszlopait,
És a venyigék alatt fakadó patak márványszájból buzog a völgy felé!
És egészen lenn a mélyben az első nádakhoz vegyül az aratás folyékony aranya!
És mindez a Rhône-nál ér véget, magával ragad mindent azzal a sodrással, amely mindent mozgat,
Mint a fellobbanó tűz a felgyújtott várost egyetlen áldozatként emészti fel!
Mert mire való a láb, ha nem arra, hogy maga a futás legyen? és miért a szív,
Ha nem azért, hogy az időt számolja és a beköszöntő pillanatot várja?
És a hang, ha nem azért, hogy társuljon az előtte elhangzotthoz?
És az élet, ha nem azért, hogy feláldozzák? és a nő, ha nem azért hogy asszony legyen egy férfi karjai között?

FAUSTA

És a hold, ha nem azért, hogy a nap tüzét továbbítsa?

LAETA

Hogy a nap tüzét továbbítsa.

BEATA

Hogy az éjszaka idején a napot tükrözze!

FAUSTA

Íme a hold uralkodik felettünk, jótékony és rózsás,
Mindent betölt!

BEATA

Mindent birtokol!
A teljes-éjszaka csillaga mely helyettesíti az álmot.

FAUSTA

Ez a lámpa, mely az ég és a föld között...

BEATA

E csiszolt tükör az égen, mely gondolkodik és tűnődik...

FAUSTA

A hold a tenger felé halad...

BEATA

Követi az elszunnyadt lelkek dagálya...

FAUSTA

Felemeli, áthatja a lelket, hívja, kitágítja, elválasztja a lelket a testtől...

LAETA

Ez a nap, mely a lélek és a test között van...

FAUSTA

Az álomé, amely a halál és az élet között van!

BEATA

Éjfél van.

FAUSTA

Ó ez a hely, melyet a nappal elrejtett!

LAETA

Ó ez az a hely, amelyet a szívem keresett!

FAUSTA

A titokzatos lámpa alatt...

LAETA

Gyönyörűséges és sötétlő...

FAUSTA

Annyi rossz nap után...

LAETA

A megsejtett föld...

FAUSTA

Az újra megtalált paradicsom...

BEATA

Az ősi Éden...

FAUSTA

Végre megtalálunk téged,

BEATA

Gessen földje (*)...

LAETA

Új és ugyanaz az Éden...

FAUSTA

Ugyanazokkal a hegyeiddel...

LAETA

Felismerem hegyeidet...

FAUSTA

Jeruzsálem!

(*) Alsó-Egyitomban az izraeliták tartózkodási helye a kivonulás előtt.

BEATA

Ó felismerem e földet...

FAUSTA

Ez lakhelyünk mindörökre...

BEATA

Magányos város!...

FAUSTA

Megnyilatkozott, semmint felidézett...

LAETA

Jelenvaló, semmint emlékezetben él...

BEATA

A béke helye!...

LAETA

Felfedve az újjászülető szívben...

FAUSTA

Hatalmas cinkosságod...

LAETA

A nappal és az éjszaka között...

FAUSTA

A halál és az élet között...

BEATA

Boldog szükségesség!

LAETA

Nem lép ki a kertből...

FAUSTA

Az, akit egy nő ott visszatart...

LAETA

Szoros kötelékkel...

FAUSTA

Két karjával...

BEATA

Nem egy nő, nem, hanem három...

LAETA

Mindkettő velem...

FAUSTA

E leányok és e hangok...

LAETA

A süket és sötét földé...

BEATA

A Szőlő, a Búza és az Árnyék!

A SZŐLŐ ÉNEKE

LAETA

Ah, ha ez az ember nem akarja leszakítani a fürtöt,
Ah, ha nem akarja belélegezni párlatát és szorgosan megkötözni ősei földjének szőlővesszeit, melyek megnyitják neki bőven csorgó erüket,
Ah, ha továbbra is bíráskodni akar,
Ah, ha méricskél és tétovázva fontolgat, ahelyett hogy átadná magát a tűznek, amely minden tagjában ropogva ég, lángokat és szikrákat szór,
Meleget lövellve és mindent bevilágítva,
Akkor minek ültették a szőlőt a naptól dédelgetett hajlatokba, égő kövek közé, és hasztalan sokszorozza meg a napot mély és szívós gyökereiben
A szőlőtőke, a vízözön leánya, és üdvösségünk titokzatos jele!

Ah, ha megveti a fürtöt, hiába telepítették a tőkét, és ha megveti a kelyhet, hiába bujtották az örömet!
Kinek a leleménye az, hogy a napot öntötte poharunkba, mintha a mindent összetartó víz lenne,
Kipréselve a fürtöt, mely hosszú hónapokig a tűztől fulladozott?
Kinek a találmánya hát az, hogy a pohárba lopta a tüzet, amelyet a kohóban vaskampóval forgatnak
És a türelmes fahasáb parazsát?
Biztosan nem ember, hanem isten tette ezt, ő elegyítette leleményesen vérünk számára
A tüzet a vízzel!
Csak egy isten tehette ezt, higgyétek, nem ember találta ki, hogy együtt legyen egy pohárban
A nap heve, a rózsa színe, a vér íze, és a szomjat oltó víz kísértése!
És ki adta nekünk egyazon pohárban,
Hogy felszabadítsa lelkünket, együtt a feloldó vizet és az emésztő tüzet!
Ah, ha ez a férfi nem akarja, hogy a lány higgyen neki,
Nem kellett volna kézenfognia és ezt mondani néki: Szeretlek! Szép vagy!
Ha nem akarja magával vinni, nem kellett volna kézenfognia!
Ah, ha nem akarja kiini a kelyhet, ne emelje ajkához!
Mert nem imbolygó amfórát tart karjában,
És milyen ereje lehet a bornak a tiszta szív felett? és milyen meleget
Lövell a belső tűz a víz felé,
Annál, akinek halhatatlan lelke egy testével?
És ennél az élő szellemnél, aki maga a bor, amelyet még a halottak is megkívánnak, hiszen melléjük teszik a sírba?
Mert nem bármelyik más pillanatban, hanem éppen ebben birtokoljuk ezt a nőt, aki egy testével és akiben minden egyetlen egészet alkot!
És ha nem akarja ezt a kelyhet, nincs szükség a szőlőre!
És ha csak enni akar, elég a kövér kenyér.
De ami táplálja a testet, a lélek szomját nem oltja.
Ah, ha zsugori és ha csak az egymás után szerzett dolgokat szereti,
Ah, ha lassú, késlekedő és körültekintő, ha minden szerzemény bizonytalanná és habozóvá teszi, és ha nincs benne a mindig készséges nagy úr,

Ah, ha mindig valamit tennie kell előbb és szüksége van a kutatásra, az ítéletalkotásra, a tudásra és az okoskodásra,
Ah, akkor ne érintse ajkával a kelyhet, amely összesűríti az időt és mindent egyszerre ad nekünk!
Mert ez az élet túl hosszú és az idő unalmas, és egyedül a pillanat örök, mert nincs tartama!
Mit tegyünk, ha csak karjai között tudok asszony lenni és csak szívében lehetek a bor kelyhe,
Ha a férfi nem akarja leszakítani azt, aminek nincs ideje és amit máshonnan kap?
Ah, ha érintetlen akar maradni, nem kell a tüzet ölelnie!
És ha váratlan számára a kehely,
Mit tesz az asszonnyal? És mit tesz a halállal?
— Én elmondtam a szőlőt, te, Fausta, mondd el a búzát.

BEATA

Révedező Fausta!

LAETA

Türelmes Fausta!

BEATA

Szőke idegen!

LAETA

E föld úrnője, mivel megvásárolta.

BEATA

Milyen aranysárga!

LAETA

Mondd el nekünk a búzát!

BEATA

A fehér, holdszínű kalászt, az ezüstös búzát, mielőtt aranylóvá érik!

LAETA

A szár színét veszti!
A kövér kalászban a szem még tejtől duzzadó,
Súlyos és majdnem érett.

FAUSTA

Már fehérek a búzamezők!

BEATA

A karó nélküli lélek lehajlik,
Súlyos és csaknem érett

LAETA

De már nem tegnap van, hanem ma.

BEATA

Már az éj ölén...

FAUSTA

Kezdődik a Vasárnap!
És a várakozás már egybeolvad a reggellel
Amikor visszajön az, akit szeretek,
Talán visszatér.

BEATA

Hosszú várakozás, Fausta!

LAETA

Türelmes Fausta!

BEATA

Hosszú várakozás, türelmes Fausta!

A SZÉTOSZTOTT NÉP ÉNEKE

FAUSTA

Türelmesnek mondotok, de egyedül a szeretet zár e hegyek közé, ahonnan nincsen kiút!
Mondjátok, ki adja vissza nékem a szabad teret és a szabadság nyers szélcsapásait, amely elragad, mint egy vad legény, aki két kezével a magasba röpíti táncosnőjét!
Ah, ki nem beszél szabadságról? de hogy megértsük, mit jelent,

Fogolynak kell lenni, törvényen kívülinek, menekültnek!
Íme, itt vagyok mint sebzett madár, aki a költözők rajából leesett, és az udvarban a szekér alatt rak fészket!
Száműzöttnek kell lenni, hogy megtudjuk, mi a haza!
Ah, ki adja vissza nekem a hazát, és ezt a tengerként hullámzó búzamezőt, selyemnél lágyabbat, amely lábamnál ringott szélesen a júliusi éjszakában!
Ah, csak egy pillanatra hallanám két hang perlekedését hazám nyelvén, és a kozák gitár pengését, és láthatatnám azt a pislákoló tüzet a Visztula kanyarulatánál!
Nem a ti nyomorúságos szétszabdalt földdarabjaitok,
Hanem a mély föld a szívem szintjén, ez a hazám,
A teljes felkavart éjszaka fuvallata sóhajt és egyetlen özönlésben tör ki,
A lüktető és feldagadó élet mindent elöntő vízözöne, melyen egy csillag tüze csattog, mint víz tükrén az esőcseppek!
Amint a halak élnek a vízben és a kis madarak az erdőben, úgy élnek az emberek
Az én hazámban a mérhetetlen búzatáblák, e maguk-teremtette tenger ölén.
És a szél e végtelen özönlés széléről elhozza lelkemnek létük értelmét: Egyek az óriás Céresszel!
— És most már megérett számkivetésem aratása, de tudom, hogy ő megismer és hogy szemem színe nem változott.
Ah, csak újra látnám mégegyszer ezt a simogató és rejtélyes arcot, és ezt a testvért, aki nem tudja levetni álarcát, és ezt a születő, rettenetes mosolyt az ajkán!
Egyedül mi tudjuk, mit szenvedtünk.
És a búza megérett, de tudom, hogy szemem színe nem változott, azé a büszke fiatal lányé maradt, akit hajdan meghódított,
Az a két kék szem az övében, tele jeges mámorral!
És hiszem, hogy szíve nyitott nekem, de tudom, hogy szelleme zárkózott, és nem árulja el, hogy mit gondol.
Laeta, a latin föld vidám leánya! és te, szomorú egyiptomi lány itt baloldalamon! sorsotok nem oly szerencsés, mint az enyém.
Boldog az, aki szeret, de boldogabb, aki szolgál és akire szükség van, és ez a kettő, akit az elválaszthatatlan szükség
Összeköt mintha egy harmadik személy lennének!

A holnap ott van, ahol megszűnik távollétünk!
És nemcsak ő meg én, hanem bennünk egy egész szétosztott nép vágyakozik.
Kelet és Nyugat között, ott ahol a vizek lejtő nélkül szétválnak,
Európa közepében van egy szétosztott nép.
A természet nem adott neki határokat, királya sincs, egyedül az ember szab neki határt mindenfelől:
De elözönlötték földjüket, mint gabonamezőt,
És szomszédai egymás között három részre osztották fel, mintha a szélfúvás idején a mezsgyék és a cövekek
Megakadályozhatnák a kalásztenger végtelen hullámzását, hogy a gyökereinél rab tenger továbbhömpölyögjön egyik végétől a másikig!
Három nép között egy elmerült nép.
Isten akarta így, hogy Kelet és Nyugat között, az eretnekség és a szakadás között, ott ahol Európa három részre szakad,
Legyen egy örök áldozat és egy szíve szerinti nép:
És még Lengyelország nevét sem találhatjuk a térképen.
Sem a természet, sem a vér, sem a tekintély, sem a szokás, sem a világ bármifajta érdeke nem változtatott ezen.
És nincs náluk se gazdag, se szegény, valamennyien egyetlen malomkő alatt őrlődnek,
Csupán a közös akarat és a szeretet, és a három részre osztott sokaság szívei sóhajtoznak egymás felé,
Hasonlóan a három Egyházhoz.
Egyetlen nép három Erényben,
A Hitben, és a Szeretetben, és a Reménységben, lemondva minden földi reménykedésről.
Amikor utoljára láttam férjemet (midőn egy reménytelen küldetés máshova szólította)
Emlékszem, olyan éjszaka volt, mint most,
Valahol Európa közepén, egy ősi királyi parkban, cseh hárs alatt.
Vagy tizenketten ültünk a poharak előtt, készülődtünk az elválásra,
És az éjszakában csak két vagy három ajkon az égő cigarettavéget láthattuk. (Mind meghaltak azóta.)
A kis fülbevaló alatt a szép csupasz nyakat hirtelen megvilágította a gyémánt csillogása
Mint nagy csillogó csepp a sűrű fekete haj alatt, anyagtalan vizekből

lehullva. És nem hallottunk mást, mint az óriás sugárúton egy fogat tompa dübörgését,
És a kert két szélső végében két zenekar felelgetett távolról egymásnak:
A könnyű szellő különös módon hol egyesítette, hol szétválasztotta a réztányérok csattogását.

LAETA

Hát fontos az, hogy visszajön?

FAUSTA

Egy nap vendég lesz a karjaim között, aztán másnap újra elmegy.

LAETA

Nem tudod visszatartani?

FAUSTA

Az én dolgom nem a tudás, hanem az engedelmesség.

LAETA

De szeret téged, jól tudod.

FAUSTA

Ezt sohasem kérdeztem tőle.

LAETA

Mentsd meg a röpke időt!

FAUSTA

Megmentettem a múló időből a szerelmet.

LAETA

Milyen menedék van az idő ellen, nővérem?

FAUSTA

A Belső Szoba.

LAETA

Minden alá van vetve az időnek.

FAUSTA

Kivéve azonban...

BEATA

— A távollétet.

LAETA

— A vidám reményt, mely az időt megelőzi!

FAUSTA

... Kivéve a szívet, mely megszüli a reményt.

LAETA

Minden elmúlik a nap alatt.

FAUSTA

A nap megállt.

BEATA

Mondd el nekünk, Fausta, az álmot.

BEATA

A virrasztó szív türelmét.

A BELSŐ SZOBA ÉNEKE

FAUSTA

Hiába választ szét bennünket a távolság és a sors!
Mihelyt betérek szívembe, hogy vele legyek és behunyom szemem
Máris megszűnök létezni e helyen, ahol ő nincsen jelen.
Legalább ezt a szabadságot nem vitte el tőlem, és nem tőle függ, hogy ne legyen velem.
És nem tudom, hogy szeret-e, szándékait nem ismerem, és tilos gondolataiba belépnem.
De tudom, hogy nem tud meglenni nélkülem.
Ő utazik és én itt vagyok. Bárhová megy is, én adok neki enni és én éltetem.

És mit használnának neki e búzamezők itt körülöttünk, ha én nem lennék jelen?
Mire lenne jó a föld gyümölcse, ha én itt nem venném kézbe a lisztet, a malmot és a szőlőprést, és nem irányítanám a munkát?
Mire szolgálna ez a birtok, ha nem lennének mindenfelé utak, az Alba Via *és a többiek, melyek a házhoz vezetnek, ahol a szénásszekerek járnak és télen a hosszú fenyőrúd mellé fogott két pár ökör?*
Ha nem lenne távol tőlem és ha én nem lennék távol hitvesemtől itt, vezetve a gazdaságot,
Nem érezné annyira a hiányomat.
Nem, nem valami elomló kedvtelés egyesít bennünket, nem is a pillanatnyi ölelés,
Hanem a követ talapzatához kötő erő és a tiszta és egyszerű kötelesség, minden édesség nélkül.
És tudom, hogy hamarosan itt lesz.
De nem fontos nekem zárkózott arca és megfejthetetlen mosolya és ez a szív mely nem szolgáltatja ki magát!
És vajon én átadom neki az enyémet?
Házasságunk napján nem szabtunk ilyen feltételeket.
Őrizze csak meg titkát, én is megőrzöm az enyémet.
Ah, ha megnyitná nekem szívét, engedném-e, hogy újra útnak eredjen?
És ha én megnyitnám neki az enyémet, ha ismerné, milyen helyet foglal el nálam,
Biztos, hogy nem hagyna el újra!
Isten őrzőjének rendelt
Én, aki azért vagyok, hogy segítsem, terhére lennék talán?
Én, aki azért vagyok, hogy kikötője, fegyvertára és vára legyek,
Börtönévé válnék? elárulnám a hazát?
Elvenném még megmaradt erejét?
Ah, legalább kímélne meg! ne akarná kisajátítani lelkem legvédetteb pontját,
Ezt a szobát, melyet épp neki nem kell kinyitnom,
Nehogy engedjek neki!
Csak ne tenné számomra túl nehézzé a védekezést,
Ha nem akarja, hogy kinyissam neki ezt a végzetes ajtót, mely nem ismer visszatérést!

Ne kérjen egyszerre túl sokat,
Ha azt akarja, hogy az aratás aranysárga legyen!
Ne jöjjön felém mint álmaimban azzal a furcsa mosollyal!
Ah, tudom, hogy ez az éjszaka megcsal bennünket és a nappal újra visszatér!
És amikor álmodom, tudom, hogy ez álom és hogy karjai közt élő és letakart oszlop vagyok, melyet úgy ölelnek mint gyászgyertyatartót!
Elég hogy szolgálom. Tudom, hogy egy napon karjai közt ébredek fel!
Most alszom, és ha egy pillanatra felnyitom szemem,
Csak az aratásra váró aranyló búzamezőket látom magam körül!

LAETA

Ezeket az aranyló mezőket, a te birtokodat.

FAUSTA

... De nem az én hazám földje!

LAETA

Talád ki...

BEATA

... A fátyol alatt, mely elrejt és megvilágít...

LAETA

... Hegyeket és dombokat...

BEATA

... A végtelen és titkos aratást!

FAUSTA

Hiábavaló gazdagság!

LAETA

Hegység és róna...

BEATA

Szőlőskertek és búzamezők...

LAETA

Tejtermékek és gyapjú...

BEATA

Vizsgáld meg...

LAETA

Képzeld el...

BEATA

Találd ki birtokodat...

LAETA

Türelmes Fausta...

BEATA

Hatalmas Fausta...

LAETA

Mindez a türelmed és vesződséged gyümölcse!

FAUSTA

Hiábavaló türelem, hiábavaló vesződség!

BEATA

Mit számít a holnap?

LAETA

Hallgasd!

BEATA

Hallgasd, ki közelít lentről,

LAETA

A feltámadó szél szárnyán,

BEATA

Még nem az első fuvallat!

LAETA

A reggelé...

BEATA

Mely által a hiábavaló tanács

LAETA

Megszűnik az alvó lombokon

BEATA

A csend megszűnik,

LAETA

A titkok véget érnek,

BEATA

Az alig hallható zaj,

LAETA

A hosszú és rövid szótag,

BEATA

Mély és alig kivehetetlen,

FAUSTA

A folyóé, mely nem az enyém!

LAETA

Legalább az ég mindenkié, mindenki számára ugyanaz.

BEATA

Mily fenséges! Ah, micsoda béke! mily fényesség!

LAETA

Oly édes a szemnek, Beata, mint a fehér rózsaszirom a bőrnek!

BEATA

Micsoda béke!

LAETA

Egy ilyen éjszakán hallottam, hogy a *Bodensee*-nek nevezett boldog tó kis loccsanásokkal súrolta a parti fűszegélyt,

És a bokorban, hol az utolsó fülemüle hangpróbát tart, a víz tükre
német szótagokat suttog elhalón, egész a szívünkig,
A vizek locsogásai, melyek a szállodák és a kórházak kerti lombozatán lomhán megtörnek három hajlásban becsavarodva a mentalevélnél kövérebben.

BEATA

Laeta, te ismerted Németországot?

FAUSTA

Nézzétek e futó felhőt!

LAETA

Hogy tündököl!

FAUSTA

Hogy száll, hatalmas és könnyű, a varázslatos levegőben,
Hasonlít egy óriás káposztához és egy trónhoz,
A hold ragyogásától tündököl és fényét beitta!

LAETA

Ott egy másik, megint egy másik! ismét és ismét másik!

BEATA

Most kezdődik az Éjfél nagy körmenete.

A BOLYGÓ SZEKEREK ÉNEKE

LAETA

Hajdan így láttam, amint a Rajnán
Szénával rakott bárkákon egy új házaspár a násznéppel, ragyogó víztükrön
Megannyi diadalszekér, elindultak az évi takarmány terhével.
És hallottuk a klarinétet és a hegedű vékony sírását, a férfiak és nők álomszerű nevetését és énekét, akik egymásnak felelgettek ezeken a lebegő malomköveken!

Lám ott már az első szekér észrevehetetlen kiáltással elmerült a varázslatos holdban,
Amikor az utolsó még éppen csak elindult a nádak közül.
Ezek az égi hótömbök, melyek az élet egész tartalmának összegyúrt képmását viszik,
Ünnepélyes rendben felvonulnak.
Nappal városaink, kultúráink, emberi lelkeink viasz-mintáját vette le szánkon át behatolva,
És ha az éj eljön, látjuk, hogy mindez ingatag, füstölő és örvénylő, amint hegyek szállnak felettünk és beszórják az eget!
Mint a búvár az átlátszó tenger mélyén
Látja a hajó árnyékát maga felett árbócaival és rúdjaival, és a gépezetet kezelő matrózok karjait
Amint halványan a homokra rajzolódnak,
Ugyanígy ezek az árnyékok is felettünk az élet árnyai.
Amint a tenger fenekére jutott vízbefúltak
Soha nem térnek vissza az élők földjére,
Ugyanígy azok az alvók sem, akik a föld felszínén pihennek eltemetve e varázslatos vizek alatt.
Jóllehet megszabadultak, a súlytól észrevehetetlen erőfeszítéssel, mely hasztalanabb, mint Létóé, amikor odakötözte magát Délosz pálmájához (*),
Nem tudják szétszakítani a bűvölet kötelékeit!
Nézik amint elvonulnak felettük a pompás felhők és e nagy diadalmas szigetek,
Mint szekerek, amelyek az egész életet költöztetik és mint épületeikkel útnak induló városok!
(Árnyékuk ott lenn a selymes, pipacsfoltos búzamezőn követi őket, mint a hajót a horgonya.)
Nincs olyan zárt ablak, mely megvédené az alvót a tejszínű fény és a meggyújtott templom ellen,
Nincs olyan tompa tükör, mely egy sugarát ne verné vissza!
Ez már nem a hold a zsalurésben, hisz aranyló, de tudom, hogy ez még nem a nappal.

(*) *Létó* (latinosan: Latona) Koiosz titán és Phoibé leánya, Zeusztól Apollón és Artemisz anyja. Mint Zeusz minden kedvesét, úgy L.-t is üldözi Héra. Így Létó sehol sem pihenhet meg, hogy gyermekeit megszülhesse. Végül a tenger színén lebegő Délosz-szigeten menedéket talál.

A kis város harangtornya tövében, kertekkel beszórva,
Pihen az isteni füstben és az aranyló levegőben!

FAUSTA

Laeta, ez a te hazád —

LAETA

Most a tiéd, nővérem!

AZ ARANY ÉNEKE

FAUSTA

Nekem nincs hazám!
De én! én legalább nem hiányzom a legyőzöttnek és a száműzöttnek!
És én hallgatag vagyok karjai között az elveszett haza és testvérei társasága helyett.
Kétségkívül nem nagy dolog egy asszony visszatért férje karjában
Megadva magát és már lemondva akaratáról.
Mégis úgy ahogy, ez a nő maradt neki a világon hazájából és örökségéből.
És ki tanítja meg neki, ha nem én, hogy minden hiábavaló volt?
És hogyan tanítsam meg, hogy minden hiába,
Ha nem a hitves karjai közt, aki visszatért és aki kigyógyított a múló időből?
Akkor valóban minden hiába, azután mindennek vége, és nincs mit tenni, és semminek sincs értelme.
Akkor minden elnyeri értékét a fösvény földműves szemében, és a föld arannyá válik!
És ezt mondom majd neki halkan: « Minden kész. Minden érett. Minden hiábavaló.
Nézd, mit tettem távollétedben.
Nézd ezt a földet, melyet megvásároltam, és ezt a nagy birtokot körülöttünk, ez mind a miénk.
Nézd az óriás búzatáblát az éjszakában, teljesen fehér, itt-ott vérfoltokkal!

Nézd, amit a föld hozott és mindezt a szépséget — a szerelem helyett! »
És te ezt mondod nekem: « *Ez az a Fausta, akit hajdan szerettem?*
Hova lett a tavasz? Hol a gyermekkor színvarázsa?
Hol az a tiszta kék? a szinte izzó zöld?
Hova lett a friss vadrózsavirág? Hova tűnt arcodról Pünkösd kicsattanó pírja?
A bíbor égő színe
Mint az alkony tüze a fenyőerdőben vagy a májusi napsugár! »
És én ezt válaszolom: « *Most már csak az arany maradt!*
Ez vagyok én, ó hitvesem!
És a nap még nem kelt fel, de minden ott van az éjszakában, a hatalmas manna és az óceán hullámhegyekkel!
És jól tudod, hogy ez a föld nem a miénk, és hogy ez a szél nem a haza leheletét hozza,
És hogy ez a folyó nem a haza hangja, melynek örök morajját hallod.
De legalább én itt vagyok és te is itt vagy végre!
Legalább én nem hiányzom, én olyan vagyok, mint az arany,
Mint kincs a szíveden, és mint nagy aratás a karjaid között!
Én legalább igazi vagyok!
Mindaz, ami az éjből jött, aranyá vált.
Mint az ég, mely előbb vörös, majd lila, majd kék, majd zöld, de végül a változatlan arany-szín!
Mindaz, ami az éjből való bennem aranyá vált.
Mindez a nagy birtok az enyém, és semmi sem volt tartós abból, amit távollétedben szereztem, hanem minden átváltozott és megérett kezeim között, és látom hogy aranyá változott! »
Íme csakhamar itt annak az asszonynak a napja, aki felment Istenhez, hatalmas búzamezőbe öltözködve és a gabona ömlik válláról,
És abban a pillanatban, amikor Jegyeséhez és Atyjához érkezik,
Ami arany volt, tündöklő hóvá változik!

BEATA

Mindaz, ami az éjszakában volt, aranyá változott!
Mindaz, ami olyan mint az arany, a lélek és a test kedveltje.

LAETA

Csakhamar megjelenik az új nap hajnala ott fenn a kihunyt égben.

FAUSTA

De már itt lenn a földön felragyogott a kenyér hajnala az éjben.

LAETA

Ó év, melyen az éjszakában osztozkodunk!

BEATA

A virág már gyümölcs,

LAETA

Magja mindannak, ami kezdődik,

BEATA

Mindannak aranya, ami végződik!

LAETA

Minden szaporodik,

BEATA

Vég nélkül ugyanaz,

LAETA

Minden újrakezdődik és ismétel

BEATA

Egy végtelen értékű szót,

LAETA

Mindig ugyanazt az egyetlen nevet,

BEATA

A sajátját, örökké ugyanazt,

LAETA

A virág nem válik el a gyümölcstől

BEATA

A mindig ugyanaz Élettől

FAUSTA

A megsemmisített időben!

LAETA

Egyik nemzedék a másik után

BEATA

Az, amely megszűnik a miénkkel,

LAETA

A kibogozhatatlan hónap,

BEATA

A sóhajtó menyasszony

LAETA

Annak karjai közt, aki vonzza,

BEATA

A nyártól távoli nyár,

LAETA

Az elmúló tavasz,

BEATA

Teljességéhez vezet,

LAETA

A vég nélküli nyár a nyárhoz,

BEATA

A kibogozhatatlan ajándékban

LAETA

A létező a hozzá hasonló létezőhöz,

BEATA

Halhatatlanságba mennek át!

A KEMÉNY SZÍV ÉNEKE

FAUSTA

De nekem nem kell ez a halhatatlanság és ez a virág, melyet évente lenyisszant a kasza!
Hiábavaló szerszám a hamis aratásban!
Én megtöröm a kört, kisiklom a mérleg serpenyőjéből, én képes vagyok a bevégzésre!
Miként a gabona kiszökik a szalmából, ugyanígy ez az arany a földből, mert már nem tartozik hozzá!
Teljesítettem feladatomat. Ezt a marék búzát, melyet Hazámban kitéptem a vérző kalászból,
Elvetettem, majd újra elvetettem szűntelen, magam körül a számkivetésben!
Most már belefáradtam az életbe és az örökös határokba!
Nem fizettem-e drágán a befejezés jogáért?
Nézd ezt az óriási váltságdíjat az éjszakában és ezt az egész népet, amelyet a semmiből hoztam elő és most a kaszaélre kerül!
Nézd és lásd ezeket a dolgokat, melyek nem érnek többé véget!
Nézd, és a kert fáin keresztül lásd, mint világít mindenfelé remegve a fehér aratás és ez az egész napszínű halhatatlanság körülöttünk.
Még egy hónap és az egész föld érett, miként egy másik nap,
És e szöges sugarakkal körülvett arany-tó közepe a hullámzó szélben vörös mint a lángoló tűz és a vérző hús!
Mert az életnek minden évben, mielőtt a földben megfoganna, a tűzön kell átmennie, és hogyan lehetnék megelégedett, ha mindaz, amit tettem és kezem műve körülöttem tűzkohóhoz hasonlít?
Amíg közepe érintetlen, a gyümölcs nem fogyott el!
A szívig kell hatolni! a szíven kell kopogtatni és betömni bennem e fölösleges aratás forrását!
És minthogy végre visszatértél,
Engedd, hogy lássam sorsomat e hideg szem mélyén! Vesd le ezt a szigorú mosolyt, mely tagadja a vereséget és visszautasítja a szánalmat!
És nagyon igaz, hogy minden hiábavaló, kivéve könyörtelen szemem a tiédben, és jól tudom, hogy amit kér, nem adhatod meg nekem!
Fordítsd felém szemed, és támogasd az enyémben azt a vágyat, melyből hiányzik minden remény!

Ne várd tőlem a szánalmat, és te, te talán szánakoztál rajtam? ez nem a könnyek évada.
És ha az örömet kellett adnod nekem, ez számomra a szenvedés kemény iskolája volt?
És a haza, a számkivetésre tanított meg keservesen?
Ki vagy te? kinek a nevében jössz? miért ez a furcsa mosoly és az a titokzatos arc?
Ne hidd, hogy engem lefegyverezhetnek egy tavaszi éjszakával és e hamis aratással!
Tárd fel arcodat! mutasd meg nekem az igazságot, mert még nem elég a csalódás
Hogy táplálja bennem ezt a csúcsot, ezt a szárazságot, ezt a keserű kínt!
Mondd! e földi csalódás vajon egy másik még tökéletesebb képe?
Akarom, egy másik kiválóbbat akarok!
Azt hiszed, hogy engem így ki lehet elégíteni?
Tudd meg, hogy nem akarom jelenlétedet sem,
Ha megrekesztene önmagamnál!
És nem akarom a kedvességedet sem, ha visszatartana
Menekülésemben, hogy elhagyjam ezt a gyűlölt személyt!
És ha a vágy megszűnne Istennél,
Ah, megirigyelném érte a Poklot!

BEATA

A föld vágy és az ég sivatag.

LAETA

Itt a hajnal!

BEATA

. . . Az ég előttünk mégegyszer elsápad és kinyílt!

FAUSTA

Milyen fény ez, nővéreim?

LAETA

Ez az új nap?

FAUSTA

Ez a mélyben működő misztérium?

LAETA

E rejtett láng
Mely hátulról világítja meg a dolgokat?

FAUSTA

Az éj, anélkül hogy megszűnt volna,
Lassan átlátszóvá lett mint a kristályos víz.

LAETA

Szebb nap mint bármelyik hétköznapi!

FAUSTA

Nem a nap jön, hanem mi emelkedünk feléje.

LAETA

E holnap megelőzi a tegnapot!

FAUSTA

Az év körülöttünk mint hegyipatak,
Folyton folyik és elsuhan, hogy a láthatártól visszatérjen hozzánk,
Az év évszakaival,
Vetéseivel és aratásaival,
Elmúlik, de mi maradunk.
A sodrással szemben
Mi állva maradunk,
Folyton helyesbítve helyzetünket,
Betájolva e rejtett fárosz fényét.

LAETA

Az idő visszájára...

FAUSTA

Anélkül hogy lehorgonyoznánk,

LAETA

Megtaláltuk tehát
E varázslatos bárka menedékét!

FAUSTA

Az átszelt éjszaka után...

LAETA

A föld föltámadott!

BEATA

Ugyanaz.

LAETA

Nem másik, ugyanaz!

FAUSTA

Ünnepélyes jelenés!

LAETA

Végre valóságos természet!

BEATA

A keresztség örvénye után...

LAETA

Feltámadott és ugyanaz!

FAUSTA

Ó ez a szünet a virradat előtt!

LAETA

Ez az igazság, többé már nem álom!

FAUSTA

Ugyanaz, de mégis új!

LAETA

Ugyanaz, de már örök!

AZ ILLATOK ÉNEKE

BEATA

Íme csakhamar előtűnik a nap, hogy tanúsítsa: a test holt, de a szellem él,
És mielőtt még megmutatná magát,
A földi lélek elszabadul és feléje illatozik.
Mindaz, amit a kegyelem meglágyított, mindaz, amit az ég harmata áthatott,
Mindaz, amit a talaj fagya összesűrít,
Mindaz a teremtmény teste, kinyílva
Isten felé szálló illatként lebeg!
Már a jázminok éjjeli leheletébe és a muskátlik mély sóhajába
(Valahányszor a szív tizet ver),
Belevegyül a piros és fehér rózsák illata, mégegyszer egyetlen csokorként illatoznak,
De megkülönböztetem a két hangsúlyt mint a kórus két tiszta szólamát!
Ó a teremtmény legbensőbb esszenciája, ó pillanatnyi gyönyörűséges jelenlét és a szellem öntudatlan önbirtoklása illatozásában!
Ah, ne zavarjátok meg a csendet, hadd figyeljek erre az illatra, tudom, ki tér vissza!
Szent ez a csend, mikor már csak a pap hiányzik, ez az ember-előtti pillanat, amelyben az Öt Nap műve illatozik a felkelő Nap felé!
Vagy ha akarod, beszélj, de szólj halkan!
Beszélj, de szólj lassan!
Hogy a szó szent értelme és az emberi hang csengése
cseppenként hulljon a gondolatba és ott feloldódjék, mint a vörös vér cseppjei és a bíbor lényege
Egyenként hullnak a kristálypohárba!
Az érzékeknek láthatatlan szellem! és ti, ó érzékek, a szellem számára porhanyóvá és átlátszókká váltatok!
Miként a finom porszemek a napsugár nélkül nem látszanak, és miként a színek nem ragyognának fel a tükrök és más sugarat felfogó és elnyelő tárgyak nélkül,
A szellemet hogyan érzékelnénk, lélek a léleknek hogyan lenne közvetlen felfogható,

E virágok nélkül, melyek szellemet lehelnek, és a levágott füvek tömjénezése nélkül?
Ó ünnepélyes áldozat! tömjénfüstölő kelyhe! az egész teremtés visszatartott várakozása, mielőtt a nap megjelenik, csendben feléje illatozik!
A kezdődő halál áldozata!
Mindaz, ami meghozta gyümölcsét, a föld felé hajol, de a szellem, az Isten küldöttje, visszatér hozzá az elemésztett illatában!
Mert a szónak el kell múlnia, hogy a mondat létezzen; a hangnak el kell halnia, hogy az értelem megmaradjon.
Meg kellett halnia annak, akit szerettem,
Hogy szerelmünkön többé ne uralkodjék a halál,
És hogy lelkét lelkem belélegezhesse,
És lelkem önmaga mélyén az ő titkos vezetője és szava legyen,
Mint ez a virág, ugyanaz! felismerjük valahányszor a szív tizet ver.
Igaz, hogy testünk nem marad fenn.
Igaz, hogy ez az arc, mely rettenetesen fordul a miénk felé,
Elenyészik, mint a bor habja a kehely szélén, ha az ivó lehelete rászáll.
És aki ezt nem hiszi,
Virrasszon csak, mint én, egy nyári éjen át az ágy mellett, ahol a test, mely ember volt, kiterítve fekszik.
És nem csupán egy egész lekaszált kert illata vegyül imáiba!
Ó istenek, akik testből és lélekből alkottatok minket! ah, ne féljetek káromkodásainktól!
Ah, legyetek elégedettek! igaz, hogy testünk felbomlik!
És az, aki fiatalnak és erősnek hiszi magát,
Mondja meg, hogy vajon az aranylángok illata, melyek e rettenetes rózsák közé csapnak és a halál liliomainak fehér kelyhei, hasonlók ezer trombitához,
Az egyedüliek, amikről tudomása van?
És csakhamar az egyetlen pillanat e tróteája
Végkifejlethez vezet: a halált elnyeli az élet,
És a tavasz fehér virága mindenfelé elenyészik a dús lombozatban,
Mint mikor a tenger felszívja fehér tajtékát.

FAUSTA

Beszél, de szólj lassan.

LAETA

Ó ébredés!

FAUSTA

Ó ismét a nap!

LAETA

Vörös sáv Keleten!

FAUSTA

Ó ismét nappal!

LAETA

Az idő kezdete!

FAUSTA

Engedd, hogy még...

LAETA

. . Egy pillanatig...

FAUSTA

Egyetlen remegő másodpercig,

LAETA

Láthassuk kívülről...

BEATA

Azt, ami bensőleg az éjszakához tartozik!

FAUSTA

Magát az éjszakát egy átlátszó pillanatban!

LAETA

Tűnékeny jelenlét pillanata
Amely néz, semmint világít!

FAUSTA

Az éjszakát keresztező tekintet!

BEATA

A halál, mely kudarcot vallott!

FAUSTA

Mégegyszer
A halálon áttekintő élet!

BEATA

Az éjszaka
Mely ismét csődöt mondott!

LAETA

Mielőtt e nap ismét elválasztana bennünket,

FAUSTA

Mielőtt arcunk színt kap!

LAETA

Mielőtt a nap, amely mindent szétválaszt és megkülönböztet,

FAUSTA

Mielőtt a nap!

LAETA

Mielőtt a nap, mely taszít és szétválaszt mindent...

FAUSTA

Mindhármunkat...

LAETA

Újra a nappal...

FAUSTA

Szétválasztaná három hangunkat!

BEATA

Mielőtt az ég a fényben kihunyna!

LAETA

Mielőtt a nap saját fényében kihunyna!

FAUSTA

Mielőtt kihunyna az utolsó...

LAETA

Ott fenn...

BEATA

Ott lenn...

LAETA

Egy naív kis csillag édesen ezt mondja: Ne felejtsetek el!

AZ ÁRNY ÉNEKE

BEATA

Mielőtt a mindenség két fele ismét szétválna,
És az éjszaka közepénél szétszakadna, amely közös a holtaknak és az élőknek!
Mielőtt az éjszaka újra elhagyna bennünket, tele azokkal, akiket szeretünk,
És többé már nem tölti be hajlékainkat, hanem újra visszavonul, mint a föld, melynek vizét lecsapolták!
És te, aki elhagytál engem, mégegyszer Isten veled!
Mielőtt visszajönnél és megjelennél lelkem tükrén,
Minthogy az istenek az állat legmélyén fekvő rekeszizom alá helyezték a sima és ragyogó májat, melyet az állatjósok faggatnak!
Ez a perc a fény és az árny csatájának pillanata és ez a szilárd világ megremeg és mintha mámor ragadná el!
Minden mozog és inog és átalakul és szinte táncol,
És a selymes rónákon óriás képek rajzolódnak ki.
Íme a világ vörösebb, mint a Kabírok (*) *barlangja*
És az árnyak zuhataga ömlik végig a falakon.

(*) Kabírok: a tűz istenei. A részlet Platón barlang-mítoszát idézi. (*Az Állam*, VII).

Minden mozog! Maga a Teremtés újrakezdődik és a parancsszó a végtelenségig terjed és sokszorozódik!
Ez a hatalmas körmenet körülöttünk újra-rendeződik, mielőtt teljes lendülettel elindulna!
És saját szememmel látom magam körül amint börtönöm elmerül és eltűnik!
E végeszakadatlan folyam vendége vagyok,
(Vajon minden elmegy, avagy minden felénk közelít?)
És milyen könnyű a folyó sodrásában eloldódni és meginogni!
Mielőtt az idő újrakezdődik,
Mielőtt az árnyék újra — helyét keresve — testünkre száll, mint a láng a fáklyára!
Hogy e világ napja diadalmaskodjék, nem engedjük, hogy áthasson,
És visszaszorítson és meghátráltasson bennünket, szembehelyezzük vele ezt a győzhetetlen falat,
Hogy egyik oldalon mi, a másikon a Kovácsműhely lángjai,
Minden kirajzolódjék rajta és mindannak képe, ami minket illet.
Mígnem sötétségeink és azok, melyek újra növekszenek Keleten,
Egymással versenyezve robannak és e sötét tenger első hulláma újra megrázza a bárkát!
Mígnem a tenger újra hiányzik hajótőm alatt!
Ah, egy vén hajó nem érinti lágyabban — valami Celebesz (*) csapdájába esve — a tenger mélyére rejtett akadályt,
Mint ahogy egész lelkem eleve kész e sötét ütközésre!
Ah, kínosabb a léleknek mint a testnek meghalni és eljutni a véghez!
Hol végződik a test, ha nem ott, hol a másik test érezteti magát vele?
Hol végződik, ha nem a másik fülnél, mely ráhangolódott? hol végződik az illat, ha nem abban a szívben, mely belélegzi?
És hol végződik hangom, ha nem
E két összeolvadt hangnál, melyeket a nappal most szétválaszt,
A tiéteknél nővéreim?
És hol végződik a nő, ha nem a predestinált lélekben és a férj kikötőjében, amely minden oldalról körülfogja,
És nem hagyja szabadon, hogy másutt legyen?
Újra köszöntelek téged, aki elhagytál!

(*) Celebesz: Malaysia szigete; zeg-zúgos partja biztos menedék volt a hajóknak.

Hajdan az egyiptomi folyó partján, nászunk idején,
És az idegen idő e napjaiban — az istenek nem szabták ilyen hosszúra őket! —
Ezt mondtad nekem: « Ó arc a sötétségben! kettős és gyászos írisz!
Hadd nézzem a szemed! Hadd olvassam benne azokat a dolgokat, amelyek lelked falára rajzolódnak és amelyeket magad sem ismersz!
Igaz az, hogy hamarosan meghalok? mondd, nem vagyok hát más, mint ez a tűnékeny és nyomorult jelenlét? vajon az Időben vettelek feleségül?
A fehér lepke még hármat sem libbentett szárnyával e szaracén hold fényében,
És én máris eltűntem!
Hát nem vagyok más, mint ez a kéz, amelyet meg akarsz fogni, és ez a súly egy pillanatra ágyadon?
Az éj elmúlik, és a nappal visszatér, Beata! »
És én ezt válaszoltam: « Mit számít a nappal? Oltsd el ezt a fényt!
Oltsd el gyorsan ezt a fényt, amelyben csak az arcod láthatom! »

Château d'Hostel en Valromay,
1911. június

LE 25 DÉCEMBRE 1886

1886. DECEMBER 25

Asszonyom, mégiscsak Te kezdeményeztél.
És én csak egy voltam, « miként a többiek »,
abban az unatkozó és szórakozott tömkelegben,
Csak egy elem, « miként a többiek », belévegyülve a tülekedő és összezsúfolt emberárba,
A rosszul öltözött és puhány szívű testek matraca
ehhez a pillérhez szorított állva.
A legkomorabb téli nap volt ez, esőben ázott Párizs, a legsötétebb délután, Karácsony vesperása félig-éjben,
És ott a kórus közepén fehér-arany fény izzott,
és a hosszú szőnyeg, a zsolozsmát végzők aranyban és fehérben sorban az oltárig.
A szertartás tőlem féloldalt folyt, fehér seregük
lelkendezve énekelt, mint aki végez valamit a valós időben.
Énekel, de tán helyesebb lenne ezt mondani: recitál és elszabadít valamit felizzó ujjongással,
Elindul valami hatalmas mondat szóhulláma
és dagad és hömpölyög és viharzik tovább már mérhetetlen ívű gomolygással.
És most egy pillanatig csak az orgona szól,
meditál magában, aztán újra elindul a nagy mondat hulláma, megfékezhetetlen mammut-mondat ágaskodik fel a magasba!
Izrael ordítása Istene felé a századok végén
a végső időben! a felszálló és szétterülő füstben,
Notre-Dame, a Nő-székesegyház nagy kiáltásokkal,
Istennel telve önmagát emeli fel Magnificat-tá!
És akkor én, ez a nyomorult gyermek!
— igen, mondom, én magam! — mit tettem, hogy ennyire elragadtattam?
És honnan az, hogy a hatalmas könnyek tartálya
kiszakad? ez a vad kiáltás és ez a szív, mely hirtelen elszabadul tőlem?

Mindannak, mi biztos voltam vége! vége mindannak, mire a liceumban megtanítottak!

Te nyomorult valaki ott a tömegben, összeomlik minden! Nincs mit tenni a reménység vad féktelensége ellen!

Nincs mit tenni e világméretű kitörés ellen,
amely Hitem mély méhéből fakad fel!

Nincs mit tenni a hang ellen, amely a világ teremtése előtt így szólt hozzám: Enyém vagy!

Nincs mit tenni a barom hevessége ellen,
akit a roham tetőtől talpig áthasít és ezt kiáltja: Hiszek!

Te lásd, Asszonyom: ami azóta történt,
azért Te vállalod a felelősséget!

Mindazért a tapogatódzó felfedezésért,
amit a világ egyik sarkától a másikig megkíséreltem,
rettenetes rendetlenségen, fogcsikorgatáson és piszkon keresztül!

A tapogatódzó felfedezésért — magányosan tettem — Isten dicsőségén és igazságosságán keresztül!

Az Anyával együtt könyörögtem
ehhez a mennyei Atyához,

Folytonos kérdezés a világgal és mindazzal együtt, mi létezik s a bűnnel,

S a földkerekséggel együtt, melyet az ember kibogoz és megművel.

Faggatása annak a Valakinek, aki ha végsőkig szorongatják is, nem jön zavarba az alibi láttán,

És hirtelen e gyermek mosolya minden válasz helyett, — a karunkba fogott gyermek lefegyverez és elnémít minket!

Nos, ha nem csináltam jobban, ez nem az én hibám!

Hadd mondjam meg Neked, hogy talán Te is, igen, hitemre! Te is jobban tetted volna, ha máshoz fordultál volna!

Mindez a papírtömeg, amit magam mögött
felhalmoztam, van mit sírni és van mit nevetni láttán!

Micsoda képet vágnék, ha arra ítélnének,
hogy végigolvassam!

Ó ha megtörténhetne, hogy létrejönne közöttünk
e megegyezés,

Asszonyom, mindazt, mit tettem és mindazt, mit írtam, kérlek, tekintsd semmisnek az egészet!

És én boldogan érintetlenül és üresen állok elébed,

Teljesen megtisztítva ettől az ízetlen irodalomtól!

Add meg csupán azt, hogy összeszedetten várjam, aminek nemsokára jönnie kell,

Úgy várjam, mint akivel csakhamar rettenetes valami történik, például az, hogy felemeli szemét és meglát Téged! és mint aki színlel, úgy tesz, mintha nem is félne!

(Brangues, 1942. szept. 8)

VERS D'EXIL

A SZÁMKIVETÉS VERSEI

(Részlet)

Legyőztél engem, szerelmem! Ellenségem,
Elvetted egytől-egyig minden fegyverem,
Most semmi védelemmel nem rendelkezem.
Itt vagyok, Barátom, előtted meztelen!

Sem az ifjú Vágy, sem az Ész, amely csalárd,
Sem az Agyrém, e fénytől elvakított ló,
Nem biztos hű barátok! minden áruló!
És mentségemül e gyáva szív se szolgált.

Bármerre szöktem is: a Törvény fogadott.
Engedni kell végre! Ó ajtó, engedd be
A vendéget; lázas szív, figyeld a Mestert,
Ki jobban önmagam, mint én magam vagyok.

Irgalmat ó egek és mennyei körök!
Itt vagyok, megelőzve a Holtakat, jelen.
Igaz Bíró, Örök, Szent és Erős Isten,
Itt vagyok élve szigorú kezed között!

PARTAGE DE MIDI
DÉLI OSZTOZÁS
(III. felvonás)

Cantique de Mesa
Mesa éneke

(Éjszaka. Az ablaknyílásokon át az ég csillagai beragyognak. A holdsugár széles sávban szeli át a szobát. Mesa felébred és hosszú ideig némán eszmélődik.)

Íme itt vagyok gyászkápolnámban,
Minden oldalról, jobbról, balról, látom magam körül a fáklyák erdejét!
Nem lobogó gyertyákat, hanem hatalmas csillagokat, — mint nagy lobogó szűzek
Isten arca előtt, ahogy a nagy szent festményeken Máriát látjuk, amint alázattal szabadkozik!
És én, ember, az Értelmes,
a Földön fekszem, halálrakészen, mint ünnepélyes ravatalon,
a világegyetem mélyén és a csillagbuborékok között, gyertyákkal körülvéve.
Látom az Éj óriási papi kórusát, Püspökökkel és Pátriárkákkal.
Ott van fölöttem az Északi Sark és mellettem a sírárok, és az űrben nyüzsgő állatok
Egyenlítője.
Ezt nevezik Tejútnak, erős övhöz hasonló!
Nővéreim, köszöntelek benneteket! ragyogók, egyiktek sem viseli el a szellemet, egyedül a Föld a mindenség középpontjában
sarjasztotta emberét, és ti mint millió fehér bárány,
feléje fordítjátok fejeteket, az ember felé,
aki a világok Pásztora és Messiása!
Csillagnővéreim, köszöntelek benneteket! Ím egyedül vagyok!
Egyetlen pap sem hozza el, jámbor közösségétől körülvéve az Útravalót.
De az Ég kapui már felszakadnak és a szentek serege, kezükben lobogó fáklyák, felém közeledik, körülvéve a rettenetes Bárányt!

Miért?

Miért ez az asszony? Miért jelent meg ez az asszony hirtelen a hajón?
Mit keresett itt közöttünk? szükségünk volt rá? Egyedül Te!
Egyedül Te bennem, hirtelen az Élet születésénél,
Te voltál bennem a győzelem és a látogatás és a szám és a döbbenet és a hatalom és a csoda és a hang!
És ez a másik, hittünk-e benne? hittük-e, hogy a boldogság karjaiban?
Egy napon felismertem, hogy Tiéd vagyok és hogy átadom magam, de ez szegényes volt. De megtettem, amit tudtam, átadtam magamat, és Te nem fogadtál el, és a másik ragadott meg.
Egy rövid pillanat múlva meglátlak Téged és ettől elborzadok, csontjaim beleremegnek!
És Te kérdőre vonsz. És én is kérdezlek Téged!
Vajon nem vagyok ember? Miért teszed magad Istennek velem szemben?

Nem, nem, Istenem! Nem kérek Tőled semmit!
Te jelen vagy és ez elég nekem. Csak hallgass, kérlek,
Istenem, hogy teremtményed megértsen!
Aki megízlelte csendedet,
annak nincs szüksége magyarázatra.

Mert én szerettelek Téged
miként szeretik nézni a csillogó aranyat vagy egy gyümölcsöt,
de akkor az ember ráveti magát!
A dicsőség visszautasítja az egeket, a szerelem visszautasítja a véres áldozatokat.
Istenem, gyűlölöm gőgömet!
Kétségtelen, nem szerettelek úgy, ahogy kell, hanem csak tudásomat és gyönyörömet akartam növelni.
Úgy álltam Előtted, mint aki észreveszi, hogy egyedül van.
Nos, megismerkedtem semmiségemmel és megízleltem az anyagot, amelyből lettem.
Súlyosan vétkeztem.
És most, szabadíts meg, Istenem, mert elég volt!
Újra Te vagy, újra én vagyok! Te vagy az én Istenem, és tudom, hogy Te mindent tudsz.

Megcsókolom atyai kezed, — itt vagyok kezedben, mint vérző, összetört tárgy!
mint a rúd az öntödében, mint a fém a satuban.
És mivel önző voltam, így büntetsz,
egy másik rettenetes szerelmével!
Ó, most már tudom,
mi a szeretet! Tudom, hogy Te mit viseltél el Kereszteden, Szívedben,
ha valamennyiünket szerettél,
rettenetesen, mint ahogy én szerettem az asszonyt,
és a halálhörgés, és a fulladás és a satu!
Ó Istenem, szerettem, és ezt tette velem! Szerettem, és nem félek Tőled,
mert a szeretet felett
semmi sincs, még Te sem!
Ó Istenem, te láttad, mily szomjúsággal, mily fogcsikorgatással,
mily szárazsággal, borzalommal és kegyetlenül
kerítettem hatalmamba ezt az asszonyt! És ő ezt tette velem!
Ah! Te, Te ismered ezt, Te tudod ezt,
mi az elárult szeretet! Ah, nem félek Tőled!
Nagy az én vétkem, de szerelmem nagyobb,
és, ó Atyám, egyedül a halál,
egyedül a halál, amelyet Te adsz, egyedül
a halál ér fel mindkettővel!
Haljunk meg hát és távozzunk ebből a nyomorult testből!
Távozzunk, lelkem, és egyetlen nyomással szakítsuk szét ezt a gyűlöletes csontburkot!
Íme, máris félig szétszakadt, mint megmart hús, mint megkezdett gyümölcs a földön.
Ez vagyok én? Széttört,
ez az asszony műve, tartsa meg magának, én, én máshová megyek.
Már szétrombolta világomat,
és semmi más nem létezett számomra rajta kívül, és most szétrombol engem is.
Íme, most a rövidebb utat készíti elő.
Légy tanúja, hogy nem tetszem önmagamnak!
Látod, hogy többé már nem lehetséges!
És hogy már nem lehetek meg szeretet nélkül,
se most, se holnap, sohase már.

az élet kell nekem, maga a forrás,
maga a különbség,
és többé már nem tudom elviselni, hogy süket és halott legyek!
Jól látod, hogy itt már nem vagyok jó semmire se és mindenkit untatok,
és hogy mindenki számára botrány vagyok s talány.
Ezért végy vissza engem, rejts el öledben, ó Atyám!

PSAUME 137

137. ZSOLTÁR

Visszafojtott lélegzettel nézlek, ó Istenem!
és Te kénytelen leszel meghallgatni engem!
Valamennyi angyal szemeláttára megragadom a hárfát:
Szentélyedben imádlak Téged, ajkaim megnyitják az utat Nevednek.
Saját Igazságodba merülve, ó Végtelen Jó!
Mindenek fölé magasztaltad ezt az Igét, ki kimondja Neved.
Termékenyítsd meg minden gondolatom, mellyel Téged hívlak!
Megsokszoroztad bennem a létezés értelmét.
A földön minden királyság Téged dicsérjen:
Mindaz, ki képes meghallani Téged, midőn Magadnak Magadról beszélsz.
És semmi, amit Hozzád vivő útnak teremtettél,
ne álljon ellen a zenének!
Bármily magasan van is Isten, van szeme, hogy letekintsen ránk,
és mindarra, mi történik, már előre emlékezett.
A szörnyű kavargáson keresztül rámleheltél:
és most megcsókolom szabadító kezed, mely nekem utat tör!
Isten vállalta, hogy mindent kifizet helyettem saját zsebéből,
Ő, akinek az idő nem árt,
az a művész, ki nem veti meg alkotását.

LA NUIT DE PÂQUES

HÚSVÉT ÉJSZAKÁJA

A függöny nélküli ablakon át
régóta látom egy kis csillag remegő sugarát.
Nem alszom. De a Nagyszombat és Húsvét közötti
éjszaka nem az alvásra lett.

A hegyek és az erdők várakoznak,
körülvesz kisugárzó fényük mint az áradat.
A teli-hold felkél, arcán az áhitat.

A teli-hold ragyog mozdulatlanul az örökkévalóság közepén.
Boldog éjszaka, mely egyedül ismerte az órát midőn
Jézus feltámadott!

Semmi sem áll ellen a győzőnek: a fal túlsó oldalára hatol
a zárt ajtókon át.
Így szeli át az időt, anélkül hogy megszakítaná folyását.

Csak akkor tudjuk meg, hogy valami történt,
midőn már valóban bekövetkezett.
Hirtelen tudjuk meg, hogy az Úr feltámadott!

Az összes századok csöndje, mely Előttem hallgatott,
nem folytatódhatott.
A faggatott földről nem lehetett tovább azt mondani:
végleg elhallgatott.

A csillagok egytől egyig tolongva felsorakoztak,
hogy elmondják amit láttak.
A föld megtörte a csendet, ő is hirtelen elkezdte mesélni
amit tudott!

A nap még nem kelt fel: még egy óra van
ebből a végtelen magányosságból!
A sírt már csak a fegyveres csillagok milliói őrzik,
virrasztva az északi sarktól a déliig.

És hirtelen a holdfényben a harangok
óriási fürtben függve a toronyban,
a harangok az éj közepén mintegy önmaguktól megszólaltak!

Nem érthető beszédük, valamennyi egyszerre szól!
A szeretet, a meglepetés és az öröm együttese némítja el őket!

Nem halk mormolás ez, nem a lényünk mélyén hallgató nyelv mozdul meg!
Hanem a négy égtáj felé lendülő keresztény harang zúg teljes erővel.

A két csilingelő egymás felett fáradhatatlanul felesel egymásnak.
A négy mélyharang zúgása alattuk belekondul mélyen a kicsik szavába.

Elszállt századok után az örökkévalóság közepén
végre körülöttünk ragyog és kibomlik az óra,
mely hirtelen eljött, meglepődve hogy minden szólni kész!

Nem emberi szó száll, a győzelem ez,
az ég valamennyi csillagának óriási szüreti ünnepe.
Az Isten felé elszabadult föld — láncából feloldva —
hallatja fel-felnyögve ünnepélyes ugatását!

A már félig levetkőzött lélekből tör fel
az ujjongó eszeveszett kiáltozás!
Minden temető minden halottja félig megelevenedve
csatlakozik e behemót és bőgő-dadogó harangok hangjához!

A világ káosza a bűnnel összefonódva szoros ölelkezésben
Hirtelen arcán érezte a kimondhatatlan ajkak leheletét.
Ti alvók, ne féljetek, mert való igaz, hogy Ő feltámadott!
Halott voltam és feltámadtam lelkemben és testemben.

A káosz törvénye legyőzetett és az Alvilág vereséget szenvedett!
A föld a harangok orkánjában mindenfele felfakad remegve
és hirdeti nektek, hogy feltámadtam!

Asszonyok, mit kerestek a sírban? Nem! Nincs itt!
Nincs mit keresnetek itt!
A gyolcsok összehajtva egy sarokban, Jézus él, nincs többé itt!

Lelkem is féktelen örömmel szabadul el!
Én is legyőztem a halált és hiszek üdvözítő Jézusomban!

Az apátság közepén fenn egyedül elmélkedik a virrasztó torony, majd lassan-lassan remegve megbékél.
De most odébb valamennyi templom harangja felelget a felkelő napban!

Sorjában ébrednek, hallom amint egyre faggatják egymást az éjszakában.
Minden kihunyó csillag helyett felébred egy bárány.

Abbaye Saint-Maurice-et-Saint-Maur de Clervaux,
1934. Húsvét.

Paul Valéry (1871-1944)

KISEBB VERSFORDÍTÁSOK
EGY KÍGYÓ VÁZLATA
A TENGERPARTI TEMETŐ
« ZSOLTÁROK »

« *Un silence est la source étrange des poèmes* ».

(Valéry, *La jeune Parque*)

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS VALÉRY « FILOZÓFIÁJÁHOZ »

Paul Valéry lelki drámáját, « világnézetét » részletesebben elemeztem *Jelek az éjszakában* c. könyvemben. Néhány megjegyzés azonban nem lesz fölösleges két itt közölt remekműve (fordításának) jobb megértéséhez: *A tengerparti temető* és az *Egy kígyó vázlata* ugyanis (1920-ból, ill. 1921-ből) Valéry « filozófiai » költeményei legjavához tartozik.

Persze, Valéry maga tiltakozott, amikor « filozófiájáról » beszéltek. Még 1927. jan. 27-én a domonkos P. Gillet előadást tartott « Valéry és a metafizika » címmel. Három nappal később Valéry ezeket írta a francia Páternek, aki világnézetét és hitét feszegette (Bergsonra is utalva): « Az hiszem, sohasem ejtettem ki a *Devenir* (Levés, valamivé válás) szót. Ami pedig az agnoszticizmust illeti: ez bennem nem *apriori* elv, — hanem annak az embernek átlagos megjelenése (látszata), aki kénytelen tőle telhetően átélni azt, amit gondolkodása számára nyújtanak. (...) Ami pedig a hitet illeti, mit mondjak? Én azt nem keresem, de nem is menekülök előle. Igyekeztem pontos fogalmat alkotni magamnak róla... »

1943-ban a jezsuita E. Rideau elviszi Valérynek *Bevezetés Paul Valéry eszmevilágába* c. könyvét. Valéry a hozzá írt levél-bevezetőben megállapítja: « Az én állandóm, az én maradandó ösztönöm kétségkívül ez volt: egyre tisztábban látni 'szellemi működésemet' (*mon 'fonctionnement mental'*), és megőrizni, vagy a lehető leggyakrabban kézbe venni szabadságomat az illúziókkal és azokkal a 'parazitákkal' szemben, amelyek elkerülhetetlenül a nyelv használatára kényszerítenek bennünket. (...) Ha valaki mégis reggeli jegyzeteim összességét úgy akarná tekinteni, mint más számára is érvényes megfontolásokat, e halmaz elemzése talán — szándékom ellenére — egy bizonyos 'Filozófia' látszatát vagy filozofálási módot jelenthetne. Találhatna ezekben a papírokban bizonyos ismétléseket, vissza-visszatérő gondolatokat, tehát eszméim egy bizonyos általános irányát, amely kirajzolhat egy tendenciát, egy természetet, egy temperamentumot, egy személy körvonalait; — végül ezekből meg lehetne alkotni egy szerzőt az én nevem alatt, feltételezve az Em-

berről és a Világról alkotott traktátusát, sőt Metafizikáját, ha nem Etikáját... »

Valéry egyik visszaemlékezésében leírta *A tengerparti temető* megszületésének körülményeit. (*Oeuvres* I, 1496-1507: « Au sujet du *Cimetière marin* »). Akkor határozta el e feljegyzés megírását, amikor a Sorbonne-on hallgatta Gustave Cohen tudós elemzését a « filozófiai » költeményről.

« Hallgatva, amint M. Cohen olvassa szövegem versszakait és mindegyiknek megadja pontos értelmét és helyzeti értékét a kifejtésben, kettős érzés között vívódtam: egyrészt megelégedéssel töltött el, hogy egy homályosnak tartott költemény szándékait és kifejezéseit olyan világosan megértette és kifejtette; másrészt furcsa, csaknem kínos érzés vett erőt rajtam, amire az előbb már utaltam... » Korábban megjegyezte, hogy a konferencia alatt a saját « árnyékának » érezte magát; igyekezett azonosítani magát a többi hallgatóval, akik néha mosolyogva figyelték reakcióit, amint a professzor magyarázott. Megélte azt, hogy az ember *léte* miként helyezkedik szembe a *látszatával.* Egyrészt tudatosította azt, hogy műve az irodalomé, amelyet a szakember elemezhet, kutathatja szándékait, a szerző valószínű lélekállapotát; ugyanakkor ő maga jól tudta, milyen körülmények között született, illetve mennyi tapogatódzás és « csinálás », játékos alkotás folyamán alakult ki a poéma.

« Mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy a *Tengerparti temető, úgy ahogy van, számomra* egy belső munka *részlegének* eredménye, éspedig egy véletlen esemény révén. 1920 egy délutánján megboldogult kedves barátunk, Jacques Rivière meglátogatott: e *Tengerparti temető* 'lelkiállapotában' talált, amint éppen azon töprengtem, hol írjam újra, módosítsam, mit hagyjak ki vagy javítsak ki itt-ott... Nem hagyott nyugton, míg fel nem olvastatta velem. Miután elolvastam, elragadtatva nyilatkozott róla. Semmi sem határozottabb, mint egy folyóiratszerkesztő szellemisége. Így tehát *véletlen folytán* rögzítődött e művem ismert alakja. Nem az én tettem volt ez... »

Valéry ezután arra reflektál, mit jelent számára az irodalom, a nyelv hatalma, a teremtő kifejezés játéka, a szerkesztés a « tiszta költészet » szabályai szerint... Voltaire-t idézi, aki « csodálatosan » mondotta: « A költészet csak szép részletekből áll ». Ő maga is ezt vallja; amikor a költeményt *csinálja*, a rímek, a hangzás, az ütem,

ritmus stb., tehát a külső forma a lényeghez tartozik. Nem az *eszmék* lényegesek, hanem az eszmék *poétikája*, vagyis a szerkesztés (*composition*) eszméje.

« Ha tehát arról kérdeznek — folytatja Valéry —, ha afelől nyugtalankodnak (amint ez megtörténik, néha hevesen), hogy mit 'akartam mondani' abban a költeményben, ezt válaszolom: nem *mondani akartam*, hanem *csinálni akartam*, és hogy a *csinálás* szándéka *akarta* azt, amit *mondtam*...

Ami a *Tengerparti temetőt* illeti: ez a szándék kezdetben csak egy üres ritmikus avagy hiábavaló szótagokkal megtöltött alakzat volt; e szótagok egy idő óta megszállva tartottak. Megfigyeltem, hogy ez az alakzat tíz szótagos volt, és néhány megfontolást tettem erről a típusról, amelyet nem igen használnak a modern költészetben; nekem is szegényesnek és monotonnak tűnt. Jelentéktelen volt az alexandrin után, amelyet három vagy négy művésznemzedék oly csodálatosan kidolgozott. Az általánosítás démona azt sugallta, hogy *ezt a Tízet* vigyem át a *Tizenkettő* hatóerejére. (Vagyis: használjak én is alexandrint, *Ford. megj.*) Egy bizonyos hat verssorból álló strófát javasolt és a *szerkesztés* eszméjét, amely e strófák számán alapul és amelyet a tónusok (hanglejtések és színek) különbözősége és azok szerepe biztosít. A strófák között ellentéteket és megfeleléseket kellett teremteni. Ez az utolsó feltétel csakhamar azt követelte, hogy a lehetséges költemény az 'én' monológja legyen, amelyben felidézem, ahova beleszövöm érzelmi és szellemi életem legegyszerűbb és legállandóbb témáit; tehát ami a Földközi-tenger partjának egy bizonyos helyén serdülőkoromban a tengerhez és a fényhez társult...

Mindez a halálhoz vezetett és a tiszta gondolatot érintette. (A választott tíz szótagos verssornak valami viszonya van a dantei vershez).

Versemnek nagyon tömörnek és erősen ritmikusnak kellett lennie. Tudtam, hogy egy személyes, de egyben a legegyetemesebb monológ felé tájolódom. A választott verstípus, a strófa elfogadott formája olyan feltételeket kínáltak, amelyek kedveztek bizonyos 'mozdulatoknak', lehetővé tették a tónus változásait, bizonyos stílust kívántak. *A Tengerparti temető megfogant.* Ezután még elég hosszú munka következett. »

Valéry ezután reflektál a már említett szerkesztés (*composition*) eszméjére, hangoztatva, hogy a *Tengerparti temető* először hat tíz szótagú verssorból álló strófák megszerkesztésének eszméjével merült fel benne. Ez pedig lehetővé tette egy bizonyos *én* meditációját — a költői univerzumban.

« Minthogy az *én* mozzanatai között ellentéteket kellett teremteni és megőrizni egy bizonyos egyensúlyt, e követelmény elvezetett pl. oda, hogy egy bizonyos ponton valamiféle filozófiai utalást tegyek. Azok a verssorok, ahol megjelennek az eleai Zénón híres érvei (*) — (éspedig összekuszálva, mintegy szélrohamtól odavetve, a dialektika lendületétől elragadva), — a következő szerepet töltik be: a metafizikai tonalitás által kompenzálják az előző strófák túlságosan érzékletes és 'túlságosan emberi' jellegét. Egyben pontosabban meghatározzák a *beszélő személyt*, aki az absztrakciók kedvelője. Végül azzal, ami túlságosan spekulatív és figyelmes volt benne, szembehelyezik a jelenlegi reflex-képességet, amelynek felszökkenése megtöri és szétzilálja a sötét merevség állapotát, és amely mintegy

---

(*) Az eleai Zénón (460 körül), Parmenidész tanítványa, a gondolati létnek a valósággal való azonosításával igyekszik feltárni azokat a logikai ellentmondásokat (aporiákat), amelyek a *sokaság* és a *változás* valóságosnak vett feltételezéséből erednek. A sokaság a részeket egymástól elválasztó üres teret tételez fel. De ha volna üres tér, azt valami nagyobbnak kellene magába foglalnia, ami további még nagyobbat kívánna meg a végtelenségig. A sokaságnak számszerint is határoltnak kell lennie, de egyben a végtelenségig osztott részek határtalanságából kellene állnia. Vagyis, ha az oszthatóságot és a kiterjedést össze akarjuk egyeztetni, a létezőnek végtelen kicsinek és egyszersmind végtelen nagynak kellene lennie. De Zénón szerint ez lehetetlen, miként a mozgás sem lehetséges. A mozgó testnek ugyanis a megteendő út folytonos felezésével végtelen teret kellene befutnia, ami lehetetlen. A gyorslábú Achillész nem érheti utol a teknősbékát, ha az a kindulásnál valamivel megelőzte. A repülő nyílnak két pont között végtelen sok ponton kell áthaladnia. De amikor egy ponton van, nem mozog, a mozgás csak látszat. A mozgó test a vele szemben azonos sebességgel mozgó test mellett kétszer olyan gyorsan halad, mint a nyugvó test mellett, ami lehetetlenné teszi az időmegállapítást. — Zénón érveit Arisztotelész közli, és azokat megcáfolja, rámutatva arra, hogy az eleata bölcs felcseréli a valóságost a lehetővel. Csak elméletben lehet végtelen számú pontra felosztani a teret, a kontinuumot. — Az idő és a tér ugyanis folytonos, csak gondolatban lehet végtelen, egymástól szétválasztott részre felosztani. (Vö. Kecskés Pál, *A bölcselet története*, 1981, 75-76).

kiegészítése az uralkodó ragyogásnak; — ugyanakkor felforgatja az emberi, az embertelen és az emberfeletti dolgokra vonatkozó *ítéletek* összességét. Zénón néhány képét szétziláltam, hogy kifejezzem a lázadást egy olyan eszmélődés tartóssága és heve ellen, amely túl kegyetlenül érezteti a *lét* és a *megismerés* közötti távolságot, amelyet a tudat tudata fejleszt ki. A *lélek* naív módon ki akarja meríteni az Eleata végtelenjét. — De szándékom csak az volt, hogy a filozófiának csupán a *színét vegyem át.* »

Mindebből világos, hogy Valéry — mesterét, Mallarmét követve — az eszméket csak eszközként használja a művészi alkotáshoz. Ha filozófiáját keressük, oda jutunk, mint a mese hőse: a zsákmányt elejtjük az árnyékért. Valéry alapmagatartása a szkepticizmus, a hideg ész ragyogása a tiszta költészet « kellékeihez » tartozik. « Az ész azt követeli, hogy a költő a rímet az ész elé helyezze. »

Mindazt, amit itt elmondtunk a *Tengerparti temető* kapcsán általában Valéry « filozófiájáról » és költői eljárásáról, áll az *Egy kígyó vázlatára* is, amelyben a metafizika szintén tiszta költői fikció. Mégis, a költemény megértéséhez hasznos lesz, ha vázoljuk « mondanivalóját ». (Formailag kötetlenebb, mint a *Tengerparti temető*: nyolc szótagos verssorok, a rímképletek nem állandók; ez lehetővé teszi a játékosságot, a ritmus és a tonalitás változatosságát). Egyébként a « kígyó-vázlat » egy évvel a *Tengerparti temető* után született vagy talán részben egyidejűek; « filozófiájuk » is részben átfedi egymást, egyik megvilágítja a másikat. Amit a *Tengerparti temető* az ember oldaláról mutat be, azt itt a kígyónak álcázott Lucifer szemén keresztül látjuk, aki a Lét és Nem-Lét dialektikáját felforgatja.

Az *Egy kígyó vázlata* befejezetlen (ezért « vázlat » a címe). Miként a korábbi irodalom (pl. Goethe *Faust*-ja), Valéry is felhasznál bibliai mitikus elemeket (vö. Ter 3), továbbá hozzáadja saját bölcselkedését a teremtésről és az első emberek bukásáról (a paradicsomi bűnbeesés egyes bibliai elemeit úgy használja fel, mint a folklórt vagy a mítoszokat). Isten, akiről itt szó van, amolyan operettszereplő. Lucifer (a kígyó) eljátssza, illetve elmondja a bűnbeesés első mozzanatát, Éva megkísértését. (A bűnbeesés már megtörtént!) A költemény 1-8. versszakaiban a viperának álcázott Lucifer eljátssza szerepét, elmondva gondolatait a teremtésről, a létről és a nem-létről; a 8-18. versszakokban felidézi csábító művészetét:

ez inkább elbeszélés. Végül a 18-31. versszakokban ismét játszik és reflektál a létre és a nem-létre.

Lucifer szerint Isten meghatározatlan Lét; mivel minden, nincs benne semmi meghatározott. Ha azt mondanánk: Isten ez és ez, határt szabnánk neki, határolttá tennénk. Ez a végtelen Lét egyenlő a létezők végtelenségével. Vele szemben van a Nem-Lét, amely valójában képesség, e végtelen létezőket befogadó tartály. A Nem-Lét tehát mint üresség egyenlő a Léttel; ez betöltheti azt.

Az antropomorf módon leírt végtelen isteni Lét hiúságból önmagának tetszelgett, mint Nárcisz a saját képmását szemlélve (a Nárcisz-téma gyakori Valérynél!). Egy napon beleúnt abba, hogy önmagát szemlélje egységében. Elhatározta, hogy megtöri a Nem-Lét ürességét, aktualizálja a tisztán lehetséges végtelent, hogy magával szemközt olyan lényeket hozzon létre, akik őt szemlélik, csodálják, dicsőítik. Megteremtette tehát az egeket, csillagokat, angyalokat. Megteremtette Lucifert, a legfénylőbb csillagot. De a gőgös angyal fellázadt ellene; gyehennát érdemelt. A kígyó szerint Isten azért teremtette meg a « könnyű », engedelmes embereket, hogy megvigasztalódjon. Agyagból gyúrta és éltető leheletével megelevenítette őket. Majd a férfit és a társául adott nőt, Évát próbára tette. Itt következnek a bibliai mítosz elemei: a Tudás Fája, a tiltott gyümölcs, a kígyó és a kísértés.

A Kígyó szerint a Nap teremtése is tévedés, hiba volt. Mert a természetet ezer csábítással csillogtatja: megakadályozza az embert abban, hogy a halálra gondoljon, elrejti neki az igazságot, vagyis azt, hogy a világegyetem nem szép. Az ember beleszeret a csábos világba, az életbe, ott keresi gyönyörét. Ezt akarja Lucifer, Isten ellenlábasa. Így a Nap is Lucifer cinkosa. A Nem-Lét a tökéletes, a tiszta végtelen, de mint üresség, hiány. A valóság, a világ tele van, de tökéletlen, véges. Így tehát a teremtett mindenség tökéletlensége hiba, « vétek » a Nem-Lét tisztaságában. Isten tévedett és csődött mondott, amikor teremtett; az egek: tévedése, az idő: vesztе. Ugyanígy az « állat-örvény » is; a föld állataival. A kezdet szikrázó bukás. Isten mintegy széttöredezik, Egységét, Őselvét a csillagokba szórja szét; így születik meg a létezők sokasága. Lucifer szerint ez az istenség megfogyatkozása, csökkenése. Lucifer, a teremtő Ige első alkotása beragyogja fényével ezt az isteni fogyatkozást.

A gőgös Gonosz féltékeny Istenre, ezért öröme telik a terem-

tés csődjében, a kétségbeesést sugallja, jóllehet Istent vádolja azzal, hogy halált és kétségbeesést hozott műve. A féltékenységet is hamis módon Istennek tulajdonítja. A Rágalmazó azzal kísérti meg Évát, hogy a pillanat gyögyörét mutatja be mint « olvadó öröklétet ». A Napot, cinkosát (vagy álarcát) azért dicséri, mivel csaló fényeivel megakadályozza az emberi szívet abban, hogy észrevegye: a mindenség csak hiba a Nem-Lét tisztaságában.

« Valéry kétségkívül elfogadta ezt a kozmogóniát; a szimbólumok összhangban vannak műve más lényeges részeivel (különösen Leonardóról és Mallarméról szóló megfontolásaival és mindazzal, ami Monsieur Teste-re vonatkozik). *A tengerparti temető* ugyanezeket a témákat mutatja be, de az ember oldaláról: ott az ember, nem pedig a Kígyó (de mindig az a személy, aki 'én'-t mond) érzi magát a Hiba eredményének: a bukás a mindenség szívében, nagy gyémántjának hibája, a rágcsáló féreg, amelynek nyugtalanító jelenléte megakadályozza a világot, hogy ezentúl elmerüljön a mindenben, a Semmihez hasonló Lét eleai (Zénón által kifejtett) mozdulatlanságában. Nem mondhatjuk, hogy ezek az eszmék abszolút újak. (Pl. az 'isteni csökkenés' eszméje pontosan megfelel a Kabala 'visszavonulásának', a kezdeti tökéletes Létről alkotott felfogás pedig a parmenideszi filozófiát idézi...); mégis ezek az eszmék, ha lehántjuk róluk a költői ragyogást, figyelemre méltók. Mindenekelőtt antropomorf vonásaik szembeötlők. (...) Ezenkívül az értékek különös felforgatásáról tanúskodnak, ami egyébként Valéry művészetének általános jellemzője, aki szinte automatikusan 'festi feketére' mindazt, ami normálisan fehér, és megfordítva... » (C.-E. Magny, « La part du diable dans la littérature contemporaine », *Satan*, Desclée, 1978, 541-546).

Visszatérve még a Valéry-versek értelmezésére, idézzük a *Tengerparti temető*-ről szóló visszaemlékezés befejező szakaszát: « Ami a *betű* értelmezését illeti, másutt már megmagyaráztam ezt; de sohasem hangsúlyozhatjuk a következőt: *sohase létezik egy szöveg igazi értelme.* Itt a szerzőnek sincs tekintélye. Bármit is *akart mondani,* azt írta, amit írt. Egy szöveg, ha már közzétették, olyasmi, mint egy készülék, amelyet bárki kedve és eszközei szerint használhat: nem biztos, hogy megszerkesztője jobban használja, mint valaki más. Egyébként, mivel tudja, hogy mit akart tenni, ez az ismeret mindig megzavarja benne annak észrevételét, amit tett » (*Oeuvres* I, 1507).

Mindez átvezet bennünket a műfordítás problémájához. Ha már egy alkotás, pl. *A tengerparti temető*, megértése és értelmezése számos nehézséget vet fel maguknak a francia szakembereknek is (hány értelmezés született már a kérdéses költeményről, annak egyes részleteiről, pl. az ott szereplő rovarról — l'*insecte net*!), a tartalmilag és formailag hűséges műfordításnál csak hatványozódnak a nehézségek. Ezt különösképpen nem kell részleteznünk. Elég, ha nagy költőink, a « szép hűtlenek » gyakran remek műfordításait vagy átköltéseit egybevetjük az eredetivel, illetve összehasonlítjuk az egyazon eredetiről készült fordításokat. És még fokozódik a probléma olyan költők értelmezésénél, amilyen Paul Valéry: nemcsak elvont, hermetikus, hanem egyben tökéletes formaművész, aki éppen e költőiség kedvéért feláldozza a « világos és tagolt » gondolkodást, aki a francia nyelv bravúros kezelésével sokszor csak sejteti az eszmét, többértelmű képeket használ, kiaknázva a ritmus és a rím, a tonalitás minden lehetőségét Elég, ha a kritikai kiadások jegyzeteiben a variánsokat, a folytonos csiszolást jelző javításokat tanulmányozzuk, hogy lássuk: Valéry számára nem volt közömbös, hogy hova tesz pontot vagy felkiáltójelet, hol ír nagybetűt, hova tesz három pontot, vagy mikor változtat meg egy határozószót.

A tengerparti temető megszólaltatása magyarul kétségkívül Kosztolányi műfordítói remeklését dicséri. E « szép hűtlen » gyengéit mások már szóvá tették, biztos, hogy nem volt erőssége a tartalmi hűség. (Vö. Rába György, *A szép hűtlenek*, 215kk; *A tengerparti temető*ről: 331-335). De Valéry esetében ez könnyebben megbocsátható. Mindenesetre: minden műfordítás értelmezés és megközelítés; talán az én kísérletem is hoz valami újat, pontosabbat, érthetőbbet.

A tengerparti temető fordításánál a tartalmi hűségen túl (ami egyfajta értelmezés) formahűségre is törekedtem. Ezt kevésbé mondhatom el az *Egy kígyó vázlatá*-ról. Mentségemre legyen, hogy Valéry maga sem ragaszkodik végig az eredeti rímképlethez. Kisebb műfordításaimnál általában igyekeztem a tartalmi *és* formai hűséget megőrizni. Utólag felfedeztem, hogy ezek közül párat már mások is lefordítottak (pl. a *Baráti erdő*t Rónay, *A tündér*t Szabó Lőrinc).

Paul Valéry negyven évvel ezelőtt halt meg. A költő utolsó jegyzetfüzetére (1945. máj. 23-án) ezt írta fel: « *Sub signo doloris* ». Ez a füzet egy « kemény krízissel » kezdődik. Máj. 30-án ezt jegyzi

be: « Ahol összegezek... Úgy érzem, életem befejeződött, vagyis nem látok semmi olyat, ami egy holnapot kívánna. Ami az életből még hátra van, nem lehet más, mint elveszíteni való idő. Végül is: megtettem, amit tudtam... » Máj. 31-én ágynak dől, ahonnan többé már nem kel fel. Júniusban vagy júliusban ceruzával halványan felírja utolsó szavait: « A tévedés minden esélye. Rosszabb: a rossz ízlés, a közönséges könnyűség minden esélye azzal van, aki gyűlöl ». És még ezt: « A Szeretet szót csak Krisztus óta társítják Isten nevével ». 1945. júl. 20-án reggel halt meg.

* * *

A Földközi-tenger partján fekvő Sète-ben temették el (ahol született), éspedig a « tengerparti temető »-ben (*). Sírkövére nagy költeménye két verssorát írták fel:

« Mily kárpótlás a gond után — szemedben
Az istenek nyugalma mélyen ül! »

(*) Valéry maga mondta Frédéric Lefèvre-nek egy beszélgetés alkalmával, amikor *A tengerparti temető* megszületéséről volt szó: « Ez a temető létezik. Uralja a tengert, amelyen az ember galambokat lát, vagyis halászbárkákat, amint bolyonganak, *csipegetnek* (*picorer*)... Ez a szó botrányt keltett. A tengerészek azt mondják egy hajóról, hogy elől a hullámba bukdos, *orrával belecsíp* (il *pique du nez*). Az én képem hasonló; világos annak, aki látta a jelenséget » (*Oeuvres,* I, 1686).

NAISSANCE DE VENUS

VÉNUSZ SZÜLETÉSE

Örvényanyjából hűsen s gőzölögve
Viharon áttörve a teste felmerül,
A tenger éppen napra hányta keserűn,
A kínok gyémántjából lép ki nyögve.

Feldereng mosolya, majd hószín karján,
Mit sírva néz a véres vállú napkelet,
A nedves Thétisz gyöngysorai fénylenek,
Hosszú hajától borzong öle táján.

Harmatot hint a friss fövenyen, ha szalad,
Tátogó szomj-sóhajjal a könnyű salak
Beitta már csókját a szökellésnek,

De játszi szeme ezer szálló s álnok
Szikrát vegyít be a víznevetésbe —
A habok hűtlen táncán vészvillámok.

FÉERIE

VARÁZSLAT

A vékony hold most bűvös fényt szitálgat,
Könnyű ezüstből szőtt szoknyát terít
A márványra, hol Árnyék közelít,
Majd gyöngyhintón egy tüll-tündér nyomában.

Selymes hattyúknak, míg a sás hegyét
Megérintik habfényes hótollukkal,
Egy pelyhes rózsát foszt szét finom ujjal,
A szirom száll a vízre szerteszét.

Ez élni?... Ó aléló kéj pusztája,
Hol haldoklik a vízlemez opálja,
Átlépve kristályhangok küszöbét...

A test remeg a sziromérintésre,
Feljajdul ha egy gyémánthang-ütésre
Sugársáv karcolja az óriás mesét.

MÊME FÉERIE

UGYANAZ A VARÁZSLAT

A vékony hold most bűvös fényt szitálgat,
Könnyű ezüstből szőtt szoknyát terít
A márványra, hol gyöngy-szűz közelít
Opálos tüllben már-már szundikálva.

Selymes hattyúknak, míg a sás hegyét
Megérintik habfényes hótollukkal,
Egy pelyhes rózsát foszt szét finom ujjal,
A szirom száll a vízre szerteszét.

Ó kéjes puszta, ájult csendet ád!
A vízfodor, hol holdlemez zeng át,
Számlálgatja a kristályhang-zenét,

Mely szív tűrné el úgy igézetét
A nyíló éjnek ott a felhőaljban,
Hogy fel ne törne éles penge-jajban?

LE BOIS AMICAL

A BARÁTI ERDŐ

Tiszta dolgokról gondolkozva
Egyedül voltunk, kéz a kézben,
Sötét virágok közt a szűk ösvényen
Mentünk együtt egy szót se szólva;

Szerelmes jegyespárként gyalogoltunk
A rétek zöldes éjjelében,
Varázs-gyümölcsünk fenn az égen:
Megosztottuk kergén baráti holdunk.

Majd ájultan zuhantunk a mohára
Messze-messze magányosan a drága
Baráti erdő meghitt zsongásában;

S a dombtetőn vakító fényözönben
Egyszerre sírni kezdtünk mind a ketten,
Te drága-drága csendem — útitársam!

LE SYLPHE

A TÜNDÉR

Rejtve, látatlan
Az illat lettem
Szélből születtem
Élőn s már holtan!

Rejtve, látatlan,
Lángész? véletlen?
Alighogy voltam
Célom mögöttem!

Ki olvas s ért meg?
Oly sok lángésznek
Hány tévely leszek én!

Nem látva, rejtve
Pőre mell perce
Ingváltás idején!

L'INSINUANT

A BEHÍZELGŐ

Ó Görbék, tekervény,
A hazug talánya,
Van-e lágyabb ösvény,
Mint e lassú pálya?

Tudom, hová tartok,
Kísérj el, akarom,
Bár szándékom álnok,
Nem érhet bántalom...

(Mosolygós a lány,
Tele büszkeséggel,
De ennyi szabadság,
Zavarral tölti el!)

Ó Görbék, tekervény,
A hazug talánya,
Váratni szeretném
A lágy suttogásra.

INSINUANT II

BEHÍZELGÓ II

Kerge és gonosz
Mint a mérges méh
Nyelvem úgy motoz
Aranyló fülén.

Szeretem, szűzem,
Remegésedet
Belevegyítem
Mérges mézemet.

Míly meglepetés...
Zümmög a véred.
Szellőt hívok és
Szavamtól éled...

Hajtincseidben
Komisz és gyengéd
Kísértő lelkem
Így leli kedvét.

LA CARESSE

A SIMOGATÁS

Meleg kezemet a tiédben
Merítsd el... Semmi más
Nem hűti csak egy tenyérnek
Selyme — habsimogatás.

Habár meghittek hosszúkás
Gyűrűid gyémántkővel
Megolvadnak a borzongás
Tüzén — szemem lezárom kéjjel.

A láz símán szétárad
Mivel csiszolt a gyémántkő,
Kitágítja simogatásod,
Egész a búbánatig nő.

LA CEINTURE

AZ ÖV

Ha már a rózsaarcú ég
Elég langy hogy a szem szeresse
Ha jő fakó-aranyban veszte,
A rózsák közt a játszi vég,

A kéjtől néma szív előtt
Akit e látomás leláncol
Egy Árny oldott övével táncol
Melyet az est már-már felölt.

A kósza öv suhogva szálldos
Az esti lég leheletében
Megrázza végső kötelékem
Csendem mely odafűz még e világhoz...

Jelen vagy távol... Mindegy, egyedül,
Ó zord lepel, de lenge mint a tüll.

L'OISEAU CRUEL...

A KEGYETLEN MADÁR...

A kegyetlen madár a teljes éjen át
Csúcsán tartott a tiszta kéjnek
Hallgattam hajnalig hogy őrjöngéssel
A csillagtűzű égnek küldte lágy dalát.

A szívbe szúrsz s előre megszabod
Sorsát a szemnek: rádnéz megigézve;
Mindazt mi volt a porba hinti széjjel,
Ó ösztönhang harsány extázisod...

Most árnnyal rajzolja arcát a hajnal
Egy fényes napnak, bár ez nékem mit sem ér:
Kietlen táj egy újabb szürke nappal,

Mit ér a nap ha távol arcod, a tiéd?
Nem!... Lelkem éj felé fordul és úgy marad,
Nekem nem kell a hajnal sem a nyíló nap!

ÉBAUCHE D'UN SERPENT

EGY KÍGYÓ VÁZLATA

A lomb között szellő ringat
Egy viperát: engem rejt,
Mosoly, melyet fogam lyuggat,
Fénylő vágyakkal megejt,
Körbenjár az Édenkertben,
Villa-élű smaragd fejem
Nyújtogatja hegyes nyelvét...
Állat vagyok, csípős állat,
Mérgem ócska bár, de azért
A bölcs bürök mellé állhat!

Édes idő kedvtelésem!
Reszkess erőmtől, halandó!
Ha majd egyszer elég mélyen
Ásítok, szakad a rugó!
Azúr tüze szép maszkomat,
A viperát villogtatja,
Egyszerű állatnak álcáz;
Gyere hozzám, kerge nép!
Kinyújtózom lábra állván,
Mint a szükségszerűség!

Ó nap, te nap, fénylő vétek!
Azúr-arany sátor alatt
Halál maszkja fényességed,
Hol virágok tanácskoznak;
Rejtelmes mély kéjek révén,
S legbüszkébb cinkosom lévén,
Most már legfőbb csapdám vagy:
A szív általad nem tudja,
Hogy a világ csupán hiba
Nem-Lét tisztaságában.

Nagy Nap, zenélve hívsz létre
S a létezőt bűv-fényeddel
Álom-börtönbe zárod be,
Tág mezőkről énekelve,
Vidám álmok varázslója,
Általad a szemnek foglya
Lesz a lélek, mely csak árny,
Mindig tetszett a hazugság,
Mit az abszolútra vetsz rá,
Ó lángból lett Árny-Király!

Ontsd rám vad izzó hevedet,
Melyben jeges lustaságom
Bármi bajról elmerenghet,
Lényegem így megtalálom...
Kedves e hely, ahol láttam,
Két hús összeforrt bukásban!
Dühöm itt érik teljesre;
Még felszítva továbbadom,
Redőimben a kedvemre
Hangzik saját mormolásom...

Ó Hiúság! Legelső Ok!
Menny uralkodó Királya,
Egyetlen fénylő szót mondott,
És a mindent tágra tárta.
Önmagát szemlélni únta,
Isten maga törte meg a
Tiszta öröklét korlátját;
Ezentúl szétszóró lett,
Csillagokba szórta tehát
Őselvét, az Egységet.

Ég: tévedése! Idő: veszte!
A behemót állat-örvény...
Mily bukás az őskezdetben,
Szikra a semmiség helyén!...
De Igéje első szava:
ÉN!... A legbüszkébb csillaga,
Mit kimondott a dőreség,
Vagyok!... Leszek!... Beragyogom
Az istenség csökkenését
És csábítón csillogtatom!

Gyűlöletem gyönyörű tárgya,
Te, kit esztelen szerettem,
Én, szeretőd, szép országnak
A gyehennát érdemeltem:
Nézd magad sötétségemben!
Gyászos képed előtt íme
Sötét tükröm kevélysége,
Oly kínos volt rosszulléted,
Hogy a száron leheleted
Sóhaj s kétségbeesés lett!

Hiába gyúrtál a sárból
Engedelmes gyermekeket,
Hogy egész nap dicsőséged
Zengedezzék mély hálából!
Épp meggyúrva s belehelve
Kígyó-mester beszíszegte
Teremtett szép gyermekid!
Hej, ti ottan, újszülöttek!
Friss emberek, meztelenek,
Fehér barmok, jámborok!

Ti teremtett hasonmások,
Titeket is megutállak!
És gyűlölöm az Ő Nevét,
Hamis csodáknak szerzőjét!
Én vagyok a módosító,
Bízó szívet alakító,

Titkos kézzel működöm!...
Ezeket a lágy párákat,
Menekülő viperákat
Bősz állattá bűvölöm!

Megmérhetetlen az eszem,
Lélek mélyébe engedem
Bosszúm bűvös eszközét
Mit kezedből elcsenék!
Fátyolozott Atyaságod,
Bár csillagos szép lakásod
Mindig tömjénfüstöt lát,
Bájolásim megzavarják,
Bár messziről riasztgatják,
Mindenható terveidet!

Jövök-megyek, csúszok, bukok,
Eltűnök egy szűz szívben!
Volt valaha olyan kebel,
Hol egy álom nem fért el?
Bárki vagy is, nem vagyok-e
Tetszelgés, mely fészket rak
Önszerető lelkedben?
Én vagyok kedveltje annak,
Utánozhatatlan ízzel
Mit nem lelsz, csak magadban!

Hajdan én leptem meg Évát,
Mint merengve körbenjárt,
Ringó rózsák szellemének
Épp nyújtotta ajakát.
Tökéletesen jelent meg,
Bő csípőjén aranyfénnyel,
Nem félt naptól s férfitől;
Kitárulva szél szemének
Balga lelke megbénulva
Várt a teste küszöbén.

Ó boldogság, te otromba,
Milyen szép vagy! Méltó ára
Jó és jámbor szellemeknek
Kik körötted legyeskednek!
Hogy megejtse őket ajkad,
Elég hogyha sóhajtozol.
A szűz reá gazként hajol,
És a kemény sebzett lesz...
Én magam is ellágyultam,
Bár vámpírokat nemzek.

Igen! Fészkem rejtekéből
Mint repeső madarak,
Csupán kígyó-csacsogással
Szőttem cseles hálómat,
Süket szépség, ittalak!
Csendben, tisztán, buja bájjal
Lopva rabul ejtettem a
Tűz-sörény közt szemedet,
Nyakad töve tele volt már
Mozdulásod titkaival.

Illatként voltam ott jelen,
Mint egy eszme-aróma,
Melynek nem lehet meglátni
Fondorlatát a mélyben!
Zavartalak, szűz naívság,
Ó te lágyan hajló test,
Nem keltettem félelmet,
Nehogy meginogj a fényben!
De fogadok, megejtelek!
Máris változik a színed!

(Mert a büszke együgyűség
Sok tapintatot kíván!
Áttetsző a tekintete,
Buta gőgje, boldogsága
Jól őrzik fellegvárát!
Teremtsünk egy sor véletlent,
És e ritka művészettel

Ostromoljuk csak szívét;
Ez az erőm, ez a célom,
Célomhoz eszközeim!)

Szemfényvesztő bűvöléssel
Készítsünk most könnyű hálót,
Melybe a lágy s tétlen Éva,
Beleszédül mit sem sejtve!
Selyemkönnyű fátyol alatt
Borzongjon a préda bőre,
Mely csak a fényhez szokott!...
Könnyű csipke-szőttes legyen,
Láthatatlan, biztos fonal,
Ezt mondja a művészetem!

Hímezd nyelv! hímezd csak neki
A leglágyabb szép szavakat,
Utalást, mesét és bókot,
Ezernyi csipkézett csendet,
Használd mindazt, ami árt:
Hízelgést és utalást,
Hogy beessen a csapdámba,
Rálépve a sík lejtőre,
Amely azúr medencékbe
Viszi az égi vízárt.

Ó milyen páratlan prózát,
Mily szellemet vetettem
E csodás kis asszonyfülek
Pihés tekervényébe!
Nem veszett el semmi, mondtam;
Minden használ váró szívnek!
Biztos győzök, hogyha szavam
Megszállva a lelke kincsét,
Mint a méh a virágpártát,
Megüli aranyos fülét!

Ezt sziszegtem: « Isten-szónál
Semmi se kétesebb, Éva!
Élő tudás szétroppantja

Ezt a roppant gyümölcsöt!
Hagyd azt az agg, tiszta Létet,
Aki átkoz egy harapást!
Ha álmodozik az ajkad,
E szomj, amely nedvet óhajt,
E most érkező kéj, Éva,
Az olvadó örökélet! »

Éva cseppként itta szavam,
Mely a tervet építette,
Szeme néha angyalt vesztett
Hogy a lomb között meglásson.
A legravaszabb állattól
Hallod a gúnyt, hogy kemény vagy;
Ó bár álnok s bajjal terhes,
Csak egy szó a lombozatból!
— De Éva még komoly maradt,
Hallgatott a faág alatt!

« Lélek! mondtam, minden tilos
Önkívület édes hona,
Sejted a kígyó-szerelmet,
Melyet az Atyától csentem?
Enyém ez az égi lényeg
Méznél édesebb tervekre,
Művészettel elrendezve...
Vedd az almát!... Nyújtsd ki karod!
Szép kezedet azért kapod,
Hogy leszakítsd, mit szeretsz! »

Szempillából rebbenő csend!
De míly szél a melle mellett,
Hova a Fa árnyat vetett!
A másik mint bibe fénylett!
Sziszegj! *Sziszegj*! énekelte!
És éreztem, megborzongok:
Finom hátamon átfutott,
Redők árkán kanyarodott,
Zöld gerincemen villogott
A veszélyes kéjes hullám!

Lángész! míly hosszú izgalom,
Mire eljött az alkalom,
Mikor az új Tudás felé
Felszökell a meztelen láb!
Márvány sóhajt, arany hajlik,
Ámbra-árnyú e szőke tag,
Mozgás szélén még ingatag...
Éva inog, mint nagy urna,
Honnan száll az « igen » szava,
Bár látszólag oly hallgatag!

Kedves test! engedj a kéjnek!
Mely kísért, engedj a csábnak!
Átváltozást váró szomjad
A Halálnak Fája körül
Nemzzen mozdulat-láncokat.
Jöjj, ha állsz is! indulj hát,
Mint a ringó nagy rózsák!...
Táncolj, szép test... Ne habozz!
Itt a gyönyör elég ok
A dolgok folyásához!...

Ó míly esztelen kínáltam
Magamnak e meddő gyönyört:
Hogy lássam egy friss hát hosszán
Remegni a « nem »-nek dacát!...
Már kiadva a lényegét,
Bölcsességét, cselvetését,
A Tudásnak egész Fája
Zilált volt a víziótól,
Rázta égbenyúló testét,
Mely ott fenn csak álmot szop!

Ó Fa, Nagy Fa, Egek Árnya,
Legszilajabb a fák között,
Mely a márvány lágyságában
Keresed a kéjes nedvet,
Te ki ilyen tekervényt szülsz,
Hogy rajtad a sötétségek

Elvesznek az örök reggel
Kéklő zafír fényeiben,
Méz-veszteség, zefír, aróma,
Avagy predestinált galamb,

Ó Énekes, mély köveknek
Titokzatos nedv-ivója,
Álmodó kígyó bölcsője,
Te ki Évát megbűvölted,
Tudástól zaklatott Nagy Lény,
Ki hogy egyre jobban láthass
Hívó csúcsodhoz növekszel
S arany egekbe nyújtod fel
Kemény karod és füst-lombod,
Miközben az örvényt vájod,

A végtelent tagadhatod,
Mely csak növésedből épül,
És a sírtól a fészekig
Megérezhetsz minden Tudást!
De a csőd agg kedvelője
Szikkadt napok aranyában
Ágaidra csavarodik;
Szemétől reszket a kincsed.
Halál gyümölcseit szedi:
Zűrt és kétségbeesést!

Kékben ringatott szép kígyó,
Tapintatosan sziszegek,
Istendicséretnek szánva
Szomorúságom győzelmét...
Elég nekem, ha a légben
Fanyar gyümölcsök reménye
Őrjíti a sár fiait...
— E szomj tett oly óriássá:
Magasztalja fel a Létig
A Semmi örök hatalmát!

(1921)

LE CIMETIÈRE MARIN

A TENGERPARTI TEMETŐ

Nyugodt tető, galambok járnak fel-le,
Fenyők és sírhalmok közt lüktet lelke;
Ütött a Dél, a fényár összegyül:
A tenger lenn, a tenger véghetetlen!
Mily kárpótlás a gond után — szemedben
Az istenek nyugalma mélyen ül!

Mily tűzsziporkák tükrözik fel hozzám
A habfodrot, tündöklőbb gyémántpornál,
A béke készülődik, egyre nő!
Mikor a nap pihen a mély örvényen,
Egy örök oknak műveit elnézem:
Tudás az Álom, csillog az Idő.

Tartós e kincs, templomhely Minervának,
Mily tartalék a Béke-tömb tornyának,
Te zordon víz, magadba mélyült Szem,
Mely őriz annyi álmot lánglepelben
Ó csendem!... Rejtett épület lelkemben,
Arany Tető, ezer cseréppel fenn!

Idő-Templom, egy sóhaj összefoglal,
E tiszta csúcson máris otthonom van,
Most mindent átfog tengerész-szemem;
S mint isteneknek hasztalan fohászom,
Elhintem itt e fényes magasságban
Szikrázó megvetésem szenvtelen.

Mint szép gyümölcs gyönyörbe olvad széjjel,
S érzed szádban távollétét kéjjel,
Ha telt alakja végleg elveszett,
Most én is ízlelem jövendő eltűnésem,
S a léleknek, mely szétfoszlott egészen,
Zajló part tűntét zengik az egek.

Szép ég, igaz vagy nézd a változásom!
Oly sok-sok gőg után, midőn unatkozásom
Furcsán ifjú erőtől duzzadott,
Most átadom magam e tágas nyárnak,
A holtak házán átsuhan az árnyam,
Törékeny röpte már-már megszokott.

A lélek tárva tűző nap hevének,
Kibírlak most, te könyörtelen fénynek
Csodája, rámrontó nagy Igazság!
Első vagy: így tükrözlek, Tiszta!
De nézd magad!... Ki fényt ver vissza,
Árnyékot is okoz, mint fény-orcád.

Csak énnekem, egyedül önmagamnak,
A szív mellett, hol verseim fakadnak,
Az űr s a tiszta történés között,
Belső nagyságom visszhangjára várok,
Sötét e hely, kongó, keserű árok,
Belül jövőm baljósan dübörög!

Tudod-e lélek, lombok színlelt foglya,
Öböl, e gyér sugár-sövény falója,
Mely hunyt szememnek fényes kalitka,
Mily test vonszol a lassú, lusta véghez,
Mily homlok vonz a csontos földi mélyhez?
Eltűntjeimnek gondolat-szikra.

Szent, zárt hely, telve tiszta lánggal,
Földtörmelék a fénynek felajánlva,
E fáklyák közti kert barátom lett,
Arany és kő és zord fák keveréke,
Az árnyakon remeg a márvány fénye,
A tenger alszik sírjaim felett.

Fénylő eb, tartsd a bálványozót távol!
Midőn magányos pásztor mosolyával
Legeltetem a sírok halmait,

Titkos juhok, békében legelő nyáj,
Űzd el a bölcs galambok raját is már,
Kiváncsi angyalok, csalóka álmok itt!

Itt most jövőm nem több a lustaságnál,
A szikkadt földben féreg foga rágcsál,
Kiégett minden, szálló porba vész,
Hová? Ki tudja, hol a zordon lényeg...
Az élet óriás, a távolléttől részeg,
Az epe édes, tündöklő az ész.

A holtak rejtve jól vannak a földben,
Szikkad titkuk a védő sírmelegben.
Ott fenn a Dél, az álló nap ragyog,
Magába mélyed boldog önfeledten...
Tökéletes vagy, Fő, királyi öltözetben,
De benned titkos változás vagyok.

Csak én vagyok a rettegésed őre!
A bánatom, a kételyem ékkődre
Homályt vet, repedt e roppant gyémánt...
De éjben és a márvány-nyomta mélyben
E szétporladt nép fáknak gyökerében
Lassan tiéd, csapata melléd állt.

A sűrű távollétbe fúlva várnak,
Fehér fajuk a vér a vörös sárnak,
Az élet-nedv virágszárakba szállt!
Hol vagytok szép szavú barátok,
Művészek, lelkek, ki emlékszik rátok?
A lárva sző hol rég könny csordogált.

Leánysikoly, ha játszva csiklandozzák,
Szemek, fogak és könnytől égő pillák,
A hamvas mell, mely lángokat lehell,
A vérgyöngyökkel nyíló karmazsin-ajk,
A végső kincset védő finom ujjak —
Mind-mind a földbe tér és ott vesz el!

S te lélek, mondd, te míly álmot remélhetsz,
Mely nem dicsekszik hazugság színével,
Amint e szemnek habbal s arannyal?
Dalolsz-e majd, ha légneművé égsz el?
Menj már! Minden iramlik! Híg füstté lesz
Itt-létem s lázongásom elillan.

Szegény öröklét, mélysötét s arany vagy,
Vígasznak jó, bár rútul magasztalnak,
Halálból vájsz puhán anya-ölet,
Mily szép hazugság jámbor cselvetéssel!
Mondd, ki nem látta és ki ne vetné el
E tar koponyát s örökös röhejt!

Ti őseink, üres fejek a mélyben,
Kiket a vastag föld nyom észrevétlen,
Föld vagytok, itt fenn csendben lépek el,
Valódi férgünk, mely kérlelhetetlen,
Nem bennetek rág ott lenn, hanem engem,
E vérből él és soha nem hagy el!

Magam szerelme ez, vagy gyűlölése?
Titkos foga a lényembe van vésve,
Mindegy, hogy milyen nevet adsz neki!
Lát, kíván, érint, álmodik is vélem,
Hozzámtapad az ágyamig egészen,
Élő, az életemet élteti!

Zénó, Zénó, te bölcs, de míly kegyetlen,
Átszúrt s megsebzett szárnyas nyilad engem,
Mely nem mozog, de lám suhanva száll!
A hang megszül, de öl a nyíl hegyével.
Ó a nap!... hiába izzik fény-felével,
Teknős-árnyék, Achillesz futva áll!

Nem! Nem! Te állj a változó időbe!
Testem, a gondolat-formákat törd el!
Keblem, te szívd a születő szelet!

Friss áramlat, a tenger hűs fuvalma
A lelkem visszaadja... Só hatalma!
A habba le! merítsünk életet!

Igen! Nagy tenger, őrülettel áldva,
Te párducbőrben, tündöklő palástban,
Amit ezernyi nap-bálvány döf át,
Te roppant hidra, kék testedtől részeg,
Szikrázó farkad tenszájaddal téped
A mély zajlásban, amely csendet ád,

Szél támad!... Élni kell, bár nem megy könnyen!
A légözön kinyitja-csukja könyvem,
A hab a szirten porzik, szélroham!
Repüljetek fénylő lapok a szélben!
Törj e nyugodt tetőre ár merészen,
Hol csőrök csipegettek boldogan!

(1920)

« ZSOLTÁROK » (*)

S ZSOLTÁR

Kezdetben volt a Meglepetés
Utána jött az Ellentét;
Majd megjelent az Ingadozás;
Vele a Szétosztás,
És utána a Tisztaság
Ez a Vég.

T ZSOLTÁR

Mindenki közül a legszkeptikusabb
Az Idő,
aki Igen-t mond Nem-mel,
szeretetet gyűlölettel,
és az ellenkezőjét;

(*) E « Zsoltárok » (csak ez a négy) a *Mélange*-ban szerepelnek. *Mélange*: gondolat- és emléktöredékek (túlnyomórészt próza). E « keverék » először 1939-ben jelent meg. Valéry itt mintegy fél évszázadot átfogó « töredék »-anyagot gyűjtött össze. A « zsoltárok » nem költemények, hanem ritmikus prózában (« szabadversben ») lejegyzett aforizmák. Sokat elárulnak a költő világszemléletéből. Valéry az olvasónak szánt « figyelmeztetésben » írja a *Mélange*-ról: « Amikor ezt a két darabot (*Sinistre* és *Cantique du Narcisse*) papírjaim közül kikerestem és e gyűjteménybe illesztettem, azt kérdeztem magamtól: vajon miről tudják felismerni, hogy ezek ugyanazon szerzőtől valók, és melyik készült előbb a kettő közül. Bevallom, hogy e kérdések nagyon zavarba ejtenének, ha eleve nem ismerném rájuk a választ. Ez az öreg ember problémája: az ember tudja, hogy *ugyanaz*, de bajosan tudná megmagyarázni és igazolni ezt a kijelentést. Az « Én » talán nem más, mint kényelmes megjelölés, éppoly üres, mint a « lenni » ige; — mindkettő annál kényelmesebb, minél üresebb. »

És a vers-ajánlásban (*Mélange c'est l'Esprit* = A keverék a Szellem):

« A naív, abszurd, kedves, különös óra szerint
Egy légy rabszolgája vagy egy törvény mestere,
A szellem csak ez a keverék
Amelyből minden pillanatban kikeveredik az ÉN. »

És ha a folyó nem tér vissza forrásához,
ha az alma nem ugrik fel
és nem tapad az ághoz —
oka: nincs türelmed hogy elhiggyed!

Y ZSOLTÁR

Kezem készen s hatalmasan rögtön rádcsap.
Megragadlak telt és kerek nyakadnál,
A tudás és az akarás alapjánál, a lélek és a szellem között.
Lázadó fejed tartójánál tartalak,
Fényeid tengelyénél;
Afelé kényszerítelek amit akarok, és te nem akarsz
És amit akarok hogy akarj;
Összeroppantva és szépen lábam alá gyűrlek, és ezt mondom: szeretlek.
Addig hajlítlak nyakadnál fogva, mígnem megértesz, jól és teljesen,
Mert Urad vagyok és Mestered.
Sírni és nyögni fogsz;
Valami gyengeség-derengést keresel szememben;
Felemeled és tördeled könyörgő kezedet, szép kezeidet,
nagyon könyörgő és fehér kezeidet,
mintegy tiszta szemedhez láncolva őket.
Elsápadsz, elpirulsz,
Mosolyogsz, csupasz karjaiddal körülfonod kemény lábaimat;
Szeretni fogsz, szeretni fogsz,
Mert én vagyok a te Urad és Mestered.

Z ZSOLTÁR

Kielégülésem agyrém; sohasem érheted el.
Nemde az Örökkévaló *teremtette megsértőjét?*
Nemde szándékos előretudásából hozta létre?
Nemde egy kertben szólította meg?
Nemde testet vett fel hogy jobban megismerje?

Tekinteted és mozdulatod egy kígyóé volt mely kígyót bűvöl.
A rózsák bebalzsamozták orcáit és fátylait.
Az éj mélységeiben voltak.
A csendnek felajánlották a sóhajt.
A kihunyó napot a születő naphoz kötötték tagjaik csomójával.
Megismerték egységüket; keresztezték erejüket; egyik a másikat lélegezte hosszan.
Mégsem ismerik egymást soha.

Pierre Emmanuel (1916-1984)

BABEL (1951)
JACOB (1970)
SOPHIA (1973)
TU (1978)
LE LIVRE DE L'HOMME ET DE LA FEMME
1. UNA OU LA MORT LA VIE (1978)
2. DUEL (1979)
3. L'AUTRE (1980)

Részletek

« *Je n'ai d'autre raison que de dire et de dire Que Seul Tu es.* »

(Emmanuel, *Seul*)

PIERRE EMMANUEL

Az ember és a költő

Pierre Emmanuel költő, a Francia Akadémia tagja 1984. szeptember 22-én hunyt el Párizsban. Gyógyíthatatlan betegség vitte el 68 éves korában. Utolsó akarata szerint temetésén csak felelsége és családja vett részt. Tisztelői és barátai szeptember 29-én az érte bemutatott szentmisén találkoztak a Saint Séverin-templomban.

Halála előtt pár nappal jelent meg utolsó « nagy műve » (*Le grand oeuvre*), amelyben mégegyszer összefoglalta költői világszemléletét: negyven könyve (versek, esszék) tematikája visszatér ebben a kozmológiában vagy világgenezisben — az 1951-es *Babel*-től *A férfi és a nő könyve* c. trilógiáig (1978-1980). Emmanuel talán a francia költészet legnagyobb mítoszteremtője volt; metafizikai költő a legjavából. A lét alapkérdései, továbbá a férfi és a nő kapcsolata kínozták: a nagy vallások mítoszait és a Bibliában található ősszimbólumokat szabadította fel, ezekkel fejezte ki személyes vívódásait — jákobi küzdelmét a megnevezhetetlen Istennel —, és korunk legidőszerűbb problémáit. Életművében az ágostoni történelemteológiát is fellelhetjük; a két szeretet két « várost » épít és a kettő engesztelhetetlen harcot vív egymással: Isten szeretete az ember alázatáig — az ember önszeretete Isten megvetéséig.

* * *

Qui est cet homme? címen írta meg 1947-ben első önéletrajzát, amelyben feltárja gyermekkorát és költővé « alakulását ». Igazi neve Noël Mathieu. A Pau melletti Ganban született 1916. május 3-án. Amikor megírta első jelentősebb költeményét (*Krisztus a sírban*), Pierre Emmanuel névvel jelezte: ez lett költői neve. Gyermek- és fiatalkora színhelye Lyon. Szüleit úgyszólván nem ismerte, mert kivándoroltak Amerikába és neveltetését apai nagybátyjára bízták. Igaz, háromtól hatéves koráig velük volt Amerikában, de ezekre az évekre nem emlékszik. Anyja búskomorságba esett, majd elborult az elméje. Apjával később « megismerkedett » Franciaországban, de ez a késői találkozás nem pótolhatta hiányzó apaélményét. A lyoni

lazaristák kollégiumáról meglehetősen negatív emlékeket őrzött; a több, mint « janzenista » nevelés tabuitól megszabadulva szertelenségeknek adta magát. Csak később szorította mederbe anarchikus hajlamait, gondolta át és alakította ki érett keresztény hitét, amely mindvégig küzdelmes maradt.

Kezdetben nem készült költőnek. Matematikai és filozófiai tanulmányokat folytatott, tanári pályára lépett. Döntő befolyással volt rá — 1938-ban — Pierre-Jean Jouve költő. Előtte Gide-ért, a *Földi táplálékok* írójáért lelkesedett, meg Paul Valéry tiszta költészetéért. Később mindkettőt megtagadta. Az igazi felfedezés a *Vérverejték* költőjének univerzuma volt. Ennek bevezetője (*Tudattalan, lelkiség, katasztrófa*) olyan világot tárt fel neki, amelyben önmagára ismert. Leszállt a tudattalan poklába, az őskáoszba, ahol a libido, a bűntudat, az elveszett paradicsom emléke, az embert mozgató élő és romboló erők kavarognak. Megélte azt, hogy az embert a káosz méhe hordja, onnan kell megszületnie az öntudatnak, amely rendet teremt és értelmet ad a létnek. *Vérverejték* a szellem Golgotája volt számára. Egyben — Jouve hatására — megértette azt is, hogy az ösztönök anarchiája nem lehet a szabadság szinonimája. Már korábban Pascallal barátkozott; a *Gondolatok* olvasása rádöbbentette az ember nyomorára és nagyságára. A nyomor, a bűn megismerése csak fokozta benne a szabadulás vágyát.

És mivel Jouve tudatosan a nagy keresztény hagyományba illeszkedett költészetével, abba, amelynek tengelye az Üdvözítő keresztje, « itt felismertem, transzponálva, alapvető elmélkedéseim irányát; mert a Megváltás misztériuma mindig fogva tartott. Itt, a *Vérverejték*ben ez a misztérium még nem hagyta el az embert: az üdvösség az emberi vérizzadás révén valósult meg — a felemelkedés, az áldozat által — úgy, hogy egyik ember felajánlotta magát a másiknak. Kétségkívül, Krisztus maradt a központ, de csak mint kép: mint abszolút mítosz, de nem mint megváltó jelenlét. De a transzcendens ég már mélyült a végtelenig a világ felett: a költő (Jouve) már megsejtette, anélkül, hogy meg tudta volna már énekelni, a fájdalmas ellentmondást, a csodálatos kiengesztelődést, amelyet tizenöt évvel később így foglalt össze:

A művészet mely Istenről beszél csak az emberről nyög
És a művészet mely embert mond csak Isten után sóvárog. »

És Pierre Emmanuel (önéletrajzában) még hozzáfűzi: « Igen, a haldokló Szarvas, a 'bűneim minden táján' haldokló Krisztus már hívott, hogy a művészet útjain megtaláljam az elvesztett Isten nyomát, akinek tekintete, úgy tűnt, kialudt, amikor láttam, hogy benne csak a saját képmásomat szerettem. »

Természetesen, Emmanuel túlhaladt később Jouve-on: « egy befolyást igazában csak akkor mérhetünk le, ha már egyszer integráltuk és túlhaladtunk rajta ». Mindenesetre maga hangsúlyozza önéletrajzában: « Azok, akik esetleg el akarják mélyíteni művemet, felfedezik, hogy a fizikai befolyás átváltozott választott rokonsággá, és hogy útjaink, eszközeink többé már nem ugyanazok, ha egyáltalán valaha is azonosak voltak. De nem tudom elképzelni, mi is lett volna művem Jouve nélkül; egyáltalán, nélküle költészetben fejeztem volna ki magamat? »

Pierre Emmanuel először Jouve révén ismerkedett meg a lélekelemzéssel. Később Freud felfedezését, és másokét is (Jungét), bőven kamatoztatta költészetében. Átélte a háború alatti ellenállást: 1941-ben írt és 1942-ben közzétett *Orpheusz sírja* c. verskötete már mint keresztény költőt és ellenállót ismertette meg; a háború után egyre meredekebben ível felfelé költői-írói pályája. Olyan művészként jelentkezik, aki « minden szót a maga teljességében vesz: életét a szavakba és a szavakat életébe helyezi ». Elkötelezett keresztény; a totalitárius rendszerek leleplezője, az emberi jogok védelmezője mint újságíró és a mass media vezető személyisége. 1968-ban a Francia Akadémia tagjai közé fogadta. Következetességét tanúsítja a következő tény is: amikor 1975-ben az Akadémia megválasztotta Félicien Marceau-t, aki Belgiumban a nácik kollaboránsa volt (rádióadásaival), Emmanuel visszautasította az Akadémia ülésein való részvételt. Soha nem tette be többé lábát a Kupola alá (a szabályok szerint továbbra is akadémikus maradt). Még akkor sem (igaz, már beteg volt), amikor jóbarátját, Léopold Senghort beválasztották új tagnak.

* * *

Emmanuel Charles Péguyről írt nagy tanulmányának ezt a címet adta: « A megtestesült Ige szolgája ». Ebben az írásában önmagáról is sokat vallott, miként Claudelről szóló esszéiben. Ezzel rész-

ben meg is jelöltük azt a szellemi égboltozatot, amely alatt költészete kibontakozott. Hozzá kell vennünk még Baudelaire-t, akiben később ismert önmagára, amint Baudelaire-ről szóló könyve 1982-es új kiadása elején vallotta (*Baudelaire, la femme et Dieu*). Tulajdonképpen ezzel kezdjük költői műve bemutatását, mert itt adja meg a kulcsot e mű értelmezéséhez, főleg *Una, Duel, L'Autre* címekkel a hetvenes évek végén írt trilógiájához.

Jouve és Baudelaire lényegében a tudatalatti poklába vezették. Baudelaire tanulmányozása a hatvanas évek derekán valóságos « kúrát » jelentett számára, mint maga vallja. Segítségével felfedezte az erotikum és a misztikum, a költői és a vallási kétértelmű kapcsolatát. A női szerepét életében és költészetében jobban megértette, és sikerült rendet teremtenie a szenvedélyek kaotikus világában. Baudelaire-nél tanulmányozta a nőimádatot, és így számot adott magának arról, hogy a nőinek milyen döntő szerepe van saját létfelfogásában. Baudelaire imádja a nőt, aki csaknem mindig Isten vetélytársa, sőt még ennél is több: a bűnösség érzésének első oka, a Rossz sátáni kétértelműségének magyarázata. Baudelaire számára a nő *a másik*, helyrehozhatatlanul; a férfi számára nem más, mint *tárgy*, de *abszolút* tárgy. « Az abszolút hiány tárgya, valami lehetetlen kultusz tárgya, tehát a kárhozatot jelenti. Ez a költő pszichikai és lelki tapasztalata, — *az ő* igazsága, ami kétségkívül halálát okozta. Minden erotikus megismerés egyik kulcsát adta így kezünkbe; ki tagadná ezt? »

Majd később, ugyanabban a bevezetőben, Emmanuel így folytatja, Baudelaire-rel együtt önmagát is értelmezve: « A Másik, a Nő egyszerre pokol és paradicsom, kifeszítve a férfit a vágyakozás és az örvény között: közvetítő a lét felé, és ugyanakkor a lét megcsonkítója. A Baudelaire-hez hasonló férfiak számára a nőiségnek ez a kétértelmű kísértése (kísértetjárása) a pszichózis szülője: ez élteti őket, mert állandóan halálra adja őket, szemfényvesztéstől szemfényvesztésig űzve őket, állandóan saját hiányuk szomjától, a folyton fokozódó szomjúságtól gyötörve. »

Pierre Emmanuel a nemek kettősségének, kimondhatatlan és helyrehozhatatlan kettősségének titkát kutatja egészen a szellem legmélyéig, az őskezdetek mítoszaitól a jungi lélektanig (Animus és Anima), a vallások és a filozófiák segítségével, felszabadítva saját élményvilágának szimbólumait. Költeszetének jórésze szimbólum- és

mítoszteremtés; az őseredeti és a végső *Egy* keresése, Érosz és Thanatosz égisze alatt. Újra akar születni — önmagától, úgy, hogy integrálja másik énjét, az Animát. Úgy véli, lehetséges ez a lelki újjászületés: a benne levő örök létnek egyszerre apja és anyja lehet. Ez a vajúdás mérhetetlen szenvedést jelent. Poklot is, hiszen önmaga bűvös köréből nem tud kiszabadulni. Megéli az űrt, az örvényt, a saját semmiségét. De a pokolból kiszabadítja az igazi Másik, amikor valóban megnyílik neki: a szeretetben rányit a Szeretetre. Ezt a genezist énekli már említett trilógiájában, de már előtte a *Sophiá*-ban (1973) és a *Tu*-ben (1978) is. Ezekben a köteteiben, miként már a *Bábel*-ben (1951) és *Jákob*-ban (1970), a Biblia mítoszvilágát aknázza ki. Mítoszt mondunk, mert Emmanuelt költészetének ezen a síkján nem a kinyilatkoztatott hit vezérli. Tételes hite inkább esszéiben, cikkeiben, előadásaiban fejeződik ki.

* * *

Barth és Kierkegaard (és mindig Pascal), továbbá J. Monchanin abbé és L. Massignon, de Simone Weil is (mint Pilinszkynek) segítettek neki abban, hogy tisztázza világnézetét és keresztény hitét. Mítosztalanította a pszichoanalizist és a bűntudatot; felismerte, hogy a szabadulás útja az, ha Isten előtt bűnösnek valljuk magunkat: « Bűnös vagyok, vagyis felismerem magam a Te fényedben, amelynek ez a felismerés egy sugara. A bevallás a kegyelem megállapítása: éjszakámban Te megadod, hogy megsejtsem e fényt és magamon érezzem sugarát. Bűnös vagyok: üdvözlöm, hívom fényedet azokon a pontokon is, ahol megkeményítem ellene sötétségemet... Mihelyt bevallom bűnömet Neked, Rólad is vallok: a te ragyogásod és az én sötétségem közötti aránytalanság a fájdalom kiáltásában és az öröm villámfényében nyilatkozik meg — egyszerre, elválaszthatatlanul. A szív legmélyebb imája, a legcsupaszabb és legegyszerűbb a többesszámú könyörgésben fejeződik ki: Uram, irgalmazz nekünk! És e kiáltás egész ereje egyetlen szóba, a megszólításba sűrűsödik: Uram! »

Emmanuel fokozatosan fedezte fel elvakultságát: nem akart elfogadni más Istent, mint akit ő adott saját magának; visszautasította Istent, aki önmagát adta irgalmában, aki felajánlotta az üdvösséget. Visszautasította a másikat és a Másikat. Amikor megnyílt

szeme, jobban látta korábbi elvakultságát: szemén a hályog Isten napjától keletkezett. Megértette, hogy az Isten előtti mindennapi megalázkodás az egyetlen kifürkészhetetlen nagyság: « az isteni Szegénység, amelyet megosztasz azokkal, akik szeretnek Téged. A legnagyobb emberi művek és az egyetlen szeretetből fakadó önátadás közötti aránytalanságnak, amikor ezt tudatosítottuk, meg kellene változtatnia egész gondolkodásmódunkat és fel kellene forgatnia értékrendünket, elsősorban a művészetben. Elsősorban: mert a művészetnek a mozgatója a Te Szereteted fénye, amely a szívünk mélyéig szüremkedik és teljesen megváltoztatja kapcsolatainkat. Az a művészet, amely már nem 'megkaparintja' a te fényedet, hanem attól 'elkapatja' magát, vagyis annak foglya lesz, nem úgy lopja el többé az égi tüzet, hogy az árnyak harcát lelkesítse, hanem azt megkapja, hogy kibetűzze Arcodat, amely bennünk az éjszakából kibontakozik. »

Emmanuel felfedezi a Közvetítőt is, a megtestesült Igét: « Isten emberré lesz, és így beoltja az egész emberi fát; Istenben *vagyunk*, és nem lehetünk másképpen. Nem mi élünk, hanem az Istenember bennünk e beoltódás által. Csak ez az alternatíva marad: vagy Isten holt fája leszünk, vagy isteni gyümölcsöket érlelünk... »

A költő reflexiója imában folytatódik:

« Hiszek Benned. Sohase szakítottam el gondolatomat misztériumodtól, amely tovább működik bennem, és amely — minden látszat ellenére — életemet a Kereszt előtti hódolattá teszi. Amikor megkísérlem pontosan kifejezni ezt a hitet, amely megragad engem inkább, semmint én karolom át, és amelyet művem nagy részében kifejeztem, a Getszemáni kertben találom magam, keresve Arcodat. Jóllehet hiányzik szeretetem, azt mondhatom, hogy sohase szűntem meg szeretni Téged, még akkor sem, amikor csak mint költő gondoltam Rád. Milyen heves képzelőerővel kutattam akkor vonásaidat, én, aki oly kevéssé vagyok keresztény könyveimen kívül! Oly kevéssé keresztény? Szavaim állandó hatóereje révén teljesen áthatottál: Te voltál titkos vendégem, még gyalázatos helyeimen is. Kereszténynek lenni ezt is jelenti: beszennyezni magunkban a Szent Arcot, aztán lemosni azt a szégyen könnyeivel. Talán hosszú ideig költészetem volt kölcsönös kapcsolatunk lényege: úgy gondoskodtál rólam, hogy meghagytad művészetem szabadságát, tehát hogy a magam módján lassan valósítsam meg a szimbólum rejtett részét, hogy a láthatatlan felé elmélyítsem azt a 'valót', amelyben képte-

lenség élni Nélküled. Ma megkísérlem megközelíteni misztériumodat; — többé nem pusztán a képek révén, hanem olyan gondolat révén, amely megragadta értelmemet, jóllehet tartalma (tárgya) megragadhatatlan marad számomra. »

Még számos ilyen szép vallomást idézhetnénk a *La face humaine*-ből, ahol Emmanuel összegezte hitét, jákobi küzdelmét Istennel. Elfogadta Isten bocsánatát, kegyelmét. « Bármint legyen is, elfogadtam a bocsánatot. Egy új élet kezdődik. Ez teljesen ellentéte az *álmodott életnek*. Szigorú nyugalom. A kívülről jövő hideg levegő megragad. Kiléptem önmagamból: szemközt állok. Mindenütt a Jelenlét, és ezen kívül semmi más: az egyedüllét rettenetes pillanata. Nincs több lendületem, nincs több erőm: legyőzettem és meggyőződtem (*je suis vaincu, convaincu*). Megnyílik a mindennapok határtalan sora... A dolgos valóság: de Isten műve, és ebben részem van. A legkisebb gondolatok és tettek is, ha kellő figyelmet fordítok rájuk, kimondhatatlan erőt közölnek: minden Ajándék. Megállok a síkság szélén és körültekintek a kerek láthatáron. Nagyon réginek és megalapozottnak érzem magam. Én, az ember. Ezen a lapos és biztos talajon megkezdődik az új élet, minden nap feladata. »

Pierre Emmanuel a tavaszt hirdeti az ateizmus telében: « ... Közel fél évszázadon át télben éltem; de folyton éreztem a tavasz mozgolódását és azt az egyre fokozódó vágyat, hogy jövetelét hirdessem. Mert ennek hirdetése is hivatás: az ember részvétele a közös teremtő Aktusban... »

* * *

Una, Duel, L'Autre trilógiájának közös címe: *A férfi és a nő könyve*. Az 1980-ban megjelent 3. rész (*L'Autre = A másik*) bevezetőjében többek között így vall *Orpheusz sírja* költője: « A szerző élete: Euridiké, Éva. A nő mindig elmenekül tőle. Vagy talán a szerelmet akarja megérteni egyre messzebb az abszolút felé? Egyszer Orpheusz, másszor a kígyó: sohasem Ádám, az egyszerű férfi, aki egy nővel foglalkozik, nem pedig a nőivel. Láthatjuk, miben érzi magát bűnösnek a szerző: e nagy álom miatt, amelyet öntudatlanul hajszol élete mindennapjain át. A férfi és a női elemi képességeinek álma; és a szerelemé, amely a kettő misztikus ölelkezése;

mindegyik beleolvad a másikba. Ebben a trilógiában minden az igazi vagy képzelt férfi és nő között történik: de ami így a szellemmel megtörténik, egészen más természetű. Úgy tűnik, valami archaikus tapasztalat ébredt fel benne, nem minden veszély nélkül. Vajon az Őselvétől elszakított szerelem radikális felmagasztalásáról van szó és a szakadás miatt bekövetkezett bukás gyötrelméről? A szeretők kozmikus szenvedélye között — akik *egyek* akarnak lenni, hogy helyettesítsék *az Egyet* — és a megosztott, befejezetlen szerelem között — amelyet az emberpár a bukás után megélt —, ott van-e valami katasztrófa villámfénye, amelynek emlékezete fajunkban feneketlen lenne? E *feneketlent* a szerző úgy éli meg, mint saját szakadékát és ugyanakkor lényegét. Itt lakozik az ember másik természete, a *kígyó*, az abszolútum visszautasítója: az erotizmus sátáni lelkiség. Innen van a költő eredendő kétértelműsége, aki számára az emberi szerelem egyszerre az isteni szeretet szimbóluma és annak felfordított képéé, az olthatatlan szomj, amelyet az elcsábított csábító megérez Évánál... »

Emmanuel hangsúlyozza, hogy a férfi-női kettősség az ő alapélménye (Animus-Anima bonyolult kapcsolata is idetartozik, amint később megmagyarázza). Ez nem a lét *teljes* tapasztalata, de számára ennek teljessége csak a férfi « nőért-lenni » élményén keresztül lehetséges. « *Animus* és *Anima* gyötri egyiket a másikban (a férfiben a nőit és a nőben a férfi-elemet), egyiket a másik által és a másik ellen, valami begöngyölődő ciklikus rendszer belsejében, amely önmagát falja fel ott, ahol hiányzik egy transzcendens alak — Atya, Teremtő —, amely megtörné ennek az örök visszatérésnek bűvöletét, visszavezetve egyszerre a halálhoz és az anyaölhöz. Amennyiben a férfinek sikerül magában kialakítania az Atya képét, és vele az őt tisztelő fiú viszonyába lépni — ellensúlyozva az örvénylő Anya, a szakrális női iránti tiszteletet —, olyan mértékben kiszabadul a nő bűvöletéből és őt is megszabadítja a magáétól... »

Pierre Emmanuel erről vall a trilógiában. De már 1973-ban a *Sophia* nagy zárókölteményében (*Rosace* = *Rózsaablak*) mindent összefoglalt. *Sophia* « a csíra kezdettől fogva », « Isten belső égboltja », az anyaméh, a Női, a történelem előtti kultuszok Nagy Anyája; de ugyanakkor az ószövetségi bölcsességirodalom megszemélyesített Bölcsessége, amely a teremtésnél Istennel játszadozott (az egyház Máriára is alkalmazza), Isten jelenléte és energiája dicsősége, terem-

tő Lelke... Az orosz ortodox teológusok kifejtették ezt a század elején (pl. Sergej Bulgakov szerint ez a Bölcsesség « a Szeretet Szeretete», az a lendület, amely Istent a világ felé, a világot Isten felé viszi...). Jung is foglalkozott az eszmével, igyekezett a bibliai hagyományt megnyitni az ázsiai lelkiség felé. Emmanuel mindezt tanulmányozta és költészetében — utoljára a *Le Grand Oeuvre*-ben, e gigantikus kozmogenezisben — ki is fejezte.

Az említett *Rózsaablak*ban vallja:

« Bölcsesség!
Téged kerestelek minden nőben
És mindegyikben feltétlenül kerestelek
De a nők nem értettek meg engem
És a férfiak számára ez a nőző férfi vagyok
Csupán néhányan a papok
Közül sejtették meg...

. . . Mielőtt tudtam volna hogy létezik Atya
Szerettelek Sophia
Megtanítottad mi az ember
Ki miatt mindig kétségbeestem
Önmagát teremti-lerombolja
A te mosolyodban... »

Emmanuel idővel felfedezi — az 1965-ös *La face humaine*-ben bevallja —, hogy amikor leszállt a tudatalatti poklába és ott az emberiség ősmítoszait kereste, részben mesterségesen szította saját fájdalmát, tudatosan növelte a káoszt és a bűntudatot. A psziché pantheonját bálványokkal népesítette be; ikermását meghurcolta, de gyötrődésében nem talált szabadulást. Bűnös nárcizmusa volt a pokoli kör.

Az *Una* 54. énekében így fejezi ki belső gyötrődését:

« Te kihez esengek létezel számomra?
Te oly valós női! te vagy — avagy én magam —
Ki ezt az egy én által kitalált szerepet játszod
Kiről játszva azt képzelem hogy az árnyékom?
Mégha játék is csupán milyen kegyetlen

Bár nem érintlek s nem érintesz engem
Mégha magam játszom is a két szerepben
Mégha hasztalan várod is e játék végét
Jelen vagy a színház közepén hol folytatom
Magamban ki énem rejtett álarca vagyok
A kínos párbeszédet másoddal mely bennem
A hasztalan vágyott szerelem származéka. »

Végül a « párbaj » elcsitul, amikor az « én » és a « te » az igazi szerelemben « mi » lesz. Amikor a nárciszként magát szerető kilép önmagából. Nem tűnik el az én és a te, hiszen az igazi szeretet differenciál. Az egységben megmaradt a gazdagító különbözőség. *Duel* 122. éneke vall erről:

« Emlékszel? hosszan egymást nézve
Megéreztem az örök pillanatban
A lelkemet amint szemed színére
A mélyedből felszállt remegve
Szemérmesen mint fű között a forrás
Csak Te meg én voltunk a nagyvilág
Az égbolt íve a mi homlokunk
Tövétől nyílt s egymásnak láthatárt
A mély megismerés mosolya tárt
A másik volt a szép nap ajándéka
Tekintetünk egyetlen izzó fény lett
Megtudtam végre ki vagyok s hogy élek. »

Igazi újjászületés ez. De nem önmagát szüli a költő, hanem a szerelemben, a két személy kölcsönös önátadásában születik újjá és ismeri meg önmagát is, a másikat is. *Connaissance = co-naissance*, megismerés = együtt-születés; Claudel szójátékát megfordítva is alkalmazhatjuk.

Vége a rossz álomnak. A költő kiér a napfényre. Meghal a semminek és megszületik az egyetlen Élőnek. Mert a szeretett Teben felfedezi az Abszolútot, a Teremtőt, a Szeretetet, amely — mint Emmanuel mondja valahol, Dantét idézve: « mozgat Napot és minden csillagot »; a világgenezis Őselve.

* * *

Albert Béguin találóan jellemezte Emmanuelt: « Számára a nyelv veszélyes és szabadító eszköz: általa a tudat meghódítja a történelmet és átalakítja azt, megragadja a rosszat és ellentétét, előre jelzi a jövőt és arra kényszeríti, hogy elbűvölő kényszert gyakoroljon ránk ». Vagyis a költő Pierre Emmanuel egyszerre az antik látnok és a bibliai próféta. Teremtő szellem; újraéli és alkotja szimbólumaival és mítoszaival a világ kozmikus genezisét, a tudat megjelenéséig és Abszolútum-kereséséig. Áradó retorika és hermetikus tömörség jellemzi egyszerre. Retorikájának mentsége, hogy az írás szükségszerűség számára. « Az *Evangéliumos-könyv* szerzője átment az Isten halála élményén, hogy végül rátaláljon a misztériumra, az egyazon Isten haragjára és irgalmára. Költői műve a szavak végeláthatatlan kavargó körmenete az égő csipkebokor felé. Azok, akik szemére vetik özönlő szóbőségét, legalább ismerjék el azt, hogy szükségszerűségből írt: lángoló retorikája tanúskodik erről » (Hubert Juin).

A fiatal költő kétségbevonta az ember megjelenésének értelmét és a teremtmények továbbélését a háborútól pusztított földrészen, az abszolút rossz uralma alatt:

« Míly szörnyű kínban fogant e vajúdó világ?
és a fény micsoda öntépő szenvedélye
gyúrta gyémánttá kőkemény sűrűségét
mit felfal a behemót örök Éjszaka? »

De *Bábel* (1951) prófétája már messze lát, a megújulást sejteti:

« Bábel halomba tornyozhatja meddő álmait
S a zajból tömböket hasíthat rettegése ellen,
Végigrakhatja rabszolgákkal lépcsőit rákényszerítve
Rabjait, hogy lábához lerogyva zengjék magasságát,
Árnyéka még a lábáig sem ér e nagy hegyeknek,
Melyek teljes megvetésük árnyékát vetik rá Bábelre:
És lám az Örökkévaló ott fenn az idő kilátóján ülve
Hallja amint a falrésekben nő a zsendülő fű
S a vadzab szétfeszíti a hatalmas építményeket! »

Majd a pünkösdi teremtő Lélek látomásával válaszol a bábeli káoszra:

« Vigasztaló! Te lángbaborítod majd tüzeddel,
Pünkösd parazsával a föld egyetlen lelkét,
Minden embert, kiket az egy-Ige egyesített
Egyetlen templommá, egyetlen üres sírrá,
Egyetlen vázává a Lélek áldozatához. »

Még személyesebben vall az 1970-ben megjelent *Jacob*-ban. Itt csak a záróversből idézek:

« ... Bevezettél engem
A nász sötétjébe.
Téged nem látni: látni Téged
Megvakít fénylő jelenléted.
Csupasz és semmi vagyok
Előtted Kitől csak azt tudom
Hogy semmi és meztelen vagyok.
Csak azért vagyok, hogy mondjam, kimondjam:
Egyedül Te Vagy. »

(*Seul*)

Az ember a látható és a láthatatlan határán küszködik Istennel. A bibliai Jákob bármelyikünk: éjszakánkban Istennel birkózunk, hogy kicsikarjuk Tőle nevét, hogy megtaláljuk a lét értelmét. Pierre Emmanuel egész élete és költészete értelemkeresés és egyszerre Isten-keresés. Ezt fejezi ki emberi nyelven, költői teremtésével; de ezt a keresést és találást, majd az újabb keresést a világban jelenlevő Bölcsesség, illetve az Ige, majd a megtestesült Ige jelenléte vezérli. Krisztus az égő Csipkebokor, Emmanuel, a velünk-lakó-Isten. Amikor Istenhez szól, már ezt az Emmanuelt, a köztünk lakó, megtestesült Igét szólongatja:

« ... Ahhoz a szavamhoz, amelyet Te adsz
Téríts meg engem: egyedül Te vagy az értelem.
Tedd egyre figyelmesebbé nyelvemet.
Taníts meg hogyan beszéljek Hozzád
Ha magamhoz szólok. Ha máshoz szólok.
Mégha vitába kezdek is Veled
Legyen dicséret tiltakozásom.

Hogyan is énekelnék ha nem szállnék Feléd?
Szólhatnék anélkül, hogy Leheletedet ünnepelném?
Ünnepi mise bármily parányi párbeszéd
Ahol te töröd meg a csend kenyerét.
A Te Igéd legyen áldott!
Aki új Emmauszt teremt
Minden találkozással. »

(*Emmausz*)

Egészen személyes hitvallás, mintegy a költő lelki útjának összegezése a TU (1978) *A találkozás* c. hatalmas költeménye, amely a Názáreti Jézushoz — az Atya Igéjéhez és Mária Fiához — szól; az Igéhez, aki által és akiért minden lett, és aki megtestesülve összefoglalja a teremtett mindenséget. A néha csak ritmikus prózának ható vers időnkint felszárnyal: főleg amikor a hitvallás vallomássá izzik. Teilhard de Chardin kozmikus víziója sejlik fel hátterében, de ugyanakkor az öregedő költő kozmogóniája (néhol szinkretista felhangokkal) is belejátszik ebbe a himnuszba.

. . . Mert az Ember az ősbukástól Arcod keresi
A szellem küzd hogy testté legyen és küzd ellene
hogy azt átalakítsa
A gondolat minél inkább szorítja káoszát annál inkább felébred
a mélységek gyönyörére
Minél hasítóbb a vágy hívása annál inkább kibomlanak
a nagy teremtő körök
Te az Egy az elgondolhatatlan határ felé megtapasztalod
a veled ellentétes megosztottságot
Te az Egy Te vagy ez az elgondolhatatlan egyetlen mágneses pólus:
Az Alfa és az Ómega.

Kiválasztod az Embert, ezt a tudatos atomot,
hogy belezárd a világok ciklusait.
A hétköznapi szürkeség legcsekélyebb tette
rögtön az egyetemes harmóniát érinti.
Midőn az én központtá pöffeszkedik, tehetetlen,
minden menekül tőle és ő is önmagától
De a Világmindenség az Emberrel egy —

belefeledkezik és nem meri kimondani: Én
Aki magától semmire sem képes,
mindent megtehet ha Egy az Akarattal.
Amikor ezt mondja: Én, a századokon át visszhangzik tekintélye...

* * *

Emmanuel, aki felfedezte a Jelenlétet, a másikat és a Másikat, költészete feladatának a figyelmet, a csendet és a szemlélődést jelöli meg. A költészet imádság lesz: az abszolút Te szólongatása és párbeszéd az emberekkel. A szeretet kifejezése. « Szólni annyi, mint szeretni. Szeretni nemcsak a nyelv(ezet)et, hanem a szellemet is, amely kifejeződik benne. Minél inkább bensőségessé válik a nyelv szeretete, az ember annál inkább érzékennyé válik a szellem követelményei iránt. A nyelv szeretete egy bizonyos aszkézishez vezet: ez a csend általi nevelés, a csend fokozódó íze a szavakban, óceániz. A szó szeretete = a csend szeretete: a *szólás* e belső elmélyülésben fokozatosan a *hallgatás* visszhangja lesz. Lassankint a lélek kezdi megérteni, hogy egyedül a csend szeretet... » (*Az emberi arc*).

« Hozzád kiáltok, Téged hívlak, tüdőm Vendége.
Felszít némaságod, mikor szólongatlak.
Kitépem tüdőm, hogy Neved kicsikarjam,
Te, akit mindig megnevezlek, még ha Nem-et mondok is,
Teljesen Távoli, titokzatos Megfoghatatlan. »

(*Ki ragad meg?*)

BABEL (1951)
BÁBEL
(Részletek)

KRISZTUS SZÍVE!

A Golgota ősi története, a Szent Arc, a szent asszonyok, a katona, aki lándzsája hegyén tartja az epével átitatott világot, ugyanaz, aki ugyanazzal a vassal vizet fakaszt az Igaz kebléből...

Annyi ima, aszkézis és extázis századai és annyi csiszolt térd a kálváriákon és annyi sápadt nap a festményeken és annyi könny patinája és annyi végső sóhaj az elefántcsontfeszületen...

* * *

A kereszt és a kerék által, a tűz és a tőr által, a bárd és a kötél által, a történelem közös árkába hull a sok-sok kivégzett! És az emberek emlékezetét mégis csak egyetlen egy szenvedése tartja megszállva. A többiek szenvednek és meghalnak: a halál irgalmaz nekik, és utolsó leheletük pillanata az örökkévalóságot hozza el homlokukra. Mintha sohasem gyötrődtek volna: mintha csak átlósan haladtak volna — a keresztet kikerülve —, hogy elérjék a közös küszöböt. Ezért a hóhérok lelkiismeretfurdalása nem tartós: egy gyermekmosoly eloszlatja, — vagy az a cseresznyefaág, amely megérinti őket, amikor munkájuk után hazatérnek. Íme, újra emberek az emberek között, és jól van ez így. A halottak emléke nem zavarja az élőket, mint ahogy egy felhőcske árnyéka sem a tó tükrét; mint ahogy a sirály szárnya nem veri fel a mély hullámokat; és jól van ez így. Ha a kivégzettek zokogása megrekedne torkunkban, az egész föld Káin óta fulladástól pusztult volna el. Valójában nem élhetnénk többé, ha nem lennénk a feledésből született, a feledésből élő és csakhamar a feledésnek szánt teremtmények. És mégis: semmi sincs elfelejtve, minden pusztában ejtett könny végül is átszűrődik az örök kendőre, minden arc Arcához, a Jelenléthez, amelynek teljes terjedelmét kitöltik a tűnő jelenlétek: íme, minden pillanat minden könnye hull, fokozatosan felkavarva a történelem

nagy köreit, fajunk nagy ciklusait, az éjjeli ég rendjét. Minden összefügg: és visszatér a most megélt pillanat végtelenségéből, már szétosztva a magasság szélső hajlatáig és azon át behatol egészen a Központig, ahol állunk, amely sokkal mélyebben bennünk van, mint mi magunk. Valójában nem tudnánk tovább élni, ha tetteink visszatérve arcunkba vágnának, e pillanatnyi pálya után, amelyet befutnak az időtartam minden irányában: mégis visszatérnek, de alattuk egy Másik inog, aki értünk magára vette a világ minden bűnét, amit mindegyikünk az összes többi ellen elkövetett. Ezért a Golgota ősi története továbbra is kísérti az embereket. Nem azért, mivel egy ember elszenvedte a kereszthalált: annyi más még jobban szenvedett, — annyian, akik talán azt kívánták, hogy szegezzék őket az ajtóra, hogy gyötrelmüknek vége legyen! Hanem mivel egy ember a világ csúcsán örökké haláltusát vív, mivel ebben a kétezer év előtti örök órában — amely egyedül nem suhant el, mint a többi, az egyedüli, amelyet mi tűnékenyek megélünk örökké ebben az emberben — örökké szenved testében, amely a miénk és lelkében, amelyet elfojtunk magunk mélyén: elszenvedi valamennyiünk szenvedését és emberi gyengeségét, minden igazságtalanságot, amit okozunk vagy elszenvedünk, az áldozat fájdalmait és a hóhér kéjelgéseit, és kimondhatatlan közös nyomorukat, és mindennek elviselhetetlen abszurditását... ».

PROPHÉTIE DU SOIR

ESTI PRÓFÉCIA

Sok-sok a szóbeszéd s a szél itt ebben a világban,
Temérdek a kavics s a megbicsaklott lépés.
De a hegyek magányosan a csendben ülnek.
Hallgasd csak masszív méltóságuk estelente,
Midőn a völgyeket a kezdetek békéje már belepte
S az egynapos talaj árasztja ömlő frisseségét.
Hallgasd. Az űr egyetlen csillag, egyetlen harang
Kolompok hangjától körülhízelgett pásztorének
Amely elvegyül az istállószagú nyáj boldog békéjébe
— Ó magányosság — te fáradt szívek ős-szentsége...

* * *

Egyetlen nyelv: sas szárnyal fenn és a kövön
A zerge biztos lába csúcsokat keresve. Egy szikla
Vezérli lépteit a szakadék felett. A szirti fa
Szédítőn áll az ég felé vetett gyökérzetével.
A dal aláereszkedik már a tanyákra, de emléke
Az álom szélén lázba hoz még egy fagyott forrást
Hová az álom istenei inni térnek meg
A tarka fényben, gondolatban fürdő levegőn át.

Bábel halomba tornyozhatja meddő álmait
S a zajból tömböket hasíthat rettegése ellen,
Végigrakhatja rabszolgákkal lépcsőit rákényszerítve
Rabjait, hogy lábához lerogyva zengjék magasságát,
Árnyéka még a lábáig sem ér e nagy hegyeknek,
Melyek teljes megvetésük árnyékát vetik rá Bábelre:
És lám az Örökkévaló ott fenn az idő kilátóján ülve
Hallja amint a falrésekben nő a zsendülő fű
S a vadzab szétfeszíti hatalmas építményeit!
(A fűtömeg belepte már a romhalmazokat)
Megmarad a csillagok tüzét imádó pásztorének,
Egy ottfelejtett ekevas a szántás szögletén...

VENI CREATOR

Vigasztaló! midőn épp az est takaróját
Arcomra húztam, hogy fajtámmal kihunyjak,
Zene ébresztett fel. A szél zenélt
Csontjaim között: vagy talán a föld
Kivetve a kohóból; az estharmat zománca
Pattogzott meleg talaján. Így sírnak
A századok, ha kihúzzák a sírokból,
Melyeket a forró Ázsia homokja fedett,
A holt Birodalmak vázáit. Ha felfüggesztem
Dávid hárfáját a fűzfaágra, látom
A szent Király táncol a frigyszekrény körül;
S ha a Könyv a szél parancsára kitárul, ím
Moáb felett Jeremiás furulya-siralma hallik.
Egy sem hal meg a nagy szavakból. Tudom már
Az ige egyedül örökkévaló: lélekígéret,
S egy nap jönni fognak lelki emberek, kik
A nyelv szilárd talapzatára állva
Fedetlen arccal imádkoznak, tekintetük
Nem rejtik el szégyenkezve süvegük mögé
Mert ha az ének
Fátyolos és hörgő hangja a Keresztelőnek
Azért van ez, mivel az ember — sár-szülötte —
Sebtől lukacsos még, teljesen ki nem égve
Beszélni tud csak, énekelni nem. A lelke
Ritka mint lég falak közé bezárva:
Semmi sem viszi a hangot messzebb önmagánál,
Csak a kövek felelnek a költő szavára.
De ha nem is hallják, beszívják ezt a hangot
És egyszer majd felismerik az emberi tüdők, hogy
Leheletük a Szó volt, oly természetes,
Mint levegő vagy napsugár a pőre bőrön.
E nap majd látni fogja, hogy a föld megáll, mint
Fazekas korongja, ha a váza kész már. S Te

Vigasztaló! Te lángbaborítod majd tüzeddel,
Pünkösd parazsával a föld egyetlen lelkét,
Minden embert, kiket az egy-Ige egyesített
Egyetlen templommá, egyetlen üres sírrá,
Egyetlen vázává a Lélek áldozatához.

JACOB (1970)
JÁKOB

(Részletek)

LES BÉATITUDES
A BOLDOGSÁGOK

« Boldogok a lélekben szegények,
Mert övék a Mennyek Országa. »

Ők az élő víz mely emlékezik forrására
Szabadon szökellő és ragyogó víz.
Vidám mint a zerge a nagy hegyekben
Békés mint az ösvény a gyümölcsöskertben.
Folyása az Isten ideje az emberek között
Benne minden önmagától szabadon tündököl.
Tökéletes csupaszsága oly tisztává teszi
Hogy e víz semmit sem tud kristályfényéről.
A lelki szegénység tekintete mindenütt
A Szépség szerelmetes tükre.
Benne tükröződnek a száraz talaj repedései
A kiéhezett szemek hol semmi sem sarjad
Még a csökönyös gyom a kétségbeesés sem.
A riasztó üreges arcok küszöbén
E tükör látta lángként inogni a lelket
És kiolvassa a világ ítéletét mikor a semmi
Fújja a lángot és egyedül tanúsítja hogy ő az Isten.
Elmeríteni a szemet a továbblétező ember-lyukba
Hitemre! rémülve kutatni egy kiáltással
Annyi mint érezni mily megkövült nem-mel
Veti magát a csupasz hit az Irgalom feneketlen mélyébe.

Az aki egész nap munkálkodik
Tudva hogy semmi jóra se képes
Aki remél anélkül hogy valamit várna kínjától

És teljesen odaadva magát tudja hogy semmit sem ad,
Aki a távollét idején talál Istenre
Kiaszott emberségünkben ásott kútra
Aki csak könnyeivel bizonyítja Istent
Vigasztaló mivel maga megvigasztalhatatlan
Aki alázatosságból hajlandó elveszíteni
Azt a kis vizet hol szelleme egyedül oltotta szomját
Ő a forrás ahonnan örömét meríti maga a Forrás
A szökellő szomjúság melyből az öröklét él.

« Boldogok, akik sírnak,
Mert megvigasztalják őket. »

Azok kiknek könnye az éjszakai eget szemlélve
Olyan szívből száll fel mely nem tud többé rab maradni,
Olyan lélekből amely csupa hiány, ciszterna
Minden szomjúság öröktől kiáradó teljének:
Isten a kemény időknek teremti őket. Ott vannak
Mindenfele az ember-sivatagban hol ritkák a források.
És még ritkábbak a könnyek! Az ember amint előremegy
Egyre jobban eltömi magában a forrásokat és kineveti
A süket lélek uralmát mely menekül tőle.
De a források művészete nem vész el: sem a remény
Hogy nem apad ki soha az itt vájt hiány.
Itt: a teljes tagadás közepett. A távollét kutatói
Fáradhatatlanul fúrják a betömött kutakat.
A könnyek adománya szükséges a gondolatnak,
Az elvakított ész könnyek között imád
Isten rajtuk át világítja meg de meg nem égeti.

Könnyek! mindenkit egyazon Éjbe burkolva
Hol csillagok szórják be az Áldott Arcát...
Általatok engedi Ő, hogy színről színre elviseljük:
Az elvakított szem harmat-tekintetet könnyez
Mely elenyész Isten látásában és folyton újjászületik
Gyöngy! egy fekete és sebzett fókuszpontból.
Boldogok ezek az örök villámsújtottak kik a tüzet

Idevonzzák hogy könnyekké változtassák: kiégetve
A Látás tüzén fajunk sötétségét
Napragyogásúvá mossák a hályogunkat.
Vakok a vigasztalan szerelem és a kegyelem által
A láthatatlan ragyog és Isten önmagát látja bennük
Mint az első reggelen a világ az ő szemükben.

« Boldogok a szelídek,
Ők öröklik a földet. »

Ők Istennek a belélegezhető lég az emberek között
Nélkülük a gyilkos emberiség elpusztulna
Megfulladva saját leheletétől. Jelenlétük
Mégis szerényebb közöttünk
Mint a májusi ösvények szélén a pünkösd
E loncág melynek illata a szívhez tapad
Mint az édes bor mámora észrevétlenül.
Csendjük izzik belül ebben a lángnyelv-
Bokorban. A szentlélek tűzmézet rejt belé,
Lankadatlan száll fel a dicséret innen
Hol minden méh örömet talál, minden gondolat.
Mosolyuk: bizakodó tavaszi reggel.
Mivel a rosszat a nyomorban megismerték
Még a legrosszabban is csak a jóságot látják,
A legfeketébb sötétséget megvilágítja nekik
A könnyek szivárványa és látogatása,
A föld úgy hajlik a bocsánat alatt mint a vessző.
És ha vérüket kívánja hogy elcsituljon
Ez a kegyetlen szomj amelyet annyira szánnak
Semmiféle fal nem védi a szőlőskertet. Szőlejük
Mindig időben érett hogy lábbal tapossuk.
A hóhér már helyet készített a kádban
Nekünk megrögzött cinkosainak maga mellett.

Ó névtelenek! robotjuk mindig a hallgatás.
Lelkük minden zajt a csendbe olvaszt
Melyet az ember többé már nem hall a dolgok felől.

E lélek figyelmes a fa és szikla nevére,
Mint az állatok szeme kérdez:
Tevékeny tükörként jelen van Isten előtt
Akitől, hogy megossza azt az egész természettel,
Az egyszerű és titokzatos értelmet kapja.
Ezért mi megöljük a szelídeket: elpazarolva
Az értelmet melyet semmibe veszünk félve tőle.
A szelídek kihívják a láthatatlant
Tekintetük tűrhetetlen: vájjuk ki azt.
De eltelve vérüktől és mosolyuktól
E szép világ akaratunk ellenére is az ő Országuk.

« Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák
az igazságosságot,
Mert majd kielégítik őket. »

Azok talpa alól ették a sárt kik őket eltaposták
Az arcukat köpésekkel borították
Hogy Isten e kehelyből igya arcát.
Nem illik hogy egy próféta is elvesszen
Jeruzsálemen kívül. Megkövezik tehát őket
A Templommal szemközt. Fenn a tudósok, komoly
Oszlopok, ugyanúgy a Törvény ocsmány gyomra:
Lenn a csőcselék röhög köveknél keményebben.
Annyi pökhendiség, annyi ostobaság. Isten talán
Hiába jött el. A hiábavalóság ez a tükör
Ahol az abszolút távolléten át mutatja meg Magát:
Igazságossága elhagyja övéit egészen a halálig,
Mivel Maga is Igazságosságára hagyatkozott.

A koldus csészéje: Isten üresben. A tárt tenyér
Szögekkel átlyuggatva. Talán bele kell köpni
A csészébe, a kezek sebeibe, a jótevők
Arcába? mert a jóság hízeleg és vakarja
Viszkető testét a jó koldusok szelíd szőrinél.

Félelemből: a száj gonosz a szegények nevében
Hogy követelje pohár vizük és marék rizsük
— Jelképeid Egyetlen Szükséges. Ily keveset
Kérve az ember nem oly szegény mint Isten,
Majdnem annyira elmosódott mint Isten e földön?
Emberek egyrakáson, egyre fojtogatóbb szám
Mely eltömi nekik az eget és az arcot:
Egy napon e szájak egyetlen vulkánná lesznek
Egyetlen gettó, a mélyből a városok szívére köpve.
Minden szem ha halni nem akar e lyuk lesz
A tömegek üvöltenek a szemekből és a torokból
Kiáltásuk lakhatatlan némaságában.

Isten ott is megőrzi csendjét. Összegyűjti
Az erőszakosok arcát hogy megmossa ott.
Ő az, aki emlékezik az arcunkra,
Nincs egy darab kenyere hogy nekünk adja
Csupán csak emlékezete az Igazságosság van
Amelyre mindenki nevében kevesen szomjaznak.
A szeretettől büszke nagy szívek a tüzes vas
Mely megjelöli az emberi nyájat. De az Igazságosság
Tanúinak vértanúsága a hallgatás, az hogy
E feneketlen lyuk e megjelölt nyáj legyenek
Hogy eltűrjék a szent agóniát, az emberiséget.

« Boldogok az irgalmasok,
Mert majd nekik is irgalmaznak. »

Szemük a szépségre mosolyog a lupusz alatt
És az arc tócsájában melyet lábbal tapodnak,
Ők isszák az elveszett ég harmat-hajnalát.
Látták a lelket szétnégyelt árnyán át
Meggörnyedve hogy lassítsa a téboly vágtáját
És a létet meredező rettenet-lyukában
Amint koldulta patkányrágta önazonosságát.
Maga Isten is e tiszta szemek áhítata nélkül
Elviselhetné-e látásod ó emberi valóság
Egész a kiáltásig hol már csak zúzott Arca vagy?

Aki érezte hogy egész agyvelejéig áthatja
A jéghideg és őrült rend mely a Barmot megvacogtatja
Az megszánja a bárányokat és a hóhérokat
Mivel szíve közlekedik nyomoruk keverékével,
Összegyűjti a gonoszok nem hullatott könnyeit
És a jók tört fogak közt ki nem ejtett igéjét.
Az egyetlen szűrő mely tisztává teszi a fekete éjt
Mikor az ember lényege saját sárává süllyedt,
Ez a vallomás melynek elege van a sok szóból,
A menekülés a megtört Archoz mely egyedül könyörül.

A legelesettebb bűnös szent a többi számára
Ha irgalmaz magának a torz-arcú Isten nevében.
Ki így magának megbocsát elsőnek megérti
A visszautasítás falát melyet befeszít a bocsánat.
Tudva hogy milyen undoron győz Veronika
(Önmagunk utálata visszataszítóbb minden gennynél)
Mikor alázattal erélyesen megközelíti
Ezt a rettenetet mely összegyűjti s meztelen mutatja
Az emberi rútság összegét: a szennyet,
Az isteni fájdalom összegét: Urát.

Boldog akiknek bűneikre vetett tekintete
Ez a lepel hol hirtelen a Szent Arc megjelenik.

« Boldogok a tiszta szívűek,
Mert meglátják Istent. »

De ki tiszta? A nyugodt szellemben tükröződő Isten
Előbb lecsillapította, hogy jobban lássa Magát benne.
Merőlegesét a lenti felé hajította
Kivájva így az örvényt dicsőségben. A hatalmas ég
Nem oly magas mint a lélek mely fölé térdelve hajlik
Mint a gyermek hogy a tó vizét tenyeréből igya.
Mily sok az ilyen hegyi tó, és ki tud róluk!
Nem ismerik sem magasságát sem mélyét
E szívnek melyre irigy az azúr hisz Isten merül belé.

Józanok. Állatok és emberek ide járnak inni.
Ott vannak. Nyitott szemük Istent látja mindenben.

Istent látja, Istent helyezi mindenbe. Boldog a névtelen
Nap hiú szavak nélkül. A mozdulatok adják
Muzsikájuk és a lég megremeg tőlük árnyrétegei révén,
Láthatatlanok: ez a kéz és ez az ág
Kormányozza szinte mozdulatlan tempóval
A gondolatokat melyek fenn a feneketlen eget pontozzák.
A távolság és a szellem egymást nézik: komoly
Mosoly melyet egyedül a láthatatlan ismer. Mily küszöbök
Az örök felé nap nap után bizonyos arcok,
Milyen rejtély a mindennapi: kibogozhatatlan.

Mert a küszöböt átlépni csak meztelen lehet,
Mily nehéz a meztelenség ó Atyám
És a szemérem a tükrökkel teli sivatagban!
Csak a láthatatlan az igazi meztelenség,
Sem a levelek sem a ruha nem tudja azt elrejteni.
Ez a nyíltság: a harmat fiatal bőrének
Ízét bírja. De a mi arcaink fonnyadtak,
Meztelenségünk a melltartóké melyeket mutogatnak
Fonnyadt lelkek és löttyedt formák. Egyedül
A szépség nem rémül el e mocsoktól
Csak a tiszta szívűek látják benn a rejtett tisztaságot.

« Boldogok a békességesek,
Mert Isten gyermekeinek hívják őket. »

Azok akik keresztbefont kézzel a vízen lebegnek
És már szájukban van obulusuk,
Bárkák melyeknek árbóca csak az a rozsdás kereszt
Ott a temetők pipacsai felett,
E millió és millió haladék-élvező
Akiket a halál gyermekkoruk óta megszelídített
Mind békések. Egyik sem a béke munkása.
Csak az aki lerombolja a halált erőszakkal

Az nyílik ki keresztbe, viharok mérlege. A béke
Ez a szétfeszítés melyen győznek tagjai
A villám mely folyton kinyitja és bevarrja a sebet.

Túl gyenge nem vagyok ezektől a tanúktól
Kiknek teste az Egyetlen sebforradása,
Az ő közeli szétszakadása közöttünk van.
De mosolyuk tudom fenntartja az eget
Tekintetük varratlan reménység,
Derűs víztükör örök erőfeszítésük.
Láttam a réten a cseresznyefa alatt
Egy júniusi nap az örökkévalóságot kék ruhában
Vak volt... E hősök vezették a menyasszonyt
Az egyedül általa ismert szépségek felé, út nélkül
Hacsak nem a láthatatlan villáma szemében.

A megosztottság idején — világnak nevezzük
Az ármány nélküli ember kardnál jobban lángol.
Az örökkévalóság törékeny és erős kezébe veszi,
A csata teljesen a csukott kézen fordul meg:
Minden a kardmarkolat között dől el
A szív! és ez az édes akarás melynek győzelme
A teljes ráhagyatkozás arra, ami belőle él,
Közölni így a dicsfény-tüzet annak
Aki beleegyezik hogy tűzhelye legyen.
Boldogok a tűz gyermekei, a békességesek.
Az egyetlen kardnak e számtalan lángolása,
A mélység az a seb melyet rajtad ejtenek
Ó emberi alak! és mélyén születik a vérző Isten.

« Boldogok, akiket üldöznek az igazságért,
Övék a mennyek országa. »

A Bárány kinek Szava kétélű kard
Átadta nekik ajka leheletét,
Ők is nyelvük is tiszta tűz.
A nyájban tűzgyújtó gyapjuk

Napot melenget a közös veríték alatt.
Lángjuk nedvesíti a lelkeket ha szólnak,
Szirénát fújnak rájuk: az Igazság
Parazsuk melyet csapkodnak hogy eloltsák.
Meztelen hát hajlik a vesszők alá, az ütések
Vörösre izzítják és porrá emésztik:
Hamu és szív, lábbal tapodják őket. A történelem
Egy pillanatra megőrzi ezt a fekete fűtonzúrát.

Így haltak tegnap a tanúk: dicsőséggel.
Ma még Isten halála is nevetséges,
Minden igaz egyszerre kivéve az Igazságot.
Az aszfaltozott szellemben semmi hely, minden út
A lehetséges felé mely csak lakatlan tiszta.
Pilátus fajtája megvénült. Nem hagyja már
Hogy rejtett visszautasítása kérdezze:
Mielőtt a kérdés megszületne elfordítja arcát
De válasza már korábban összekarmolta.
Zajunk teljesen be akarja borítani e tekintetet
Csak önmagát őrli és nyomban összeomlik;
A tér csupa ember-törmelék-por.

E porban e menekvésben vájt kutak
Változatlanok az örökös horzsolódásban
Csendesek mivel kolostoruk a lárma
Ezek a vég nélkül lábbal taposott tanúk:
Imájuk a kavargásban tiszta marad
Minden szót kioltanak hogy feltámasszák.
E szavaknak melyek értelmetlen ajkunkról hullnak,
E talpunk alatti szüretnek kifacsarják
Vérét. Az Igéé ők így megosztják keresztjét,
Sose veszik le szemük a felszegezett értelemről

Az Igazság minden rostjában szenved bennük
Ez a szenvedés az Ország. Feladatuk az
Hogy virrasszanak: ne hiányozzék Isten lehelete és vére,
Ne apadjon el az értelem az emberek között

És megmaradjon az egyetlen hely az egyetlen forrás.

« Boldogok vagytok, ha miattam szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudozva
minden rosszat fognak rátok.
Örüljetek és ujjongjatok:
nagy lesz a jutalmatok a Mennyben. »

Ti vagytok testem tagjai, mondja a Keresztrefeszített Ember.
Én magam nyújtózom ki rajta: igazságos tehát
Hogy oda szegezzenek benneteket. A hóhérok a forráskutatók
Bordáitok között akarják átfúrni szívemet.

Kegyetlen az emberek szomjúsága: ti vagytok annak
Vízerei. Mikor a balszerencse vájkál bennetek
Hatoljon el egész a fékezhetetlen örömig
Hogy engem fakasszon belőletek. Végső
Fájdalmatok az egyetlen út hogy az emberhez
Jussak én az abrosz mely táplálja agóniátok.

Mikor a végső szorongás megszakítja szívetek
Arcotokat beborítom egy óriás selymes
Mosollyal: ez irgalmam visszfénye.
A kutyák az emberek előtt habzsolják
Mert ezek elrémülnek hogy a feneketlent kell inniok.
Mert ti vagytok a örvénylő mély kávája
És az igazság változatlan tükre:
Átlátszó tekintetetek az én leheletem
Sajgó szenvedéstek a Vigasztaló kiáltása

Aki egyetlen hanggal tagadja az Atya távollétét.

HAUT

FENN

Egy este az Andok felett láttam Istent.
A zöld volt. Szín soha nem volt ily egyedülálló.
Smaragd Isten, a szuroksötét mélységtől önkívületben.
Maga a világosság teljes száműzetésben
teljesen szomorú szépség a szemnek mely fél hogy lássa
a távollét és az emberi lélek közti különbséget.

Téged hívtalak, villogó sebészkés. Éleden
siklottam, mintha a makulátlan bölcsesség
az őssötéttel párosulna bennem.
A repülő a csend választóvonalán siklott
e fekete és a zöld mezsgyéjén
pecsétként a két sebforradáson mely ott sajog
az emberben: e sebnek örvénye a hús.

Szemem nem rebbent. Egyedül vittem a tekintet merőlegesét
Isten és a csillag, a mélység és Isten között.
Kinyújtottam a zöld mérhetetlen haldoklását
mely fokról fokra kilehelte fekete tündöklését:
egyedül én szerettem e szeretettől elvált lényeget
Én voltam a haldokló zöld, a világok első alkonya.

ET BAS
ÉS LENN

De leszálltam, gyalogos vagyok, lenn,
hiába átkozódik ellenem a hozzáférhetetlen.
Összetöröm. A merőleges gyenge nádszál:
a talp roppantva pozdorjává zúzza.
És ki tekint ma még az égre? A látóhatár csak a
térdekig nyílik, a szex-környéki bőrcsíkra.
Én láttam Isten dicsőségét fakó zöldben?
ilyenre festik a fürdőszobákat. Miért hazudnék?
Nem több a kép, mint lyuk. Beléesel
a végtelenben. Jobb ha betemetik őket és betömik
a forrásokat hol a kövek közül buzog a mély.
Az áttetsző csak a vak homályt akarja
a tiszta csak piszkára vágyik.
Nyírjuk le az Erények koponyáit
és mázoljuk be rikítón vad sárgára.
Szegezzük ki ezt a megrémült vigasztaló-baglyot
húzzunk a szent Eszmékre bohócsapkát
köpjünk Isten szemébe hogy hályog nőjön rajta
roppantsuk össze a keresztfeszítettet
az egyetlen támasztékot.

JE DIS: L'ÂME...

EZT MONDOM: A LÉLEK...

Ezt mondom: a lélek. Hatalmas suhogás, angyalruha.
Szárnyas szél. Látogatás csukott szemekkel.
Forrás-csobogás Istenben: hallom, hallani vélem
Ó honvágy! hogyan hallhatom, ha hallgat számon az ének
Ezt a minden-csenden-túlit, hazámat?

A lélek. A szeretet. Elavult pár. Ósdi szavak.
Lételvük nem sugároz már, halott lényeg.
A világ világos. Egyedül az értelem szóval
Jelölik magukat — szétdarabolva — az emberek.
Tiszta tudás, fertőtlenített káosz felett
Ilyen az, ki minden akar lenni, kivéve önmaga.
Örvénye lepadlózva és befedve: genezise
Futószalag. Egy Terv. Így üzemesítve
Ez a test, melyet az Ige egyszer magára vett.
Ez a bebörtönzött anyag minden porcikájában,
Amelyet csak a Minden, melynek szeszélyét az ember
Nem ismeri, a teljes Pusztulás szabadít meg.

El innen. Egy őszi reggelen, pirkadatkor
Köss barátságot a ködde1: ez a lelked.
Platánok nyúlnak fel a fennsíkon
Lassan, egyenként az út szegélyén. Alakok
Jelet adnak neked s tüstént eltűnnek.
Pillanatonként elenyészik minden, kivéve tested
Egy Hatalom elsöpri óriás kabátjával
A káprázatba olvadt mindenséget. E ruha
Szegélyét megcsókolhatod, beleszoríthatod
Magadat anyagtalan uszályába, mely megzavarja
Magát mozdulatlanságod, mely belé zuhan.
De imádkozz. Imádd a szürke mannafelhőt
Ezt a havat hullató napot, megszerzett öröklétet
Kiáltás nélkül, szárny nélkül, fenti-lenti támpont nélkül.

Egyetlen értelmes ember sem kísérti ezt a teret?
Te lépésenként hagyatkozz csak rá: azzal a hittel,
Hogy eljutsz lelked hullámtarajára
Magaslati falvakba, délszaki szőlők közé
A nagy tölgyek paraszti vendégszeretete alá.
Megterítik az asztalt az árnyék és az ég között
A szederfa alatt: a pinceajtók tárva lesznek
Nehéz borok illata száll. Iszol majd belőlük
A szüretek egészségére, miközben szívedhez szól
Egy gyermekkori Úrangyala harangja. Figyelve
Vendégeidet, kibetűzöd a szellem szó értelmét
Régimódi, ráncos és nevető arcukon.

A belső megértése olyan mint az a bor
Mely könnyűvé tesz, de meg nem részegít,
Kelyhei a fürtök aranyló tekintete. Az idegen
Emelt szemekkel tartja arcát az Úrvacsorához
Ez a vendég, akit Ábrahám fogad a tölgy alatt
És — eljött a kenyértörés ideje — maga az Úr.

EMMAÜS

EMMAUSZ

Emberi nyelv dicséret a neved
Minden szó tőled születik.
Termékenyebb vagy, mint a dús mezők:
Ha az ember szól, fái meghajolnak
Gyümölccsel rakottan.
Ha az ember szentül képzi a szókat
Saját szívét alakítja.
Áldott átalakulás!
A szó hatalma túlhaladja
Mindazt mit a bölcsek tudni vélnek róla:
De bárki bírja a hatalmat
Ha hangját Istenben leheli ki.

Zárkafal mindaz, ki önmagának szól:
Magába küldi vissza leheletét
Önmagát lélegzi mint saját betegségét.
A máshoz szóló ember megtöri a falat.
Bármit is mond, Hozzád szól abban.
Mindaz amit mond kizárólag
Te vagy, Te vagy a szó mélyén.
Hozzád szólok már az ébredéstől
Hogy megnyissad szemem.

Nélküled elfogy a levegőm: légy Te leheletem.
Nélküled tompa vagyok: légy Te érző idegem.
Tépd ki belőlem a konkolyt
A maguktól burjánzó szókat.
Űzd el démonokként
A Nélküled képzetteket
A nyomomban ólálkodó szuka-szókat
Űzd el e magam-alkotta bírákat.
Űzz el engem önmagamtól is, igaz Istenem
Mielőtt rossz énem végezne velem.

Ahhoz a szavamhoz, amelyet Te adsz
Téríts meg engem: egyedül Te vagy az értelem.
Tedd egyre figyelmesebbé nyelvemet.
Taníts meg hogyan beszéljek Hozzád
Ha magamhoz szólok. Ha máshoz szólok.
Mégha vitába kezdek is Veled
Legyen dicséret tiltakozásom.
Hogyan is énekelnék ha nem szállnék Feléd?
Szólhatnék anélkül hogy leheletedet ünnepelném?
Ünnepi mise bármily parányi párbeszéd
Ahol te töröd meg a csend kenyerét.
A Te Igéd legyen áldott!
Aki új Emmauszt teremt
Minden találkozással.

SOUVENIR-AVENIR

EMLÉKEZÉS - JÖVŐ

Első eltűnt nyarunkhoz visszatérek
A vízparton diófák árnyán pázsitágy
Nem várt úgy Mózes sem Ígéretére
Mint én a bőrét sejtve blúznyílásán át

Jobban mint Ároné ki karját már kitárta
Zihált a szívem sejtve az övét
Egészen végigszelt a vágy villáma
Mihelyt ujjam kerek kebléhez ért

Széttárta térdeit — a két hegylánc között
Az áldott Kánaán-mező terült el
Pálmák suhogtak Izrael hada fölött

S vonultam győztesként előre egyszerűen
Folyó fogadja így a szűzi föld ölét
Bejárva azt és birtokolva mint övét

QUI ME SAISIT?

KI RAGAD MEG?

Vajon aki kiáltásomba öltözködik
Úgy lép ki belőlem, mint aki ködből lép ki?
Nem tudom, hol kezdem és hol végzem
Ha az éjszaka mély zugában pislákolok
Vagy ha vérem rosszul ég és bekormoz.

Ki ragad meg? Lobogó tűz? Felszálló füst?
Egy erős ember? Egy angyal? Vagy saját árnyékom?
Bármilyen szerelem akar is bekeríteni,
Gyűlölöm a szorítását, rabként kiáltozom...
Pedig e kiáltás szorít és ragad magával!

Hozzád kiáltok, Téged hívlak, tüdőm Vendége.
Felszít némaságod, mikor szólongatlak.
Kitépem tüdőm, hogy Neved kicsikarjam,
Te, akit mindig megnevezlek, még ha Nemet mondok is,
Teljesen Távoli, titokzatos Megfoghatatlan.

DIEU VENT

SZÉL-ISTEN

A szél
A térben szétfoszlott fuvallat
Egy lehelet visszatér a kebelre. Ihleti összefogja éjét
Kifullad végleg az ég kékségében
A nap sötétsége

A nap az éj két ideje egy kebelnek
A mell csak a megújult lélegzet
Ahol éj-cseppek álmodoznak
Az ég márványos teje a gondolat
Fullasztón visszafojtott lehelet

Aztán kinyújtózkodva a végtelenbe a holtpont felé
Ahova
Pont túl a határon
A teljesen kiadott lélegzet soha el nem ér
Újra fúj egészen megsemmisülve hogy a létet megemésszе

A központban a tiszta égés virraszt
Az Eszme tüzei ünnepélyes lángban
Mozgó változatlanság ez néma hallgatásban

VARIANTE

VÁLTOZAT

Miközben önmagát kergeti és feloldódik
És kifullad a lélegzet
Isten visszatéríti a kebelhez. Az egyetemes Anya
Ihleti mélyen éjét,
Kifullad az égi kékségben.
Melle nem más mint a megújult lélegzet
Amelynek párája elámul a csillagoktól
A mellet duzzasztó tej a gondolat
Fullasztón visszafojtott lehelet
Kinyújtózkodva a végtelenbe a holtpont felé
Ahova
Midőn már megszakad a lélek fonala
A szinte tüdőt szakító lélegzet soha el nem ér
Újra fúj egészen megsemmisülve hogy a létet megemésszе

A központban a tiszta égés virraszt
Az Eszme tüzei ünnepélyes lángban
Mozgó változatlanság ez néma hallgatásban

CÉSURE

CEZÚRA

Hallgatok
A szikla mindöröktől felfüggesztve
E pillanat merőlegesére, hol hallgatok

Hallgatok
Visszatartom az azúr pillanatot
A merev árnyék, melyet vetek, leheletem
Mely kifulladásig viszi ezt a sziklát

Egy homokszem visszatartja a tömböt a hegyen
Ez az intervallum maga a tökély

Hallgatok
Ha a cezúrát megkülönböztetem
Megtudom, ki vagyok.

Ez a homokszem vagyok a pontos helyen
A szél, mely folyton aláássa e homokszemet
A szél feloszthatatlan sziklája vagyok

MANGÉ D'ÉCHOS

VISSZHANGOKTÓL EMÉSZTVE

Minden szó
Egy életbe kerül
Szótól szóig
Három nap halál

Visszhangoktól emésztve
Mint egy állomáscsarnok
A te szentséged
Helye vagyok

Szavak
A tömeg tolongása
Mely sohase tud
Se a-t se b-t

Teljes Igen vagyok
Hogy pontosan tudjam
Az órát a nevet
Nem kések el

A nagy indulásról

CHIEN FOU

VESZETT KUTYA

A Te Árnyékod rejtőzködőn
Átrebben egy mosolyban
Veszett kutyaként akartam harapni
A víz áttetsző tükrét

Most már mélyre merülök
A felszínt nem érintem
E tekintet melyben elmosódom
A mélyben pihen

Elrejtezem Benned annál jobban
Minél áttetszőbb e nap
Amely melenget minket és feloldja
Kemény és szelíd Arcodat

VARIANTE

VÁLTOZAT

(ugyanarra a témára)

Árnyékod rejtőzködőn
Átsuhan míg tart egy mosoly
Veszett kutyaként habzsoltam régen
Tündöklését a tiszta vízben

Most már a mélybe merülök
Nem borzolom a víz színét
E tekintetet melyben elmosódom
Ott a Te mélyedbe rejtem

Aki napod oly áttetszővé teszed
Hogy elmosódol benne

MIROIR

TÜKÖR

Mióta lassan elmosódsz
Kezdelek látni Téged

Les hogy megfogjon Téged
Aki az álomból átvonulsz
A reményen túlra

A tükör mögé

O SEUL ABSENT

Ó EGYEDÜL TÁVOLLEVŐ

Ó egyedül Távollevő körülvesz ostromzárad
Magam központjából ahol nem vagyok
Űröd szétfeszíti falaimat
Éjed elveszi világosságomat
Mint zúzódás a kristály fényét.
Igen, sötétségemben látok!
Zárkában többé nem maradhatok
A sok-sok rács mögött
Mely mindent bekerít kivéve Téged.
Húzz ki engem tömlöcömből
Saját tudásom börtönéből:
Ha hiányzik a megismerhetetlen
Mit tehetek tudományommal?
Hogyne venné el a napot
E ketrec mely rámkeményedik?
A keselyű nyúzzon meg elevenen
Hogy éjem a Te Éjedhez érjen
És idegeim átjárja örömmel
A központból hol nem vagyok
Mérhetetlen nem-tudásod.

QUELQU'UN

VALAKI

A csillagok felé emelt
homlokkal énekelek

nem önmagam bűvölésére
hanem hogy fény lobbanjon
fenn a hegyfokon

Valaki
felemelt fáklyával
fürkészi a tengert

A visszavezető utat
a mirtuszok között
Csend-komondorom
mellettem vigyáz

BEAUTÉ TRACE EFFACÉE
SZÉPSÉG ELTÖRÖLT NYOM

Felém forduló mozdulatod
Vázlatára leszűkített szó.

A fák fél magasában
Nézni levelek remegését
Aztán együtt hallgatni
Egy lombkaraj rejti a csendet.
Szélcsend. Nem vagy többé jelen.

Este: nyálam
Kék íze.
Ósdi foghíjas imák
Mereven ülnek
Krétasor között.
Az ember eléjük áll.
A szentenciát
Álomban hozzák.

Áthatolhatatlan Éj
Ó szent ubikvitás!
Jobban imádom jeleidnél
Távollétüket.
Minden szépség csupán
Eltörölt nyoma
A Tiédnek.

Út a Névtelenhez
Te vagy az ember
Esténként útrakelek
Emmausz felé.
Sötétséged megosztja magát

Hogy magával egyesítsen engem.
Önmagam legmélyén
Egyedül e Sötétség
És a pásztorbot
Szünetjelként.

TU ES

TE VAGY

Szememet a forrásban fürösztöttem
Láttalak Téged.
Mit láttam? Áttetszőséged
A meztelen mélyet.
Nyilvánvalóbb vagy
Mint tenyerem mélye
Amelyből ittalak.
Hogy a világ oly távol van Tőled
Torkom szorongatja
Nélküled se szó
Se gondolat.
Mire képesek a rendszerek
E törmelékek felettem?
Csak arra, hogy összeomoljanak.
Azért küszködöm
hogy az eltiport, elnyomott embert
Kihozzam alóluk a napvilágra
Fénylő eged alá.
Csupasz kezem erőfeszítése
Téged dicsér: ezzel tartozom Néked.

SEUL

EGYEDÜL

Csak azért vagyok, hogy mondjam, kimondjam:
Te vagy

Hogy kimondjam, mit senki sem akar hallani
Nem tud meghallani
Hogy itt, az ember szívében
Kell a mélyre ásni:
A víz itt fakad.

Minden undorít, ami nem Te vagy
Tehát ami nincsen.
Azért élek hogy reméljem
Éjedet, mely arcot nem mutat.
Ez a forrásom az én Jordán-folyóm
Központom és szakadékom:

Keresztelj meg magam mélyében
Mint a csillagot a kút vizében.

Bevezettél engem
A nász sötétjébe.
Téged nem látni: látni Téged
Megvakít fénylő Jelenléted.
Csupasz és semmi vagyok
Előtted Kitől csak azt tudom
Hogy semmi és meztelen vagyok.

Csak azért vagyok, hogy mondjam, kimondjam:
Egyedül Te Vagy.

SOPHIA (1973)

O VÉNÉRABLE O MISÉRABLE
HIMNUSZ AZ ŐSANYÁHOZ

Az emberi nem anyja ó nyomorúságos ó méltóságos
A pillanattól midőn a kígyó elcsábított vagy te megbűvölted a kígyót
Keresem a rejtély kulcsát
Mily ideges villamosság köztetek mily kétirányú áramkör
Robbantott ki villámot szeretetet haragot

Nem látom tettedben a szentség áthágását
Sem a kígyó vágyát a cselvetésre
Valóban a Démon volt amint a korok egyhangúan vélték
Vagy az anyag Vágya feléd ó közvetítő ó bujtogató Nő?
Mintha az élet hirtelen beleúnt volna a csúszásba és összeszedte minden erejét a lehetetlen erőfeszítéshez
Hogy felállítsa a kígyót ajkaid felé

Kebleid közé siklott lábadtól és ágyékod közül
Ő te ti ketten egyetlen, hajlékony és három ponton merev, termékenyítő és megtermékenyített
Világegyetem a nőtől foganva

A pillanattól mikor a kígyó megejtett mikor elbűvölted a kígyót
E szív bennem a mély törést lükteti
E szív szívem végtelenül ősibb
A te visszhangod lüktető lenyomata
Arcod minden dobbanásra mélyebb s sajgóbban elvakít pecsétjével
Az ütemek szünete vaksággal ver

Megvilágítva elsötétítve beragyogva
Nincs nekem saját szívem te vagy a szív mely befal és átlyuggat engem

Mikor a férfi szívét felismeri már e szív oly távol tőle
Te vagy e villámló meteor mely a férfit vonszolja keresztül-kasul a húson

Ó örök nő te csak átmenet vagy Képzelődő egyedüli nyomod a seb
Örvény melyben a férfi elmerül végtelen hívás melybe a férfi beleszédül
Az a seb honnan kivétettél és rögtön behegedt Ádámban
A természeted, semmi sincs lényedben ami nem vérző és tátogó űr

Öl vagy arc ó Isten nélküli szédület aki egészen más szédületbe sodorsz
Sír vagy küszöb hogyan érthetünk
Be kell lépnünk veled a barlangba elveszíteni a visszautat hogy azt elérjük
És e sötétségek átfúrásához a jó és rossz tudásának szerszámát kell használnunk

Mihelyt a gyümölcsöt megízlelted megértetted hogy a Kert nem volt más mint kerítés
Végességedet dicsőségnek vetted
Megláttad csapdáját a tökéletességnek amely bezárt volna arc nélküli jóságába
Teljes tükör amelynek foncsora az ég

A pillanatban mikor áthágtad, rádáradt az ismeretlen Hang
A sas nem a te szemed hanem a halvány azúr golyóját vájta ki
Amely addig kékbe vonta még az Isten éjének végtelenségét is
És észrevetted a szférák zenéjét

Betöltött dicsérettel és szorongással míg fenn az átok
Az örvénylő idő szétszórt csillagködeinek csavaros zajlásában
Ordítozta a vétket, az Egyetlen féltékenységét
Isten hirtelen Önmagát kettéhasítva észrevette és azt kiáltotta hogy Ő maga csupa jóság
Saját Űrét az asszonyban nyitotta Magának

Űr ó alak nélküli Szeretet éhsége ki örökre kilépve magából
Magát üldözi
Galaxis-eszme tágulása hol Isten és az ember egyformán távolodó
Te Nő, menekülő csillagok anyaméhe te visszhangzod és növeled
a távolságot
Te vagy a Metafora helye végtelenül mely a tudomány által
végigjárt éj végén jön el
És a tudománytól jön végül az Éj által végső íz eredeti ártat-
lanság

A gyümölcs megmaradó kétes íze pont abban a pillanatban
Amikor eltűnik az Éden

ECCE ANCILLA

Mindent ez az egy szó foglal össze: engedelmesség
Nem az elnehezült rabszolga-léleké
Az ökörerőfeszítés, csökönyös, a szem tele legyekkel,
A járom,
Hanem a vakító szemtől-szembe
Az egyazon Igené.
Minden benne van ebben az asszonytekintetben
Reá néz, Aki ismeri őt.
Századokról századokra nyitott arc
Magnificat századokról századokra
Igen mindenre.
A fiatal leány
Meg merte ezt tenni.
Formának lenni, olvasztótégelynek
Hol az emberek örök nyomora
Hol az örök nyomor, az Ember
Istenné válik.

SANCTA MARIA MATER DEI

A korok köszöntése feléd suhan mint gyémántragyogású hajó
a csillag alatt
Ez a hatalmas lélegzés visz minket feléd, az éjszakánk, az öl
ritmusa
Ringatja bennünk a gyermekkor mélyéről a végtelen tenger-
morajlást.
Az AVE makacsul tör előre a kavargó szótagok sodrában
Így a templom a hullámzó tetők felett az ég-óceán felett min-
dig a fok
Ó Miasszonyunk viharmadarakkal koszorúzva! e fel- és leszálló
imák
Ez a mi tömegünk nem ismerve mély alapjait melyekre ráhagyat-
koznak kőhajóid
Csak a századok csendjével terhelve, amely az ember adója a
tökéletes Megnevezhetetlennek.

Amikor előtted hallgatunk mint a merülő, behatolunk a fen-
séges Sötétbe
A hangok locsogása a felszínen a látó Semmire csukódik.
Isten Anyja fogadj méhedbe bennünk hogy egy órára magzatok
legyünk
Rostjaink rezzenésén megérezzük miként születik belőled Isten.
Ez a rejtett vajúdás és Jézus hordozása egyetlen tett mit az
emberi lényeggel művelsz.
Mint a sírban Isten holttestében erjed bennünk a kiszámíthatat-
lan hatalom.
Bárki egy pillanat alatt az örökkévalóságba változik át hogy
újjászülessen házadban
Az Ember emeli fel benne az időket az egyetlen kovász kelesztő
erejével!

E bennünk folyton működő misztériumnak először az alázatos-
ság mond igent.
A legkisebb ismeri Ki lakik benne és így csak méltatlanabbnak
érzi magát Hozzá.

Minél inkább tért hódít bennünk Isten fénye, annál inkább feltűnik a vétek kimondhatatlan meztelensége.

Hol van a tökéletes önátadás példája, amely biztosít bennünket e lehetetlen együttlakásban?

Ez az önátadás te vagy, ó Mérhetetlen! midőn az irgalom napfordulatja rád esik

Szétszakítva egyszerre földi hajóköteleidet és eltűnsz az óceánban — hitedben.

Te kinek szeretete megfoganta az Örökkévalót, Határtalan Anyaság, Mária!

Tartsd fenn a vízen az Emberiséget, amelyet szétzilál gyümölcsöd végeszakadatlan fogantatása.

ROSACE

RÓZSAABLAK

1.

Én

Még egy mécs sem
Főleg nem gyertya
Csupán egy szál szikra
Mécsbél az Éjben

Én

Vagyok Éjed mely engem emészt
És semmimtől világlik
E semmi-tűz óriás árnyat vet
Melyet eltöröl haldokolva

Én

Pislogok az üres ubikvitás
Legvégső pontján
Vak kihagyásaim
Beidegeznek ó Örökkévalóság

2.

Ha szívem
Gyémánt-telep
Törd össze nekem
Többet ér ez az egyetlen
Megértés-karát
Mint egy univerzum-szív

A szeretet
Itt összpontosítja
Tartósságát itt
Forognak a világok

E pontnak lenni

3.

A halál
Ez a kemény mag
Mely védi bezárja a lelket
Éppen ezért
Az ige az emberben
Önmagát szüli önmaga ellen
Csak annak van értelme
Ami magunk megtörésére kényszerít
Élni annyi mint megtörni
Egyébként
A szó megakad
Az én héjában

4.

Az én a Csíra
Mely a kezdettől
Keresi talaját
Keresése
Bővíti a tereket
Folyton-folyvást világokat teremt
Hol nem ver gyökeret
Feneketlen nyálkahártyát keres
Egy égi testet
Sophia
Isten
Belső égboltja
Az Én beburkolja
Feltöri hogy csírázhasson
Számomra a nőkben ezt akarja
Makacsul

5.

Sophia (Bölcsesség)
Téged kerestelek minden nőben
És mindegyikben
Feltétlenül kerestelek

De a nők nem értettek meg engem
És a férfiak számára ez a nőző férfi vagyok
Csupán néhány pap
Sejtette meg

Ők tudják
Amit őskoroktól kezdve
Senki sem tud felfogni:
Hogy az egek rendje nem hímnemű
Hogy az Őselv maga nőnemű
Egyedül ők látták a Bölcsességet
Amint felfedte kebleit

Én egész gyermekkoromban anya nélkül
Jól tudtam ezt
Ezért vagy nekem Sophia
Minden nőben az abszolút ugyanaz
Mindenütt jelenlevő elérhetetlen
Melledtől elválasztva
Dómmá teszem azt

Amíg az ész volt
Kiaszott dajkám
Álmaim
Éhenhaltak
Mikor a kellő időben megértettem
Hogy tej freccsenhet a nők szeméből
Életben maradtam
Inni a szemekből
E vizeket melyek a tér fölött vannak
Kívánni valami egyre feketébben
Átlátszó forrást
A Kezdetet
Magamat meríteni Arcod tükréből
Ó Panaghia (Legszentebb Szűz)

6.

Ott kerestelek hol maga Isten fogantatott
A belső részekben

Mert a távolság csak a te illúziód
Az átlátszóság csak a te illúziód
Az istenség csak a te illúziód
Te az eleven hús vagy
Seb a méhben

Te vagy fajunk mely visszautasítja a halált
De amely anyaméheinken át
Feléje vérzik felnyílik özönlik
Megszülve bennünket a harckocsik hernyótalpai alatt
A gázsugarakban vagy bombalángban
Addig viszed az embert mígnem téged akar
Anyaméh kereszt sírárok

Mielőtt tudtam volna hogy létezik Atya
Szerettelek Sophia
Megtanítottad mi az ember
Ki miatt mindig kétségbeesem
Önmagát teremti lerombolja
A te mosolyodban

Kő-Szűz ajkai
Ki Fiát szoptatja
Mily szeretet mily fájdalom
Szánta a meglett embert arra
Hogy leheleted kialakítsa
Hozzá hasonló elbűvölő gyengédség
Talán a búzamezőn hullámzó szél
Valami invázió-visszfény földjeinken

Én is egész életemet
Az egyetlen Egységnek szenteltem
Végül is ezt a mosolyt
A vizek kétértelműségének ajánlottam
Nem tudva megkülönböztetni a lenn-t és a fenn-t
Az Atyát és az Anyát
Bizonyára ez volt a felfedezés

7.

Egyetlen férfi nem mehet fel elég magasra
És nem szállhat le elég mélyre
Hogy benned nemzzen
Egyetlen nő sem lehet a forma
Hol érlelődik gyümölcsöd

Egyedül Isten tudja betölteni
A szimmetrikus Dicsőséget és poklot
Egyedül Isten lényege az hogy
Has és örvény

Néha azonban
Te is megremegsz Ó Bölcsesség
A nőben akit a férfi
Csakhamar megtermékenyít
A kettő annyira egy
Várakozásában
Hogy kifürkészhetetlen kupoládat alkotják
Benne bezárva Isten és te

A tettet követő villám
Éjszakájuk fogva tartja őket
Ez a kezdet öröktől örökre
A görcs az egyetlen cikázás
Mely kettészeli őket
Mindkettőjüket
Együtt zuhannak
Magasba mélybe
Az androgyn örvény
Összeilleszti őket

8.

Fény és sötétség: két rend
Egyben megteremtve
Egyformán csodálatosak
Mindegyik betölti az egész teret

Kívül Belül
Egymással telve
Egymásból születve
Egymásban pihenve
Öl és sír

A bölcs egyszerre él
Két lakásában
Meg nem osztva magát
Tudja
Hogy Ürességük az Ugyanaz
Hogy Vendégük az Ugyanaz
Hogy Ajtajuk az Ugyanaz
A teremtetlen felett

A kezdettel
Szemközt él

9.

A napraforgó
Alig mozdul
Mégis végtelen
Kört ír le
Állj a küszöbön
Arcod az Igen
Utakat sugárzik
Bár el sem mozdul

10.

Mikor a Tojásban vagyok
Utazom
Felhők szállnak
Szemem között
A tenger kiárad
Ajtóm előtt
Az Ajtó ellipszis
Csaknem elmerül

A víz feldagad
Egészen szempillámig
A Tojás betelik

11.

Tenger vagy ég
Melyik a férfi hártyája

A kettő együtt
Éjjel az ég
Nappal a tenger
A víz és az égbolt
Egyetlen nyálkahártya
Sós csillagos

Ki megszületett hogy szülessen
Egyszerre mindkettőbe fészkel
Az egyetlen ponton
Nagyon magasan és nagyon mélyen

Az Univerzum-Tojásban
Egynek álmodja magát
A lélektől a planktonig
A mindenevő feketétől
A kék böjtig

Ha túl korán felébred
Goldolkodik
Szétválaszt
Rendet teremt
A világ és maga között
De nem születik meg

12.

Az ember repülő hal azt álmodja
Hogy a tenger háló
Minél inkább látja mérhetetlenségét
Annál inkább összezsugorodik

Repülés közben felébred
Az ég hálójába fogta
A tenger már csak pocsolya
Hol az álom vergődik

13.

Az álomban
Közlekedik a lehelet
Háló ez
Nő-alakú
Kutatja az eget

Éj kerek kebleid
A csillagködök
A központja
A szédület nullpontja
Hol a tej szopható

Mi marad a háló
Rácsán kívül
Az eleven sötét
Az istenség
Mérhetetlen éhezése

14.

A végső bölcsesség
Nem tudod talán
Az otthonod előtt
Elszaladó patak

Nappal annyi minden
Beszél körülötted
Mindegyiket hallod
Kivéve a hangok forrását

Éjszakádban
Csak ezt az éjt hallod

Mely benned zsong
Mely magának zsong

15.

Isten szoptatja a
Szelíd hegyek kékjét
Lehelete
Tejes köd
Ott vagyok és nem vagyok
Kilátó vagy füst
Semmiségem körülvesz
Add hogy csended
Megoldja nyelvem
Mint kebleid között
A tér

ó Anya

16.

Anya ki az Ajtó vagy
Amelyet átléptem
Amelyet nem léptem át
Megszületve tőled
És még születésre várva
(Ha már lennem kell)
A fiú vagyok kit nekem adtál
Hogy oktassam őt
Lépje át a küszöböt melyet
Tudom én soha nem lépem át

17.

Eltűntél
A hegy mögött
Egy csúcs még emlékezik
Körvonalaidra
Ezen az Ajtón át
Amely te vagy

Követni akartalak
Távollétedben

Még egy lépés
És egyedül lettem volna
Sziklafal
Szemközt a tengerrel
Nem tettem meg
Visszafordultam
Az emberek legmélyén várva
Hogy ott megszülessek
Tőled.

TU (1978)

LA RENCONTRE

A TALÁLKOZÁS

De miért követtelek Téged én is?
Miért vagyok ha nem is akarva tanítványod, legalább erővel tanúd?
Miért nem tudok másról beszélni, mint Rólad? Te, aki felfoghatatlan vagy nekem, miért
Tapogatódzom Feléd, amikor megkísérlem a gondolkozást a végsőkig?

Názáreti Jézus, mit jelent ma
Megnevezni Téged?
Mit jelent, nem ezt mondani: Ő volt, hanem: Te vagy
Most és századokról századokra?
Mit jelent nekem, hogy a jelenben beszélek Rólad?
Számomra, a halandó számára mit jelent, hogy jelen merek lenni Neked?
Hogy az Egyházzal Téged hívlak és Te jelen vagy?
És hogy Te itt vagy, Jésua, közöttünk
Hogy Te alapozod meg ezt a « mi »-t
Mely nem létezett és mindjárt nem létezik többé,
Amely e pillanatban a te Tested mindörökre
Jóllehet összes « énjeink » mint a békák, ha lépés közeledtét érzik,
Csak egy pillanatra hagyják abba lármájukat
Hiszem — Mit jelent, hogy hiszek és Ki hiszi azt
Ebben a pillanatban mihelyt megszűnik lépted
Mindjárt minden máris újrakezdi a brekegést
Ki vagy Te nekem, Te, aki Vagy,
Ki ez az én
Ki vagyok én?
Te Vagy, én nem vagyok
Úgy mondom « én » mint ha gépiesen letörünk egy ágat
Az « én » túl gyenge, hogy botként szolgáljon nekem, ha énjeim tehénpásztora akarnék lenni.
Te, amikor Te azt mondod: Én, ez a te pálcád és jogarod

Te Vagy.
Minden valaha létező dologban Te vagy
Én aki végtelenül Másik, amint minden « én » aki Te vagy.
Végtelenül másik és végtelenül azonos
Túl ezeken az « én »-eken amelyek mindenkiben egyedül vannak
Egyedül Te megszámlálhatatlan Önmagadban.
És minden eleve azért van, mert Egyedül Te Vagy, és eleve minden ember benne van minden más emberben
Biztos vagyok benne szorongásom révén, mely megrokkant súlyod alatt.
Igen szorongásomnak át kell hatolnia alapomon túlra! Igen megmérhetetlenül tökéletlen természetemnek
Meg kell alapítania az elképzelhetetlen
A lehetetlen állítást: Az Ember Van!

Amit a papok megtanítottak nekem az iskolában mint hittananyagot —
Mi Urunk fejezetekre osztva és a diák találgatja, hogy feleltetik-e belőle
És az ördög műve ha nem kap hatost a tízes jegyből —
Mi maradt volna meg mindabból a börtönidő után, mit csináltam volna vele e változó életem során
Ha Te nem lettél volna Te?
És mikor értettem meg, hogy Te Te vagy? Talán akkor, amikor megtudtam, nem tudni, hogy szeretlek-e Téged, kihúzza belső megalapozásomat és elveszi azoktól, akik szeretnek az alapot ahhoz, hogy szeressenek engem?

De mit számít végül is a Mikor és a Hogyan? Jóval azelőtt, hogy megértettem volna, megvilágosíttattam.
Jelen voltam Neked egyedül a Te Jelenlétedben, jóval azelőtt, hogy egy « én » elválasztott volna engem Tőled.
Jóval azelőtt, hogy a lét bennem emlékezet lett volna, mikor még ebben az őskezdeti féregben voltam
Az Eredetben, a pióca-óceánban.
A kezdeti anya-sejt előtt, az észrevehetetlen kozmikus rángásban, amely
Széthasítja az Egyet,

És a lét már emészt és nyüzsög.
Mielőtt valami is lett volna, Benned vagyok örökre. Amikor már semmi sincs többé, mielőtt semmi nincs
Várakozom Benned.
Mit jelent meghalni Mit jelent születni
Minthogy Egyedül Te vagy?

Tanultam, tanultam
Ha megszerezzük tudományodat, ez Téged növeszt bennünk —
Gondolták téves logikával mestereink.
De a Te nem-tudásodat, ami éltet, nem tanították meg.
Nyughatatlan örömöd változatlan titkát úgy mutatták be, hogy unalmassá tették nekünk.
Még titokban sem olvastuk Könyvedet
Hanem csak egy vallásoktatási Kézikönyvet Mgr de Bayeux *Imprimatur*-ával,
Ez valóban kevés volt ahhoz, hogy valóban megismerjünk Téged, jóllehet minden lapon Téged... fiának nevezett.
A dogmatikától az apologetikáig — ma már egy szó sem maradt meg
És még abban az időben is, amikor szóról szóra tudtalak, kevésbé voltál nekem valóságos mint Szent Lajos.

Tanultam, tanítottam
Mert tanulatlanul is mesterként kellett fellépnem
Hogy átadjak másoknak egy hiábavaló tudást, amely átment rajtam de mindig érthetetlen maradt számomra.
Bizonyítanom kellett, hogy nincs semmi Ellened a fizikai tudományokban
— Az Ész *Nihil obstat*-ja hiányzott Neked.
Akkoriban fiatal voltam, más járt eszemben semmint az, hogy úgy higgyek Benned mint a természettörvényekben
Elbuktam anélkül hogy gondoltam volna a testek esési törvényére és tudtam imáimat anélkül hogy tudtam volna Hozzád imádkozni
Nem emlékszem már, hogyan egyeztettem össze a Rólad szóló emészthetetlen tudást és a mise tömjénfüstjét
De ízlésemnek hosszú ideig a te kovásztalan ízetlenséged éppoly nyomasztó volt, mint a kréta szaga.

Egy szép napon kegyelemből
Az ég fejemre szakadt
— Ezerkilencszáznegyven júniusában történt Pontoise-ban, amikor bombázás közben kijöttem a pincéből.
Attól a naptól kezdve nincs tetőm, a kékben lakom, melynek zuhanása magával ragad.
Rámszakad összerogyok alatta, minél inkább meg akarok születni, annál inkább zuhanok
Minél inkább eltakarítom a törmeléket, annál jobban eltemet.
De szétporlásomba kapaszkodom, életem beomlása ritmusomra van hangolva.
A hullámok akantuszörvénye az elemem.
Nem a vértelen bizonyosságért lettem, hanem a velem egylényegű változás neurózisáért
Ennek hánykódásában tudom csak megérteni, hogy vérem egy az óceánnal.

Igen az egész háború vérben gázoló lábbal és patetikus fővel a kékben
Aztán több mint harminc évig gázolva és legázoltan a sárban és a városi sokaság cefréjében
Hogyhogy nem vesztem el? Nemde állandóan talajvesztett voltam?
Azt hittem járok: nemde csak lebegtem? Mindig keresve lábammal az ár fenekét
Mikor csak egy fenék van: a lábtő csontja?
De legyen ez a fenék a lábtőcsont vagy az örvény
Mit számít, ha mindig hordoz
Minthogy öröktől örökre
Úton vagyok a nyílt tengeren és életem határtalan.
Mint amikor tízéves koromban visszatértem Amerikából, vagy húszéves koromban a *Normandie* fedélzetén utaztam
Mikor a spanyol háború Cadizból jövő első hulláma oldalunkba csapott.
Ez az óriási mozgó valami, ember vagy tenger,
Magába testesít miként én magamba testesítem.
Ha születő testem ott kezdődik, ahol végződik
Meg nem született testem nem tudja, hol kezdődik ez a vég
Mindentudó lelkem e test formája őelőtte

Lelkem megelőzi azt őbenne és követi —
Lelkem, aki sohasem kezdődött és nem ér véget.

Ez a Kezdet szüntelenül előre lök, e Lehelet bennem üressége után vágyakozik.
A lélek szüntelenül az Űrt vájja önmagában, tovább, tovább
Kinyílik önmagának belül, kívül
Ahol még nincs és már ott van lehelete, amelyet már belélegez.
Kezdetben van az Ige
A Kezdetben, amely abszolút az
ELŐTT
Van mielőtt valami is létezne, mielőtt valami is megkezdődne
Kezdetben van az Ige.
Ez számomra az Első és az Utolsó, a Szó mely körülhatárol
A Szó mely körülhatárolja a mindenséget és minden rostomban megtestesíti azt.

Ez a lehelet mely számból száll ki
Megelőz és mindenhova követem
Én ő vagyok, aki mindig megelőz.
Mielőtt lettem volna vagyok mindörökre
Minthogy e lehelet létem számára mindörökre:
Hozzámtapadás, hozzátapadásom.
Hozzátapadok.
Hozzátapadok e határtalan mozgáshoz.
Teste az, amit megértek belőle, kiterjedése az én önazonosságom.
Ugyanaz a Lehelet szétválaszt és minden határon túl visz engem.
Éli, Éli!
Sternumom dagadó vitorla, gerincem a Keresztre hajlítva,
Vállamtól vesémig az Űr-óceán, hatalma tartja és kitépi az árbócot.
Oly végtelenül szenved bennem az egész történelem, hogy az emberiség rettenetemben elpárolog
Elszenvedem virrasztását egészen a semmik végéig
Az Egy szétszakadva az agónia győzedelmeskedik, az Ige oly törékeny, hogy semmiféle szél nem tudja kioltani
Mert a gyengeség e fokán már csak a figyelmes lélek érzi, akiben a pillanat csírázva lappang,

Ez a lélek aki szüntelenül és a Kezdet óta visszaad önmagának minden létezőt haldokolva
Beteljesedés minden kezdet előtt
Tevékeny kezdet örökké.

Názáreti Jézus, Jésua
Aki talán sohasem láttad a tengert mely alig hat mérföldre volt tőled
Aki két szegény tartományban körbenjársz mindig egyazon útvonalon
Mint egy evező a magavájta víznyomban, mint az ökör ugyanazt a gabonát rágva szérűjén
De ismételted és újra mondtad ugyanazt, Te látod, hogy Igéd kézbe veszi az emberi agyagot
Galilea és Júdea a fazekas helyei, és az agyag halász és pásztor nép
Ez a poshadt agyag ujjaid alatt az új Ádám nyújtható anyagává válik

Názáreti Jézus, Jésua
Senki sem áll oly egyenesen a földbe ültetve mint Te, mert az Abszolút merőlegese Rajtad megy át.
Te vagy a forgás tengelye, az Én-Egy-mag, és az égi szférák körötted forognak.
Kevés szálfa van az emberi irtásban, de egyetlen nem tér el a zenittől, és ez az egy Te vagy.
Szavaddal, amely mélyünkbe lát, csendeddel, amely szívünket gyökereddé teszi,
Kétezer év óta hogy mi vagyunk termőtalajod,
Senki sem mérheti össze magát mégcsak álmában sem, soha senki nincs úgy jelen, mint Te
Senki nem terjeszti oly szélesre lombozatát.

Körülötted a levegő végtelenül szabad
Mert Te vagy az egyetlen, aki a sírból növeszted
Az egyetlen Élet-Fát, a Tubát.
Nedved nyomása korról korra növekszik
Ez az örvénylő Kezdeté
Melynek erőfeszítése szüntelenül növekszik és kibomlik
Hogy az embert fenségesen az Emberhez emelje fel
És Reád szögezze.
Mindegy hogy ki viseli Neved

Amikor szélesre tartja karjait
Kinyújtózása a világ felett
Az igazi Kereszt

Te akit oly gyakran megneveztelek
Anélkül hogy Nevedet tudtam volna
Anélkül hogy Nevet tudtam volna adni Neked
Mikor neveztelek először Krisztusnak és keresztrefeszítettnek?
Mikor láttalak először alulról Keresztre szegezve?
Mikor láttalak először általam meggyötörve?
E pillanat előtt annyi más volt
Homályos szemtől-szembe mindenütt sehol
A jelkép sohasem hagyta el tekintetemet, de elzárta létem bejáratát
Előttem volt — ellenem
Múzeumokban temetőkben könyvekben ebédlőkben internátusi kápolnákban
Osztálytermek falán mesterek homlokán
Még mint egészen kisgyerek, emlékszem, úgy hiszem emlékszem, templomunkban
Volt egy óriási korpusz gipsz-izomzattal egy rosszul kötött szalvéta ágyékán
Mintha meztelenül kezdett volna lecsúszni a bitófáról fenyegetve bennünket hogy ránkzuhan
Mérhetetlen apró bűneinkhez viszonyítva.
Tudtomon kívül mereven néztem tekintetét ő kiszúrta az enyémet a töviseken át
Csaknem azt éreztem hogy engem néz
Most már tudom hogy Te szemléltél engem mielőtt anyám méhében megfogantam volna
Kezdetben tekinteted magként elvetett engem jelentéktelent, tekinteted keresett engem
Krisztus mély szemeid borzalmasan kitágítva a világ nyomorában vágott üregben
Most már tudom Te vájtad szemüregeimet, hogy oda helyezd szemedet.

Mily sok idő kellett hogy megértsem
Milyen szolgálatra lett szemem!

Mennyi idő, hogy beszakítsam az üveges önzést, hogy onnan felfakadjon az írisz, kibújjon eldugult énemből!
Csak lassan-lassan ismertem meg tekintetedet és csak egyszer, éreztem, hogy betölt.
A könnyeknek lassan kellett összegyűlniök, nem az ontott, hanem a másokból kifacsart könnyek
Sötét-fekete rétegük ott van azoknak az álmoknak az alján, amelyek a hajnallal nem tudnak kivirágozni
Amíg a nappal-nem-látó könny-óceán, amely a csillagközi tereket alkotja
Nem változtatta át az embert kozmikus ozmózisba
A sötétséget a nappalok őrszemévé.

Néha úgy tűnik nekem hogy legfényesebb napjaim elválaszthatatlanok éjszakai lényegüktől
És a könnyek által végtelenre fokozott látásom néha pillanatra megsejti a küszöböt és a túloldalt
A Szegény Arcát, az örök hajnalt.
Milyen nehéz ilyenkor úgy tekinteni erre az Arcra, hogy szememet el ne borítaná a szégyen
Milyen nehéz szememet az első érkezőre vetni, sőt azt elfogadtatni
És méginkább elfogadni a másikét cserébe!
Mégha ez a másik örömtől sugárzik is
És már csak a látására is felszáll a szívből a dicséret, amelyet ő váltott ki
És ha mindkettő egyazon lakoma egyazon megosztás kenyere és bora
Mennyi igaziság és tisztaság kell, hogy szeressük!
De ha az Arc a kábítós az őrült a lupusztól szétrágott asszony-arc vonásait ölti
Vagy a rákosét, aki tudja és gyűlöli közeli végét
Milyen nyíltság kellene a tekintetnek — a nyáron szélesre tárt ajtóé —
Hogy elkapja a seb teljes ragyogását
Az Arc tündöklő gennyedését...

Názáreti Jézus, Jésua
Talán először vettem észre hogy nézel engem
Amikor a senyvedés utolsó stádiumában levő deportált rámpillantott

Talán már hulla volt ez, amely rámmeredt kidülledt szemével
Örökre megkövült rettenetével.
Csak akkor kezdtem egy kicsit megérteni a rosszat amit képes voltam megtenni
Amikor elkezdtem kutatni a történelem friss nyomait megérezni a szánalom kívánságát.
Mindig újra látom és újraélem
Lelke testében és az enyémben
Ezt a nagy gyászba borult és sárba kuporodott asszonyt, aki remélte hogy megtalálja szerelmét a tömegsírban
A német katona korbáccsal az arcába csapott mivel nem mozgatta elég gyorsan a holttesteket.
Mindkettő én voltam a másik gyűlöletében, ez a megalázás és ez a hisztéria.
Úgy szenvedtem mint ők szakadás-pontjukon, én voltam az örök Ember aki már képtelen vérezni
De élveztem e szeptemberi nap melegénél a nyár e véres arculcsapását.

Kérdezve
Magukban hordozva a választ
Túl minden válaszon
A kivégzettek szemeinek igazuk van.
Ha annyi borzalom van a legjobb gondolatban, milyen vadság lesi bennünk az alkalmat arra
Hogy kényszerítsük megjelenni a félelem stigmáit, hogy a törékeny szerkezet lemeztelenített és kiszolgáltatott legyen!
Valójában ki szereti a másik arcát? Ez agresszió és sebhely.
Miért arcok és nem falak? Szemek és nem lőrések?
Mindenki a másik ellen ostromló torony, a találkozás ostrom, a tekintetek sisakját éri először a csapás.
A támadásnak vége amikor az erősebb ellenfél
Nyílást vág az ellenség arcán.

Minden ember lehetőség szerint
Ez a nyílás
Ez a szétfeszített rettenet
Mikor az arc enged a talpnak

Mikor a lélek benne hirtelen megadja magát
Ez már csupán lyuk a testben ahol
Már a gyalázatos beleegyzés eltorzítja az ajkakat
Akkor a végső válasz adva van
Mikor már az áldozat maga megcsömörlik
Magáévá teszi a hóhér érveit
Akkor már mindketten tudják egymástól
És általuk az Ember tudja Ki gyűlölete tárgya

Így olvastam először arcodat: mint szöges bakancs lenyomatát.
Sárból, vérből és vízből volt, és a hullatömegből a mocskos lé párolgott.
Ecce Homo, préseltem ki magamból a szavakat.
Ez volt az eszelős csontváz is kinyújtva kopasz-tyúk-nyakát a vaságy rácsai közül, éppúgy
Mint a mindig ugyanaz és számtalan vádlotté, szemben az automata bíróval, akit ugyanúgy agymosásnak vetettek alá, mint őt.
Ecce Homo
Így láttalak amint Pilátus kiszolgáltatott Téged nekem
Az örök áldozat kellékeivel, Királyságod nevetséges visszájával,
Töviskorona, nádjogar, bíborköpeny meztelenségedre.
És elkezdtem Arcodba köpdösni, kiáltozva, én a nép: Keresztre vele!

Aztán
Lassan, észrevétlenül, amint a hajnal
Reszket messze-messze az éj sűrűjében
Alvadt vértől összeragadt szempillákon átszüremkedett valami vak tengermélyi derengés
Még rejtett tapogatózva érintette arcvonásaimat majd határozottabb lett
Tudtomon kívül arcomat súrolta
És sötétségem legmélyéről megvilágított
Még éjszakában jártam de arcom fény volt
Mert mosolyod bőröm alatt fény volt
E mosoly által szemlélt engem a Jóság
És éreztem hogy felszáll a napfordulat Arca
Megdagadt emberi magma-tekintetemből.
Azóta hogy akkor június kilencedikén rámszakadt az univerzum

A háború mindenfelé krátereit vájta hogy megalapozza új Bábeleit.
Attól a naptól a Történelem nekem az
Ami az Ember Nélküled
Tátogó csatatér csaknem a kezdettől
Hol a jövő csontvázai halmozódnak.
Egyetlen nap sem reméltem
Folyton láttam hogy egy acélököl
Szétroncsolja az Ember szemét és száját.
Egy nap sem estem kétségbe
Folyton láttam hogy megvilágít Arcod.
Nem az elszikrázó pillanatban, hanem tartós déli tekintetedben
Gyermektekintet melynek monstranciája Mária
Mikor imádják a pásztorok és napkeleti királyok
Vagy a haldokló tekintete ki ott fenn kiáltja: Éli!
Ez ugyanaz a szem, ahol minden eleve emlékezet
Amint ugyanaz a trón a történelem felett
Az anya öle és a gyalázat fája

Egész életed az istálló és a kereszt között
Egyetlen tekintetet vetsz az emberekre.
Mégis ez a tekintet mindegyiken
Saját neve: Te adod neki hogy kimondja
Ha akarja.
A bizonyosság egyazon mélysége
Egyszerre betölt bennünket szorongással és örömmel
Mindenkit a saját mértéke szerint:
Aki a bizonyosságot várja Tőled
Szereti az örvényt is.
Az első reggel örvénye a vizeken
Mikor a kezdet kinyitja ébredő szemét:
A távolság mostani magunk
És énünk között, amilyennek minket teremtve Te látsz
Szemed nyitja e távolságot bennünk
Minden találkozásnál.
Rádvetett tekintetünket
Megtöltöd az egyetlen Kérdéssel
Mely Te vagy örökké, Jésua
Most mint abban az időben

Utadat nem kerülhetem ki
Folyton Veled találkozom
Csak úgy vagyok ha nézlek Téged
Mintha minden járókelő Te lennél.
Így látott Téged Zakeus a fa tetejéről
Így látlak Téged én
Szememben a tiéd visszfénye
A Szír-Föníciai asszony lelkében
Én vagyok ez az összeomlott házasságtörő
Akit a Törvény meg szeretne kövezni
Én vagyok ez a tömeg amelynek nincs mit ennie
Amelyen Te szánakozol
Én vagyok Lázár én vagyok Júdás
Akit másképpen szerettél
Én vagyok a katona a kereszt tövében
Aki életed utolsó pillanatában
Szánalommal harmatként fogadja
Tekinteted amely benne megáldva valamennyiünket
Szemében kialszik
Engedd hogy Magdolna legyek
Húsvét kristályragyogásában
Válaszolva a Kérdésre mely Te vagy
Egy: Te! itt lenn kifürkészhetetlen

Te valamennyiünket nevünkön át látsz
És azokban akik nem hunyják le szempillájuk
Hanem nevükben elviselik Súlyodat
Te lakást veszel.
Taníts meg engem arcomra hulló Jóságod által
Ó Néző! tanítsd meg, hogyan fogadjalak be Téged.
Akár olvasom akár mellőzöm, Könyved
Olvassa bennem amit én nem tudok.
Ha ilyen hatalmad mindnyájunk felett
Hogy a mélyben nézve
Tekintetünk a mélyből felszáll
Ennek nyitja: Te teremtetted őket
És öröktől örökké
Folyton-folyvást Te teremtesz bennünket.

Rövid életed
Egy genezis ostyája
Aki Téged lát és befogad
Aki tudja: Tőled fogantatott
Megfogan magában Téged
Vajúdva magában magán kívül
Ahol van és ahol sohasem lesz.
A kezdettől a beteljesedésig
Amely maga ez az eleve
Beteljesedett kezdet
Te összefoglalod az Embert
A végtelenhez kapcsolva.
Szívesen elviseled
Erőfeszítése erőtlenségét
Megszámlálhatatlan halál súlyát
Hogy kilépjen önmagából
És átalakuljon Beléd.
Tapogatódzása Arcod felé
Aki a Keresztről vonzza
Állandó növekedésre készteti
Állandó meghalásra
Önmagától önmaga felé.

A szellem küzd hogy testté legyen és küzd ellene
hogy azt átalakítsa
A gondolat minél inkább szorítja káoszát annál inkább felébred
a mélységek gyönyörére
Minél hasítóbb a vágy hívása, annál inkább kibomlanak a nagy
teremtő körök
Te az Egy az elgondolhatatlan határ felé megtapasztalod a veled
ellentétes megosztottságot
Te az Egy Te vagy ez az elgondolhatatlan egyetlen mágneses pólus:
Az Alfa és az Ómega.

Kiválasztod az Embert, ezt a tudatos atomot, hogy belezárd a világok ciklusait.
A hétköznapi szürkeség legcsekélyebb tette rögtön az egyetemes harmóniát érinti.

Midőn az én központtá pöffeszkedik, tehetetlen, minden menekül tőle és ő is önmagától
De a Világmindenség az Emberrel egy — belefeledkezik és nem meri kimondani: Én
Aki magától semmire sem képes mindent megtehet ha Egy az Akarattal.
Amikor ezt mondja: Én, a századokon át visszhangzik tekintélye.

Húsz évtizede, Jésua, hogy örökké kortársaiddá teszel bennünket
Maga Ádám a Keresztelő hangján át ezt mondja: Utánam jön Ő, Aki előbb van nálam.
Biztos hogy kemény dolog Ábrahám nemzedékének ezt hallani: Mielőtt Ábrahám lett volna, Én Vagyok.
Mi akik öröktől fogva imádjuk az Észt, amikor ezt halljuk: Te Magadtól vagy, vérig sértődünk e káromkodástól.
De Te így vagy jelen közöttünk: kényszerítesz hogy magunk ellenére higgyük hogy Te jössz
Názáretből is, az Egy dicsőségéből is, aki Téged nemzett anélkül hogy elválasztott volna Önmagától.

A dicsőséges Egytől és Názáretből: szemünkben ez az Abszolútum bizonyítéka, amely Te vagy
Az, hogy töprengenek: honnan bölcsességed, Tiéd, aki Jakab, Júdás és József testvére vagy
Igen a csodákat az ács kezei művelték.
Atyám és én Egy vagyunk — álllítja az, akinek ismerik apját anyját.
A világ Világossága itt a mesterember szemén keresztül tesz tanúságot önmagáról figyelmes teremtményének
Aki, jóllehet látszólag semmi sem változott tegnap óta, megláttatja velünk hogy Ma teljesedik be a Szó.

Íme ezért követlek én Téged
Hitem benned ez: látlak Téged
Hat órakor a metró tömegében
Mert Te fizikailag ott vagy
Összeolvadva bárkivel
Mert tekinteted bárkire esik
Számomra egyedülivé teszi őt.

Egész életemben a lehetetlent kerestem
A szeretet hiábavaló meghatározását.
Megérteni hogy mi a szeretet
Annyi mint szeretni: mondtam.
De hogy a vérfolyásos asszony
Elkapta kiáramló erődet
Ez undorral töltött el.
Egészen addig a napig mikor megláttam
Jákob kútjánál az útkanyarnál
Hogy szemed rajtam pihen
A Szamariai asszonyon.
És hirtelen minden világos lett:
Látni annyi mint feltárni a sebet
Forrást fakasztani.
Mielőtt a szem mozdulata lenne
A tekintet mindenütt-jelenlét:
Puszta jelenlétével
A Szentség lát minket
Minden póruson át.
Felfakasztja az Eredet
Patakzó vizeit
Tisztítva testünket.
Ezentúl ne legyen más számomra
Mint ez a víz ez a bizonyosság
Hogy Egyedül Te Vagy

Hogy Egyedül Te Vagy
Mindenütt Önmagad körül kitágulva
Jákob kútja merőlegesétől a látóhatárig
A kereszttől gyűrűzik szét jelenléted
Akár lábadnál a bűnös nőt nézed
Akár a világ peremén a korokat
Szemed hullámát Szíved dobogása kelti
Látod az egész teremtést minden lényben
És minden lényben lényege túlesik azon
Ami benne csak teremtett
Ami még teremtésre vár az emberben
Mígnem minden tökéletes lesz Benned.

Názáreti Jézus, Jésua
Akár hiszünk Benned akár nem
Közöttünk mindegyikünkben
Te vagy a lehetetlen Minden
Nyilvánvalóság közölhető Evidencia
Amely megragad de megragadhatatlan
Biztosságom onnan hogy ezt megsejtettem
Látva létezni bizonyos lényeket
Örömkönnyeket hullatok
Azért az egyszerű tényért végtelen titokért
Hogy itt vannak
Biztos vagyok hogy az abszolút szemlél minket
Hogy szemének köszönjük a látást
Hogy a szeretet tekintetünkben
Ez a változatlan abszolút Tekintet
Hogy minden arc jobban az enyém mint az enyém
Ha fényed szememben azt megvilágítja nekem
Csak az a lényegem amit szemedben olvastam
Azok szemében akiktől elfogadom hogy szeressenek engem
Lényegem csak akkor van ha beleegyezem
Hogy a másik szemének kútja az enyém legyen
Hogy a másik szeretetének alapja
Az én bukott szeretetem legyen

Mert hiányzó szeretetem nem hiányzik
Az Ország mely nem e világból való bennem van
Bennem aki Tőled jövök és Feléd tartok
Tőled van ez a leheletem
Amelyet kilehelek Benned
Hogy megszülessek Tőled.

LE VENT ET LE ROSEAU

A SZÉL ÉS A NÁD

Igaz — tudom — nem kell sohasem
Összekeverni még a könnyű szelet sem
A fuvolával — fújni a szél jeges velejét
A kunyhó nyílásán át
A hallatlan — fuvallat

Igaz, maga a szél a hallatlan
Csikorgó lényege mely átsuhan
A hangok alatt
Igaz, a gerinccsontok nádján játszó szél
Maga az egyetlen abszolút hang veleje
Feltűzve a neuron-tüzet csillagként
Végtelenből végtelenbe terjesztve
Saját szétáradó villamos ürességét
Központ önmagának — kibírhatatlan szakadék

Igaz, én az ember vagyok az üresség s központ egyszerre
Én vagyok a semmi idegrendszerre
Mindegyik ideg velőmből sugárzik szét
Mely a forgóhullámok gyűrűje — az éj
Ott rivall valószínűtlen spirálkörökben
Sebességtől néma galaktikák

Igaz, velőm az őskobra
Csigaként becsavarodva
A csendben ahova minden visszatér
Mielőtt még elkezdődött volna

Igaz, nyelvem mindig szundít a számban
Bár végtelenszer felriadva
Szüntelenül záporozza örvénylő villámait
Végtelen távolság egész a mélyben
Az első hangtól

Igaz — de mit számít nekem
Hogy önmagam ultrahangja vagyok?
A folyóvízbe gázolok
S egy nádszálat vágok
Hogy fuvolát készítsek belőle
A dühöngő szélben
Játszok rajta hogy halljam hangomat
A szél ellenében
Nagyon jó a hallásom

A magam módján
Felerősítem a csendet
Mindenegyes hangütem
Gyűrűket kelt a vizen
A láthatár széléig.

AUTRUI

MÁSIK

Eltörölve? Nem!
Téged felismerni
A másik arcán
Így növekszel bennem

Mindjárt mily öröm
Üdvözölni a Létet
E másik életben
Ahol én nem vagyok

Nem ismer engem
Bár elég nekem
Egy futó tekintet
Hogy hozzá hasonlítsak

Közeledni hozzá
Hogy arcán olvassam
Az egység hívását:
Hasonlítsak Hozzád!

ROSÉE

HARMAT

Bocsásd meg hogy oly rosszul szerettem
Hogy nem tudtam megtartani markomban
A vizet míg a forrástól számhoz emeltem
Legalább megmaradt a szomjúság bennem
Minden reggel harmatodtól várom
Hogy frissesége nedvesítse ajkam
És átgyalogolt napjaimat áldom
Hogy annyira vágytam a folyóvizekre
Bár elég a víz egyetlen cseppje
Hogy csobogva oltsa szomjam Kegyelmed.

EN FACE

SZEMKÖZT

Arcod lesz a Szél pofonja
Mely hirtelen arcomhoz tapad
Énem másik oldalán
A Szél szent sietsége lesz
Mely hirtelen elszakad arcomtól
Ha elvakít Jelenléted.

TOI

TE

Amikor azt mondom Te
Ki beszél?
Te.

Amikor azt mondod Én
Ki vagyok?
Te.

UNA (1978)

28

Szűz Bölcsesség! emberek anyja
Teljes gyengeség így mindenek hatalma
Ki trónolsz fenn a könnytől mosott kékben
Te elszenvedsz minden erőszakos vétket
Mellyel a férfi oly könnyen bemocskolja képed
Öröktől fogva mikor a nőket meggyalázza
Önmagát csonkítja megfosztva őket lelküktől
Ez az örök lélek általad él tovább
Ha a férfi ezt felfogta hosszú próba után
Tisztelettel hajol meg a nők előtt
Miattad — de semmit sem remél e szép testektől
Széttört minták: csak a halálnak jó öntőformák.

29

Mily kegyetlen így kiszolgáltatni magát
Mindörökre a meztelen magánynak
A makacs szélnek mely semmiből semmibe száll
Mégis végül át kell szelni elevenen
Ezt az ember- és kősivatagot
Az egyetlen útravalóval a széllel
Néha az éjszakában nyomorába csavarva
Egy váll vagy egy mell hajlatáról álmodik
Egy női Angyal látogatása
Selymes szárnysimogatássá változtatja a szelet
Csaknem téged lát régóta szeretett arc
Kinek elmosódó mosolya sajogva gyötri.

54

Te kihez esengek létezel számomra?
Te oly valós női — te vagy avagy én magam

Ki ezt az én által kitalált szerepet játszod
Kiről játszva azt képzelem hogy árnyékom?
Mégha játék is csupán milyen kegyetlen
Bár nem érintlek s nem érintesz engem
Mégha magam játszom is a két szerepben
Mégha hasztalan várod is a játék végét
Jelen vagy a színház közepén hol folytatom
Magamban ki önmagam rejtett álarca vagyok
A kimerítő párbeszédet másoddal mely bennem
A hasztalan vágyott szerelem származéka.

55

Szeretsz nem hiszem hogy szeretsz engem
Mégha biztos vagyok is benne nem hiszem
Ez elképzelhetetlen természetemnek
Hogy szeressenek engem aki semmi vagyok
Álarcnak kell lennie s ha nem a másiké
Legalább könnyen utánozható álarcé
Álarc álarca: így képzelem el magam
Testtelen vagyok számodra nem apád
Alakja csak a képe amelyet belőle
Alkotni akarsz e tiszta vérfertőzéshez
Amelyről a test nélküli lányok álmodnak
S amelynek iszonya szorítja a kétes vénembert.

DUEL (1979)

122

Emlékszel? hosszan egymást nézve
Megéreztem az örök pillanatban
A lelkemet amint szemed színére
A mélyedből felszállt remegve
Szemérmesen mint fű között a forrás
Csak Te meg én voltunk a nagyvilág
Az égbolt íve a mi homlokunk
Tövétől nyílt s egymásnak láthatárt
A mély megismerés mosolya tárt
A másik volt a szép nap ajándéka
Tekintetünk egyetlen izzó fény lett
Megtudtam végre ki vagyok s hogy élek.

123

Kiknek a gyermekség a szívnek láthatárán
A tűzhely hová a létük összetart
Megérthetik hogy milyen nagy szerelmet
Ajánlok még nem teljes személyednek
Ki engem alkottál az idők hajnalán
Két hamis távolságból nevetsz rám
Harmincegynéhány éven és egy utcán át
Koros apám szerette még leány anyád
Mily titkosak az Őselv útjai
Meg sem születtél s már kerestelek
Minden nőben mindig tégedet kívánlak
Oszthatatlan — látszataim tőled sziporkáznak.

L'AUTRE (1980)

154

Ne légy hát hálátlan a kedves iránt
Hiszen tőle született a gyermek.
Ő szabadított meg végre az Anyától.
Ne vesd szemére hogy álmaidnak
Aszott keblű dajkája volt:
Gondolj inkább szomjára. Sivatagjaitok
Lényege ugyanaz: egymástól távol vagytok.
Gondold meg egy pillanatra s rögtön felejtsd
Hogy mindketten létetek széléről együtt lesitek
Hosszú vándorlástok a szétfutó pályákon
Melyek, úgy látszik, csak délibábhoz vezetnek.
Aztán menjetek. A feledés holnapjai mérhetetlenek.

155

Most már csak ez maradt: a szemtől-szembe
Egyenesen és állva, magam mögött hagyva
Vak kutya-zendülésként memóriámat
Mely visszhang nélkül tátogat hangomra.
Egyedül tehát — egyedüli társam a tér
Mely éppoly üres és parttalan mint én.
Ki látja a mélyet honnan a másik nézi őt?
Érzem — vagyok — egy tekintet hatalmát
Mely mélyemről jön s világok fenekéről.
Én: szótagközpont és végtelen sugarai.
Én: végtelen kör mely a központ felé árad.
A szent Atya körül-üres szívű Fia.

156

Nappal van. A rossz álomnak vége,
De ez vezet majd el a fennsíkig.

Az Atya: a szél velem szemben
Hívtam-e valami mást mint a szelet?
Tárt ajtóm feléje mégis arcod volt
Érdes és most már édes arcod
Mély szemüregével mely most arcomba
Csapja egy szörnyű percben a száraz könnyeket.
Az egész sivatagot hirtelen vállamon át
A vak emlékezet utolsó forgószele!
A korbács az ágyékomon állva tart, a semmi süvít
Körülöttem. Nem látok semmit. De hiszek.

160

Az ember vagy túl kicsi vagy túl öreg
Hogy tudja imáit. Minden kék
Odafenn. Az éjszaka után jön a csillag.
Néha a szenvedés kavics. Szeretnénk
A legmesszebbre hajítani egy parittyával.
Ezt a félelmetesen nagy világot
A fülemüle betölti harsogó énekével
Mondja a gyermek vagy a gyermekszívű vén.
Kilép önmagából és mértéket vesz
A helyről mely mérhetetlenül a gyermekségé.
Így enged a természet végső visszautasítása
Meghalni a semminek hogy megszülessek az Élőnek.

PIERRE EMMANUEL VÁLASZA

PAUL POUPARD KÖRKÉRDÉSÉRE (1979) KICSODA ÖNNEK JÉZUS KRISZTUS?

Vallásunk a megtestesült Isten vallása; az élő Isten, akihez a hivők imádkoznak, nem vonult vissza transzcendenciájába: elküldte hozzánk Fiát. *Egyetlen Fiát, a mi Urunkat, aki fogantatott a Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett, keresztre feszítették, meghalt, eltemették, leszállott az alvilágba, harmadnapon feltámadott halottaiból.* — Ez — avagy talán ma ezt kell mondani: ez *volt*? — a Krédó második ágazata, amelynek megvallása kétezer év óta alakította az Egyházat napjainkig.

Talán nem értjük meg világosan Krédónk misztériumát, de az megért bennünket, ez a Krédó bennünk a hit, akaratunk ellenére is. Egy népszerűsítő televízió-programban egy színész így válaszolt arra a kérdésre, hogy hisz-e Istenben: « Nem, nem hiszek, de Isten hisz bennem ». Tőle jött, avagy mély sugallatra jelentette ki? Mert Isten hisz az emberekben, külön-külön minden emberben. Isten nem úgy általában hisz az emberben, hanem minden emberben különleges módon: a keresztények ennek abszolút bizonyítékát Jézus Krisztusban látják. « Isten annyira szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen ». — Még sokan vagyunk olyanok, akiknél a földi táplálékok kívánása nem oltotta ki teljesen az örök Élet vágyát, az Isten utáni vágyakozást. És ezek között is sokan vagyunk, akiket nem elégít ki kis személyes misztikusságunk, a szenttel szembeni ínyencség, többé-kevésbé különcködő és hanyatlón túlfinomult ezotérizmusunk. És mi már meglepődünk, ha, mint Simon Péternek, válaszolnunk kell Jézus kérdésére: « És ti, ti is el akartok menni? — Mester, hová mennénk, az örök Élet igéi nálad vannak ». Ez pedig konkréten azt jelenti — mégha tudatunk nem is méri fel —, hogy Ő számunkra a Feltámadott.

A Feltámadottba vetett hit mondatja Pascallal a « Jézus misztériuma » c. elmélkedésben: « Jézus haláltusát vív a világ végeze-

téig: nem szabad aludnunk ez idő alatt ». A Feltámadott állandóan haláltusát vív: ez az örökkévalósággal szemben álló ember idejének paradoxona. Az idő virrasztás a Kereszt lábánál, és ugyanakkor megdöbbenés az üres sír előtt. Ha Jézus pusztán ember lett volna, még ha a legjobb is, és ha feltámadásának története csupán szimbolikus feldolgozás lenne, már régóta halott volna, végleg eltemetett. Akkor nem maradna más hátra, mint hogy becsukjuk a templomokat, vagy átalakítsuk őket hangversenytermekké és múzeumokká. Az az ún. evangéliumi prédikáció, amely mellőzné vagy tagadná a Feltámadás tényét, minden jogot elveszítene ahhoz, hogy az Evangéliumra támaszkodjék. Kevesebb értelme lenne, mint annak az ideológiai szónoklatnak, amely az új embert magasztalja. De ha Jézus emberré lett Isten, szünet nélkül hirdetni kell, amint az Egyház mindig is hirdette, hogy az Örökkévaló beoltódott az emberi történelembe egy meghatározott időponton és helyen.

Nekem úgy tűnik, hogy a keresztény hit három lelkileg egyet alkotó pillanatra épül, és hiszem, hogy ezek egybeesnek az emberi történelem minden pillanatával: megtestesülés, halál, feltámadás. Amikor ezt mondom: « És az Ige testté lett », vagy: « Isten emberré lett », számomra ez a következőt jelenti: Isten megadja az embernek, hogy képes legyen Istenre. A végtelen szeretet ajándéka, amely azonos egy végtelen igénnyel. Minden ember számára, először számomra, arról van szó, hogy *vagy* minden kockázatot vállalva megszerezzük Isten gyermeke teljes szabadságát, *vagy* hogy védekezve ellene a függőségbe meneküljünk. Így bizonyos szempontból minden társadalom Isten ellen védekező szervezet. Mert a szeretet szabadsága egészen más iga: csak akkor lesz könnyű, ha elfogadjuk. Az emberiség a maga egészében, vagyis minden egyes emberben nem tudja és nem akarja elviselni ezt az igát, és azt a súlyt, a *sajátját*, amellyel Krisztus megterheli; így visszautasítására és tehetetlenségére van hagyatva. Ez szerintem a valóságban és jelképesen a Kereszt súlya, a prétóriumtól (Pilátus udvarától) egészen Krisztus utolsó sóhajáig.

Az emberiség, amikor felemelte Krisztust a Keresztre, ezzel a teljes súllyal okozta halálát, amelyet ő magára vett, úgy hogy, amikor feltámad, az egész emberiséget emeli ki magával a sírból. Az emberiség: minden egyes ember és az összes ember. Krisztus halálának és feltámadásának ez az egyidejűsége az egész történelem min-

den egyes pontjával (pillanatával), szememben állandóan az Eukarisztiában nyilvánul meg: az Eukarisztia nem csupán egy egyedülálló áldozat emlékezete, hanem maga ez az áldozat, egyszerre örök és minden pillanatban megismétlődő. Valamennyien ebben az áldozatban részesedünk, először azzal, hogy feláldozzuk az áldozatot, aztán azzal, hogy részesedünk belőle (áldozunk). Ez az áldozás Szent Pál szerint hasonulás Krisztus halálához és feltámadásához.

Jézus Krisztusban tehát minden ember kortársa az összes többi embernek. A tagadhatatlan látszat ellenére a valóságban nincs tehát sem üresség, sem távollét, sem halál, sem múlt, sem jövendő. Ez Húsvét üzenete, amely hallatlan újság marad az idő végezetéig. Krisztusba vetett hitünk *vagy* hiábavaló, *vagy* már az örökkévalóság köztünk van, halottak, élők és a majd születendők között: valamennyien egyek vagyunk Krisztus által az ő végtelen Szeretet-aktusában.

Függelék

ŐSZI NAPÉJEGYENLŐSÉG

Új versek

« Sem feltérképezéssel, sem különféle mesterkedésekkel, sohasem tudjuk — sem gondolatban, sem gyakorlatilag — elérni az Élet forrásait. Sokkal inkább kapom, mintsem alkotom magam. (...) A mély élet, a forrásozó élet, a születő élet teljesen megragadhatatlan. »

(Teilhard de Chardin, *Az isteni Miliő*)

ŐSZI NAPÉJEGYENLŐSÉG

A végső pillanat napfordulat előtt
Feszülten várakozik az idő
Ki intette hogy várjon még egy kicsit
Míg a szeptemberi azúr tündököl
Milyen boldogan kék a mediterrán ég!

Majd meglódul a naptár s a napot
Fagyos szelek rázzák gyümölcsként hull alá
Deres csillagok jégfényű gyertyák szikráznak
De már nem lobog a láng

Forog az égbolt kerengő évszakok
Vissza-visszatérnek csalfa látszatok
Lenti örökkévalóságot
Hazudva de te jól tudod a tartam
Áramlik egyre mélyebbre merülünk a télbe éjbe

Hogyan mondjam el Neked
Amit csak az érző szív sejthet
Mikor este kinyújtózom ágyamon
A kopott emlékezet ósdi vízmalom
Őrli a pelyvát a meddő látszatot
A gondolat az éjben tétova vonat

Pedig a szív sejti a titkokat
Mennyi rejtelem köröttem és bennem
Végtelen vágya végesség szomorúsága
Szikrázó tünemény tömény remény
Mi a világ és ki vagyok én?
Tiszta ellentmondás!

Belső Pillanat buzgó forrás
Benned csobog az Örökkévalóság!

AZ EMLÉKEZET ÜNNEPE

« Invente. Il n'est pas fête perdue
au fond de la mémoire. »

(Robert Ganzo)

Hát hasztalan biztatom magam?
Törd át a korlátokat
ússz az árral szemben
állítsd meg a surranó időt!...
A valóság illúziója —
avagy az illúzió igazsága?
Teremtő képzelet!
Találj ki új földet eget
az ünnep nem múlik el soha
ha folyton újjászül a gyermek-csoda
nem a valóságos — a képzelt gyermekség
az igazi — maga az INGYENESSÉG.
Csak egyszer hal meg az ember — lehet
de képzeletben százszor újjászülethet.

ANIMUS ÉS ANIMA

« Je t'apporte d'une eau perdue dans ta mémoire
suis-moi jusqu'à la source et trouve son secret. »

(Patrice de La Tour du Pin, *Le second jeu*)

Téged kereslek a habok között
hova tűntél nőnemű másom?
emlékezetedben elvesző
vizek közül kimentelek
addig nincs maradásom
kövess az eredő forráshoz
fedjük fel titkát együtt
innen indultunk el —
szüless meg újra a szemem előtt!

TITKOT MONDOK...

Animának

« Verbe de feu. Je dirai ce que fut mon enfance.
On dénichait la lune rouge au fond des bois. »

(A. Bosquet, *Premier testament*)

Titkot mondok:
Tudod-e mi a valóság?
Amit tűzszavam teremt:
a bimbós ág
a nyers-zöld nyírfalevél
cicamacákkal cicázó szél
és az aranytűzű nap
királynő-koronád
Gyere velem vissza a múltba
naponta láthatod
a meg-megújuló csodát
kézenfogva vezetlek az erdőmélyre
már csendesül a forráscsobogás
a madárdal fészekszélről csorog
keressük meg a piros hold fészkét
a csipogástól boldog lombok között
kéznyújtásra közel jött
húsvéti tojás a csend ölén

NÖVÉNYI MARADANDÓSÁG

Animának

« Viens avec moi prier, ma soeur,
Pour retrouver la végétale permanence. »

(E. Vandercammen, *La porte sans mémoire*)

Kékezüst habhullámon álmodozva
pihenünk nőnemű másom
az ég kék harangvirág
a nap szeme aranyozza
Kinyújtózik a képzelet
anyaméhmelegben
együtt moccanok veled
ikervirágok leszünk egyszer
ha majd a hajnali szelet
szöszhajadon érzed
ha a kinti világra
nyitod rá kék szemed
tengerszemen át
anyánk mosolyát
tükrözzük vissza
két kék tükör
tenger és ég között
együtt-remegő ikervirágok

« Gyere húgom, imádkozzunk együtt,
Hogy megtaláljuk a növényi maradandóságot! »

Animus (önmagának):

Ó magányosság, szülőanyám!
Remegő víz tükrében nézem arcomat
Nárcisz nevet rám — de az is *te* vagy!
Hol a másik énem, nővérem? Bár csak Árny
Lelkem holdfényű mása légy szülőanyám!

Anima (önmagának):

Növénylétem örök lágyságom tűzre vágyik
Ernyedő énem virágba bomlik — hol a másik?
Széllel szeretkezem — bár égetne mardosó tűz!
Holdarcom hiába fordítom feléd
Napod kell nyíló ég a fényed nem elég!

Animus (Animának):

Szemed hunyorgó nefelejcs fűben reszkető
De a varázs most poklot s eget hív elő
Kristálysugár mély örvény felett
Tengerszem lemezén rejtelmeidet
Kutatom — világűri éjen-jégen át
Szemlélem benn a boldog Isten tűz-szembogarát.

Anima: (Animusnak):

Eszményítesz álmodozóm, más a valóság!
Menekülsz! Mindezt a szeretők elmondanák...
De azért szeress csak hogy gazdagabb legyek
Önmagam előtt is megszépít tűztekinteted.
Két láng egybelobban és most már *vagyunk*
Te vagy a Te Én az Én és mégis *Egybe* olvadunk.

Animus és Anima együtt:

Szemfényvesztés? Eszményítés?
Nem! Önkívület
A Központ máshol van
A Fény fejünk felett!
Mi most már egy vagyunk
Létünk *egy* lobogás
A Tűzből születtünk
Nincs többé más
Csak láng a lélekben
Tűzláng-teremtés
Lobogó létünkben
Az emelkedés
Már csak a szárnyalás
S végül a dal marad
Csillagok csodálják
A tűzmadarat!

(84.9.28)

FORRÁSOM FELÉ

Mindig a szárnyalás — tehát álmodom
éberen a titkok erdejét járom
fülelem a forráscsobogást
de magát a forrást nem lelem sehol
Mégiscsak a rejtett forrásvidék
van közelebb hozzám mint a táguló ég
az álom lombjai között ha akarom
kinyújtózik a nyugalom
az idő sodrása visszafelé
végtelen tengerbe simul
Az emlékezet mélyvizébe merülök
a tengerben súlyos vízoszlopok alatt
őskori szörnyek alszanak
könnyű kariatidok révedeznek
a kötelesség és a bűn is első álmukat alusszák
teremtés utáni ünnep
csak a suhogó kegyelem
és a szökellő szabadság
marad éber az örök pillanatban
szoktatnak az örömhöz...
Lassan ébredek
vízözön után kibontakozó ködök
egymásra rétegződő rózsák
most fakad a rejtett valóság
a gyermekkor titka tündököl!

A LÉT KÚTJA

« ... Qui sait encore le lieu de sa naissance? »
(Saint John Perse)

Leszállok a mély kútba mint hajdan apám
merem a homokot a törmeléket
mígnem a lét és nem-lét beomló falán
felfakasztom a frissen buzgó létet
Apámék úgy hiszik
hogy a kútmély a tengerrel érintkezik

* * *

Feljövök a vakító fényre
gyermekkori varázslat
ostyaként villog a parázs nap
aranyló csend-monstranciában
ásványálmokban megkövült idő
de lenn csobog a felfakadt forrás
a kegyelem kávái túlcsordulnak
a jóság vízárként ömlik rám
megolvadt a dermedt magány
a vízben nyüzsög az élet
burjánzik a boldog tenyészet
bimbókat szikráz az első faág
szarvasok jönnek szökellő vízforráshoz
az első ember Napistennek áldoz
feje felett zeng az öröm-szivárvány

EMLÉK-ÉDEN

« A szénaillat örökkévaló »
(Sík Sándor)

Ne csak úgy általában a gyermekkort
az egyedit az egyszervoltat s mégis örököt
amit csak te éltél meg *akkor ott*
úgy mint más soha még
az elmúltat és mégis valót
álmodd vissza a révületben!

Memóriád mennyországában
hogy élnek a szagok illatok:
párolt esszenciájuk megdicsőült már.
A hársfaillat maga az eltűnt nyár
és minden illat egy évszak külön világ
az orgona a gyöngy- és hóvirág...

Fenyőillat — angyalok énekét
hallod karácsony köszönt rád
most meg újra olvad a hó
kimondhatatlan friss szagát
hozza a tavaszt jelző szél
jószagú harmatban fürdik a rét
most meg már nyárutó
aratás után bálra készülődve
legyez a nyersszagú nyírfasátor
hasábok szaga téli irtáskor
most meg a forrásnál a friss moha
szállnak az évszakok vége nincs soha
csattog nagyapa prése a pajtában
most ömlik az édes mámorító must
öngyilkos darazsak részegsége
s máris megyünk újra a télbe
kukoricafosztás a háncs kesernyés szaga

nyári esőszag apám lovainak ázott szőre
forrázott tyúk anyám muskátlija

A kastélyban ha a fürdőszobán át
a szalonba mentem a szappan szagát
beszívtam mélyen — mohamedán
paradicsom képzete kísért —
a Méltósága kölni-illatát
memóriámban őrzöm mindig
miként az első narancs illatát:
életemben olyan jót nem ettem
a megmaradt héj illó olaját
szagolgattuk egy héten át
most is körülkering s húsvét örömét
hinti a szobámban *itt és most* szét...

Hol rejteztek hát régi illatok?
Az éden bennem van — sugalljatok
gyermekkori örömet ha azt hinném már
hogy eltűnt a régi hársillatú nyár!

ISTEN TENYERÉN

Mi Neked három és fél milliárd év
amit az Élet emlékezete őriz
a búzavirágban és ákácban
az őz szemében kutyahűségben
baráti kézfogásban
szeretők ölelésében?

A mérhetetlen éjben
feltört a Terv
és dolgozott a Mérték
jókedved szépen szikrázó
csillagokkal rakta ki
álmodó éjszakádat
hol tűnődve vártad
mikor gyúl ki bennem
örök Gondolatod —

Szerelmed aggódva ringatott
kitárt tenyereden

(84.6.5)

OTTHON

1.

Itt az erdőszélen tehenünket őriztem
nem gyúlt ki égő csipkebokor csupán
a tüskék közül piros csicskenyék nevettek rám
pásztorprófétaként tűnődtem
világmegváltó tervek villantak át
homlokomon — még érzem erejük áramát:
Kerestelek mert Te meghívtál
megtaláltalak mert megragadtál
sose akarlak elveszteni Téged
Jézus! — elhagyni kövér legelődet!

2.

Most ez megint a fényes éjszaka!
Felhúztam a nyikorgó redőnyt
hogy meghasadjon a koporsósötét
az udvarba rebbentek a csillagok
mint ha szemet szórsz a galambok
odébb a réten margarétákként remegnek
kóstolgatom a tengernyi csendet
kalászt érlel a pihegő nyár...
Üdvözlégy csend-tenger — szülőanyám!

3.

Az álom kertjében révedezve járok
arcomon érzek egy orgonaágot
megcirógat mint anya fiát
a bazsarózsa elém bontja szirmát
intenek a telihold-dáliák
szerelmesen dalol a diák...
Szétnyíló csillagos palástját rámteríti
a nap felé néző nyári éjszaka.

(Nagyhegy, 84.6.8)

MAGYAR SIROKKÓ

A nyárfák pihéi szádon szemeden
úgy jársz itthon mint egy idegen
az idegesség csörömpöl a poros szélben
csattog emléke hajdanvolt nyaraknak:
a mezőkön már búzát aratnak
ránktör a vihar villámló fogakkal...

Ez volt a jó!
Mehettünk haza végre
megtört anyánk hősiessége
fogta kapáját és indult haza
éreztük már az esőszagot
alig múlt el az uzsonna
szánkban a zsíroskenyér íze
még csiklandozott...

E tehetlen száraz sirokkó
képtelen villámot csiholni már
az ideges koranyárból —
összefolynak az évszakok
ez a június sem olyan mint a régi nyár
avagy talán a *vendég* változott?

(Zalaegerszeg, 84.6.13)

KÉK-PIROS

Évikének

Együtt megyünk a dűlőúton
elnyúló búzatáblák között
piros pipacs pulóvered
búzavirág tekinteted
zizeg a készülő nyár
többször lejátszott slágered
fülemben cseng és dúdolom:
« Nem tudok élni nélküled... »
Mi lesz az életed? — még nem tudom
magány szakad terád is
avagy a társad megleled?
Föld és ég között lebegsz te is
pipacsszirom a nyárból
s egy szikra az ég szeméből?
Pulóvered tovább lángol
reámtekint sziromszemed
s már dúdolod a slágered:
« Nem tudok élni nélküled... »
Az útszélen egy pipacs nevet
a szellőtől szirma elered
bevérzi emlékeimet...

(Hévíz, 84.6.25)

ZSOLTÁRHANGRA

« Kősziklából mézzel tápláltál engem
s a búza legjavából adtál ennem... »

Meddig tart még irgalmas Hűséged?
Szereteted sajgón éget
Szavad megköt mindörökre
anyám méhétől megszerettél
nem szólsz rám mennydörögve
csak a szemed int a jóra
kezed lohasztja lesrófolja
mindig a lázam-lázadásom
Nélküled nincsen maradásom
megadom magam most már
tudom — Magadnak választottál.

(84.7.5)

HOZZÁD TARTOZIK

Ami belőlem láthatatlan
ami belőlem ismeretlen
ami belőlem érthetetlen
ami belőlem kimondhatatlan
ami belőlem bevallhatatlan
ami belőlem befejezetlen
ami belőlem jóságmorzsa
ami belőlem szépségszikra
ami csupán csak kettőnk titka
ami mélyemben béke álma
ami lelkemben élet lángja
ami testemben halál hamva
mind Hozzád tartozik —
végül mi marad enyém?
Te *vagy* — ez nekem elég
mindent Tőled kaptam
Belőled jöttem és Beléd
veszítem tűnő életem
így önmagamat újra meglelem
enyém a tagadás s a hiány
meg a lehetőség talán
de ez is kezedben van
Tégy azzá aminek szántál
Ömölj belém töltsd be űrömet
add meg együtt-létünk örömét!

BÍBORJEL

V.M.-nak

Rejtelmeid még kutatom
Cseppentett vér homlokodon
Síva jele? veszedelem?
avagy pünkösdi kegyelem?
A vérfolt most továbbterjed
a Pusztítás Istensége
szerzője e vészes jelnek?

Mi hát a sorsunk — pusztulás?
a biztos csak az örök szenvedés
s csak délibáb itt minden más?
Maya fátyla fedi a rút valót?
Jó és rossz is egyenlő talán?
A múltunk végleg eltemetve
reménytelen üres egekbe
tekint szemünk világtalan?

« Ó csillagterek örök csendje
gyémánthideg a messzi ég!
Biztos törvényed míly kegyetlen
személytelen vak Mindenség!
Minden mi él sajog — szenvtelen
csak a tiszta Semmi marad — csodás
a csend a csillagpor között! —
Az űri csend kristálycsillára
csörömpöl s már zuhan reánk
hiába gondoltunk új hajnalokra
a Pusztulás hona hazánk! »

De légy merész és gondold csak tovább:
ha *ez* lenne a zord illúzió?
Ha győz a Szép és megmarad a Jó?
Ha ujjongásba olvad majd a gyász

mert *most* a fájdalom csak vajúdás?
Most végigfut rajtad a sejtelem:
nincsen az űrben elveszett elem
van Tűz hisz fájdalmas a láng
van Igaz mert gyötrődik az ész
van Öröm mert vajúdik a vágy
örökléttel terhes a jelen
azért van minden szenvedés
mert bennünk sír nyög fáj a Végtelen!

(84.9.14)

ORPHEUSZ ÉS KRISZTUS

Pirre Emmanuel halálára

« Par quel affreux travail le monde est-il conçu?
et quel acharnement sur soi la lumière
durcit jusqu'au diamant son épaisseur de pierre
qu'abîme le remous viscéral de la Nuit? »

Mily szörnyű kínban fogant e vajúdó világ?
és a fény micsoda öntépő szenvedélye
gyúrta gyémánttá kőkemény sűrűségét
mit felfal a behemót örök Éjszaka?

(Pirre Emmanuel)

1.

Hallod a hárfazenét? Mint bűvől a szemfényvesztő szépség!
Sírok felett a szél virággal csókolózik — pereg a szirom száll a sóhaj
Életről álmodik a pipacs önkívületben lilába lankadó ajakkal...
Leszáll az alvilágba mélyen — ernyedt istenek műextázisában
haldoklik a vértelen Valóság — Hol bújkál a Kedves?
Euridiké árnya száll előtte hol ájult vadak szenderegnek
Hadd láthassam hát újra kék szemét! — Az Árny már eltűnt
a pokol kapui zuhogva becsukódtak — teljes lett az Éj.

2.

Hárfahangon száll a reggeli szélben s egyre ércesebben
új zene szól majd rázúdul a Városra a Tűzvihar
Orpheusz sírja beszakadt de az üres sír Tűz fészke lett!
Mint kezdetben az élet-keltő ősvizek felett
lebeg a Lélek az emberóceánon — az Értelem s a Teljesség
megszületőben. A szétporló időben lélektől lélekig lobog a láng
tűznyelvek szállnak-suhognak a szélzivatarban
s ha két igaz lét lángja időnként összelobban
az örök szeretet szíve örömtől dobban abban.

(84.9.27)

OLAJFÁK KERTJÉBEN

Villa Cavalletti
1984. nov. 20-25

1.

Zöldezüst levelű olajfák
tollászkodnak a késő őszi fényben
boldogok, bárhol megélnek
erejük: gyökerük
Távolabb Tusculum dombján
a pineák ecsetje
ultramarint kever be
futó fehér felhőkbe —
szálló illúzió!
Közel s távol benned fut össze
központ vagy mindenhez mérték
Mi lesz ha majd memóriádban
a múlt hamva kihűl
ki emlékszik rád ha egyszer
majd te is porrá leszel?
Belül s kívül
most az őszi verőfény játszik veled
a *most* van csak — holnapod nem ismered
Keresd a múlóban a röppenőben
öröklétedet!
Ezt is lehet?
Most fakad léted
számtalan lehetőséged
szabadon valóra válthatod
ha vállalod
hogy te légy magadnak mérték
ne vessen ide-oda
az ingatagság kerge szele
állj meg magadban mint az olajfa —
rendíthetetlen gyökere!
De gyökered honnan ered?

2.

Szellőzködő olajfák között
jársz fel-alá a szálló alkonyatban
A Lélek-fuvallat igazi hatalom!
Nem a beomló vasbeton-váz
nem az erőszak mely leigáz
nem a vulkán a romboló
hanem a gyenge szellő
a teremtő Szó az első
és a hit a létünk lényege!
Szólt és lettek az első hajnalon
szólt és talpraállt a béna
szava látóvá tette a vakot
« Lázár, jöjj ki! » és a bűzlő halott
életre kelt legott
mint majd a csonthalom
ha megszólal a végső újuláskor
« Bűneid megbocsátva! » szólt az Irgalom
mint most nekem e tavaszi őszben
megtört csontjaim táncra
kelnek az Irgalom teremtő szavára!

3.

Nézd ott nyugaton a felhővonulat
mint óriásmadár fél szárnya
a városra ráterül és elfedi napod
de holnap ismét szárnyára kap az újuló remény
kitágul nyilalló kék eged —
folyton-folyvást szorít és tágít
ez a lüktetés: az életed
Fel-alá jársz a fák között
keringsz magad körül?
Ne zárkózz a bűvös körbe
a központ a Másik
ne magadat nézd hideg tükörben
légy áttetsző a fénysugárnak

a Forrásra fordítsd tekinteted!
Szemed színét és tehetségedet
anyád-apád adta — a véred
mástól ered megújul egyre
az életáram sisteregve
kering — agyadban szikrát vet a szellem
majd sűrűbb lesz a vér szívedben
ha a szorongás újra rádfeszül
de add tovább a fényt az ajándékot
magad csak úgy lehetsz ha mások veled és
te másokkal *együtt* szülitek a létet
így vagytok kibomló teremtés —
Csak úgy vagyok ha adok és kapok
nagy család vagyunk — szegény gazdagok!

4.

A szabadság benned egyre nő
a szellem az igazi erő
és a hit a remélt jövő alapja
Kinyújtózol — a remény szárnyait
a Fuvallat szélesre bontja
lépj a vízre — fenntart a hit
a lehúzó örvény felfele hajt
felszálló forgószél ragad magával
csak azonosulj teremtő Szavával
tüzes szekéren szállsz
« Aki bennem hisz, nem lát halált! »

5.

De most a kertben árnyak osonnak
Jézust látom — Atyjával társalog:
« *Abba*! te ismersz engem
Tőled jöttem Tőled a küldetésem
Neked adom vissza egész lényem
Te engem akarsz én Téged

kettőnk Csókja az örvénylő Lélek
Egymásba áramlunk az örök ölelésben
Órám s Uralmad elközelgett
Ne úgy legyen ahogy a test akarja
hanem amint a Lelked
mikor majd emberlelkem kileheltem
a kenózis végső sóhajában
Benned leszek és Te bennem
s örömünk ujjong az örök Mában! »

6.

Leszáll az éjszaka
« a sötétség órája ez »
de a szél még tovább lengedez
a Lélek új tüzeket éleszt
az űrben hunyorgó galaktikák
tűzrakása egyre jobban
felizzik vörös tüzek lobognak
húsvét készül a színfalak mögött
a győztes Bárány jelt ad a boldogoknak...

ESZMÉLET

Párbeszéd József Attilával

1.

« *A csilló könnyűség lebeg* »

Könnyű vagy néha — a nehézkedés
nem fog rajtad forgószél kap fel
tüzes vihar ragad magával
ha a Lehelet rád száll
s újrateremt a szabadság szavával

2.

« *Egy nap süt idebent* »

Kettős világban élsz a kinti s benti
néha játszik veled
reggel az estét várod
este pedig a reggeled
a rendet te szülöd költő
a szellem és az értelem
aranyló belső napod
de a fényt felülről kapod

3.

Kint s bent — egyszerre

Légy újra értő gyermek
nem kell hidat verned
a való és a gondolat
az álom és a szó között
a jelentés a képbe öltözött
titokvirág — bár gyümölcse néha keserű

4.

« *Csak ami lesz, az a virág* »

Nem látod? az élet lehetőség
a szabadságban szunnyad a való
ébreszd fel alkoss élj a mában
magad légy a folytonos születés
örök mozgás túlhaladás
halál halála — feltámadás

5.

« *Nyers, különös-édes* »

Kóstolgatod a látszatot
néha gyom néha jóízű gyümölcs
kéjes-édes, a hamv a derű
törd fel a való csontmagvát
a gyümölcsszív míly keserű
de fájdalmadban mindig érzed
hogy élsz — a valót bevérzed

6.

« *Ím itt a szenvedés belül* »

A fájdalom van minden mélyben
búvárként bár a mélybe merülsz
hogy onnan felhozd a tudást
mint minden ez is hasztalan
ha nem tudod mire való
az élet e sebzett világ —
talán hogy feláldozzuk:
az öröm fájdalomvirág

7.

« *Csilló véletlen szálaiból* »

szövi életed a megvalósult múlt
s a törvény már szükségszerűség
de a műbe szabadság vegyült
a tiéd s másoké ha teremtettél
előtted a szűz lehetőség
még minden lehetsz — felfeslik egyre
a determinizmus vaskeretje

8.

« *Képzelhetsz egy kis szabadságot* »

Amíg csak képzeled még nem szabadság
tedd azt mit tenned kell — a fényt
csak a megtett igazság hozza
s a szeretet mit itt és most csiholtál
lehet csak a lábad elé lámpás

9.

« *Nem tudok mást, mint szeretni* »

Ez volna hát a determinizmus?
akkor a földön nem lenne fegyver
gyűlölni s ölni is tud minden ember
de ez már a másik törvény tagjainkban
a Törvény a szabadság őre
mint éjben égő csillagok
ragyog az igaz s utat mutat —
szeretek tehát vagyok

10.

« *Meglett ember* »

Pál is egyszer erről beszélt
a szeretet — krisztusi nagykorúság
az élet nem csak ráadás
az elmúlásra — alfa s ómega
annak ki életét szabadon odaadja
vissza Annak ki megfoganta
örök szeretettel

11.

« *Láttam a boldogságot én* »

A boldogságot sose láthatod
nem kívül van nem szőke nincsen súlya
mindaddig benned van és láthatatlan
míg fel nem virrad napja
nem szerzed meg magadtól
mindenki ingyen kapja

12.

« *Én állok minden fülke-fényben* »

Ne képzeld életed — ne másokéban
próbáld megélni sokszorozva —
itt és most állj be a pillanatba
csak ha a mozgás magad leszel
régi és újult egyidőben
ha belül állsz az iramló percben
találsz rá az öröklétre
kitekintesz a múló időre
míg nappalod suhan az éjben.

(84.12.11)

IRGALOM

Prokop Péter képsorozatára

A 65 éves festőbarátnak ajánlom

1.

Könyörgő két kezem kitárom
üres üreggé nyílik markom
olvadt hava a tisztaságnak
kihullt belőle lucskosan
Hajolj le hozzám tiszta Irgalom
Te nyíló Szív a nyomorúságra
semmim sincs de szavadra várva
Hozzád kiáltok: Irgalmazz nekem!
Mondd hogy a bűnöm megbocsátva
s én örökre jóságodat zengem.

2.

Kezem üres semmim sincs csak e hárfa
meg Irgalmadért esdeklő szavam
ha húrját pengetem hangodra várva
megnyugszom — szólj irgalmasan
mint hajdan prófétáid által:
« Kezemre rajzoltalak téged
szerettelek öröktől fogva
megváltalak ne félj
számíts az Irgalomra! »

3.

Neved rég égő felhőbe írtad
és tűzbokorban rejtegetted
titkodat Te Megnevezhetetlen!
A rajz a szó a lángoló zene
mely azt hinné hogy Téged nemzene

csak ember-alkotás nevetség!
De mint a kedves padba vési
egy szív mellé a kedvese nevét
szegényes ábráink mögött Te látod
mit mondanánk — az atya érti
gyermekrajzok szív-üzenetét.

4.

A távoli a Megnevezhetetlen
közel jött hozzánk arcot öltött
midőn a kedves Betlehemben
az idők telje beköszöntött.
A kőtemplom már romba dőlt
Te lettél Isten temploma
Emmanuel az Úrnak sátora
vállad az ég karéját tartja
s mennybe látunk kék szemeden át
Mutasd meg nékünk az Atyát!

5.

Atyám vagy rádhajtom a vállam
Áldás vagy Tőled mindenem
Kenyér vagy édes Istenem
anyám szívében és apám kezében
magadat adtad s ma is a kenyérben
a Szíved osztod szét tékozló Isten
a tékozló fiúnak — mindig újrakezdem
kérésem-hálám boldog-önfeledten.

6.

Midőn reádszakadt az egyedüllét
s csupán a Hold maradt hűséges társad
Atyáddal társalogtál — bár a sátrad
közöttünk verted fel az Ő vendége voltál
földünk gyümölcse szűz Asszony szülötte

lehajló irgalmad már mindörökre
eljegyzett minket testvérünk maradtál
a Szívedben az Ige öltött testet
mindig az elveszett bárányt kerested
Jó Pásztor s megfojtásra nevelt Bárány!

7.

Tekinteted a csillagok tüzét
kezed az áldást hinti szét
ha Téged látunk mindig látjuk Őt
Atyád az értünk reszketőt
magas mennyország kolduló Urát
ki szívre szomjas s szíve bánatát
tekinteteden szűri át
Te tündöklő Magányos köztünk
orcádtól szebb lett szennyes földünk
Te földünk éke — szomorkás Mosoly.

8.

Magasra felemeltek — bitófádról
közelebb voltál hallgató Atyádhoz
az emberek közt megvetett szűz Szépség
nem volt már tagjaidban semmi épség
egyetlen sajgó seb kimondhatatlan
eget hasító néma fájdalomban
a lándzsa nemcsak Szíved szúrta át
de megsebezte fájdalmas Anyád
s a Szentháromság boldog bánatát
fakasztotta — azóta égeti
a szíveket a tüzes áradat.

9.

Bohóc-latorként veled vérzem el
de szenvedésem mindhiába
nem marad számomra más már hátra

csupán a Séol szörnyű torka —
szólj egy jó szót majd érdekemben
ha eljutsz égi országodba
veled száll fel esztelen fohászom
emlékezz rám arany-tűz-egedben!

10.

Midőn a végső óra üt és majd hörögve
egyedül élem át agóniádat
s fejem a porba fúrnám semmisülve
mint féreg csúszom s cserepes-kiszáradt
ajkam a szóra képtelen lesz
csak annyit adj hogy felemeljem
verejték-gyöngyös homlokom feléd
a végső órán tekints rám Kegyelmes!

11.

Alázuhog az izzó áradat
a lángok áttörték a mennyfalat
a jeges űrt is felmelengetik
s behatolnak dermedt szívekig.
Te Tűzviharral törsz a hűlő földre
Te tomboló zúdítsd ránk a lángod
teremtsd közöttünk végre új világot!

12.

Rejtőző Isten hittel áldalak
egy csöppnyi ostya egy kenyérfalat
s egy kortynyi bor a menny előízét
kínálja már — mily mély gyönyörűség
vár ránk az út végén az égi lakomán!
Magadat osztod szét testvéreidnek
Te mindig vérző Anya-pelikán!
a homlokunkon vércsepped ragyog
Mi más a menny hol önmagad adod?

(84. január)

BARÁTI BIZTATÓ

A *Supernova* költőjének,
a 70 éves Békés Gellértnek

Azt mondják:

Kezdetben volt a Hő
azóta hűl az űr és egyre nő
ritkábbak már a robbanások
az üstökösök és a messiások
minden szétthull e táguló világban
hiába hajszolod az értelem
elillan — elveszett elem
súrlódik sebzetten az éjszakában
ha néha supernovarobbanás
megrázza még az űri csendet
az egyetemes pusztulás
Big-Bang-je csenget

Az Írás mondja:

Kezdetben volt a Szó
teremtő Tűz és Értelem
maga az Élet — végtelen
világod magva fényt hozó
teremthetsz folyton itt és most
a szó szikrázik ajkadon
ha belső tüzed villanyoz
és minden újabb hajnalon
újjászületsz — az emberek
tüzed körül melegszenek
anyásan vesz karjára majd az éj
az Élet ringat el — ne félj!

(85.1.13)

LEHELET-KÖLTEMÉNY

« ATMEN, du unsichtbares Gedicht! »
(Rilke, *Szonettek Orpheuszhoz*, II/1)

Belélegzed az időt
kileheled a lángot
ez az ütem az életed
figyelve szívdobbanásod
lemérheted
mennyi napot
sűrített össze nappalod.

Az éjben lobogjon a fény
lélekből születő láng
lehelet-költemény!

PÁRBESZÉD DIETRICH BONHOEFFERREL

« Az emberek Isten felé mennek ínségükben
Segítségért sóhajtoznak, boldogságot és kenyeret kérnek
Szabadulást betegségből, bűnből és haláltól.
Valamennyien így tesznek: keresztények és pogányok. »

Te sem vagy különb mint a « többi ember »!
Közös a kezdetünk s a végünk
Ínségünkben hozzád kiáltunk Istenember
Légy a mi üdvösségünk!

« Az emberek Isten felé mennek az Ő Ínségében,
Szegénynek, megcsúfoltnak, hajléktalannak és éhezőnek találják.
A keresztények Isten mellett vannak Szenvedésében. »

Hozzánk kiáltasz megfeszített Isten
Ínségedben ki marad melletted?
Talán tiéid a hű keresztények?
De ki hűséges? — Barátaid otthagyták keresztedet.

« Isten minden ember felé közelít ínségükben
Jóllakatja a testet és a lelket Kenyerével,
Kereszthalált hal keresztényekért és pogányokért
És megbocsát mindkét népnek. »

Nem mi megyünk Feléd — Te közelítesz hozzánk
Nem mi adunk Neked — legfeljebb ínségünk
Mutatjuk fel ha hozzánk hajoltál.
Ínséged a szeretet-szomj
Szegénységed az öntékozlás
A halálban vagy oly hatalmas
Hogy ez maga a Feltámadás

HATALMAD A MEGBOCSÁTÁSBAN
Mert a Szeretet hatalmad
Mely akkor él ha meghal
Akkor gazdag ha tékozlón ad
Kifosztottan tele vagy Irgalommal!

AZ IDŐ ÉJSZAKÁJA

(Utóhang)

Baráti csillagok között az éjben
ébren álmodom a szabadság szelében
Minek nekem a mérhető idő hogyha az álom
mélyén mindig a hajnalt várom!
Minden várakozás — az idő megáll:
Mi minden lehetnék még!
Lehetséges a lebegés is
hiába húz le a nehézkedés
kísért a tátogó örvény —
jöhet a belső éjszaka
akkor is egy rejtett csillagra akasztva
csupán a szárnyalás s a dal marad
repesve várom aranyló hajnalomat!

Tartalom

Szavak forrása csend (Bevezető) . 5

I

PAUL CLAUDEL (1868-1955)

Paul Claudel költészete és a Kantáta három hangra . 19

La Cantate à trois voix - Kantáta három hangra . 34

Le 25 décembre 1886 - 1886. december 25 . 79

Vers d'exil - A számkivetés versei (részlet) . 81

Partage de midi - Déli osztozás (III. felvonás) . 82

Psaume 137 - 137. zsoltár . . . 85

La Nuit de Pâques - Húsvét éjszakája . 86

II

PAUL VALÉRY (1871-1945)

Néhány megjegyzés Valéry « filozófiájához » . 91

Naissance de Venus - Vénusz születése . 100

Féerie - Varázslat 101

Même féerie - Ugyanaz a varázslat . 102

Le bois amical - A baráti erdő . 103

Le Sylphe - A tündér . . 104

L'insinuant - A behízelgő . 105

Insinuant II - Behízelgő II . 106

La caresse - A simogatás . 107

La ceinture - Az öv 108

L'oiseau cruel... - A kegyetlen madár... . 109

Ébauche d'un serpent - Egy kígyó vázlata . 110
Le Cimetière marin - A tengerparti temető . 119
« Zsoltárok » . . 124

III

PIERRE EMMANUEL (1916-1984)

Pierre Emmanuel, az ember és a költő . 129

BABEL - BÁBEL (1951) . . . 143
Le Coeur de Christ - Krisztus Szíve . 143
Prophétie du soir - Esti prófécia . 145
Veni Creator . . 146

JACOB - JÁKOB (1970) . . . 148
Les Béatitudes - A Boldogságok . 148
Haut - Fenn . 158
Et bas - És lenn 159
Je dis: l'âme... - Ezt mondom: a lélek... . 160
Emmaüs - Emmausz . . . 162
Souvenir-Avenir - Emlékezés-Jövő 164
Qui me saisit? - Ki ragad meg? . 165
Dieu vent - Szél-Isten . 166
Variante - Változat 167
Césure - Cezúra 168
Mangé d'échos - Visszhangoktól emésztve . 169
Chien fou - Veszett kutya 170
Variante - Változat (ugyanarra a témára) . 171
Miroir - Tükör 172
O seul Absent - Ó egyedül Távollevő . 173
Quelqu'Un - Valaki 174
Beauté trace effacée - Szépség eltörölt nyom . 175
Tu es - Te vagy . . 177
Seul - Egyedül 178

SOPHIA (1973) 179
O Vénérable o misérable - Himnusz az Ősanyához . 179
Ecce Ancilla . . . 182
Sancta Maria Mater Dei 183
Rosace - Rózsaablak 185

TU (1978) . . . 195
La Rencontre - A Találkozás . . . 195
Le Vent et le Roseau - A Szél és a Nád . 211
Autrui - Másik 213
Rosée - Harmat . 214
En face - Szemközt 215
Toi - Te . 216

UNA (1978) 217
28 (Szűz Bölcsesség!...) . 217
29 (Mily kegyetlen...) . 217
54 (Te kihez esengek...) . 217
55 (Szeretsz nem hiszem...) . . 218

DUEL (1979) . . . 219
122 (Emlékszel?...) . . 219
123 (Kiknek a gyermekség...) . 219

L'AUTRE (1980) 220
154 (Ne légy hát hálátlan...) . . . 220
155 (Most már csak ez maradt...) . . 220
156 (Nappal van...) . . 220
160 (Az ember túl kicsi...) . . 221

Pierre Emmanuel válasza Paul Poupard körkérdésére:
Ki Önnek Jézus Krisztus? . 222

FÜGGELÉK

Őszi napéjegyenlőség (Új versek) 225
Őszi napéjegyenlőség . 227
Az emlékezet ünnepe . 228
Animus és Anima . 229
Titkot mondok . 230
Növényi maradandóság . 231
A lélek alkímiája . 232
Forrásom felé . 234
A lét kútja 235
Emlék-éden . 236
Isten tenyerén 238
Otthon . . 239
Magyar sirokkó 240
Kék-piros 241
Zsoltárhangra . 242
Hozzád tartozik 243
Bíborjel . . . 244
Orpheusz és Krisztus . . . 246
Olajfák kertjében (Lelkigyakorlat) . 247
Eszmélet (Párbeszéd József Attilával) 251
Irgalom (Prokop Péter képsorozatára) . 255
Baráti biztató . . 259
Lehelet-költemény 260
Párbeszéd Dietrich Bonhoefferrel 261
Az Idő éjszakája (Utóhang) . 262

A SZERZŐ KÖNYVEI

Mai írók és gondolkodók, Louvain 1963.

Le Christ créateur chez Saint Ambroise, (Doktori disszertáció), Róma 1968.

Távlatok. Irodalmi és világnézeti tanulmányok. Róma 1970.

Henri de Lubac az Egyházról. Róma 1972.

Isten barátai. Hitünk korszerű bemutatása. Róma 1969.

Az ember és világa. Róma 1974.

Párbeszéd a hitről. Irodalmi és világnézeti tanulmányok. Róma 1975.

H. de Lubac — Y. Congar (TKK: Mai teológusok 1). Róma 1976.

A szeretet hullámhosszán (Miért élünk, miért hiszünk?) Róma 1977.

Jézus Krisztus megközelítése. Róma 1978.

A rejtett Isten útjain (Párbeszéd a hitről). Róma 1980.

Karl Rahner (TKK: Mai teológusok 2). Róma 1981.

Őszi ámulat. Versek és műfordítások. Róma 1982.

Teljes évszak. Versek és műfordítások. Róma 1984.

Puskely Mária közreműködésével:

Ábrahámtól Jézusig (Bevezetés a Bibliába), Róma 1976.

Életadó Lélek (Bevezetés a keresztény hitéletbe). Róma 1980.

A Szerző címe:
Szabó Ferenc
Via dei Penitenzieri 20
I-00193 Roma

Készült Ugo Detti nyomdájában
00195 Roma
Via Girolamo Savonarola, 1